

Univerza
v Ljubljani
Fakulteta
*za gradbeništvo
in geodezijo*

*Janova 2
1000 Ljubljana, Slovenija
telefon (01) 47 68 500
faks (01) 42 50 681
fgg@fgg.uni-lj.si*

Visokošolski program Geodezija,
Smer za prostorsko informatiko

Kandidatka:

Polona Strmčnik

Trajnostni razvoj podeželja 2007 - 2013 na Koroškem

Diplomska naloga št.: 267

Mentor:

izr. prof. dr. Anton Prosen

Somentor:

doc. dr. Anka Lisec

Ljubljana, 18. 6. 2008

STRAN ZA POPRAVKE, ERRATA

Stran z napako   **Vrstica z napako**

Namesto

Naj bo

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana **POLONA STRMČNIK** izjavljam, da sem avtorica diplomske naloge z naslovom: »**TRAJNOSTNI RAZVOJ PODEŽELJA 2007–2013 NA KOROŠKEM**«.

Izjavljam, da prenašam vse materialne avtorske pravice v zvezi z diplomsko nalogo na UL, Fakulteto za gradbeništvo in geodezijo.

Ljubljana, junij 2008

Polona Strmčnik

BIBLIOGRAFSKO – DOKUMENTACIJSKA STRAN IN IZVLEČEK

UDK: 711.3«2007/2013»(497.4)(043.2)
Avtor: Polona Strmčnik
Mentor: Izr. prof. dr. Anton Prosen
Somentor: Asist. dr. Anka Lisec
Naslov: Trajnostni razvoj podeželja 2007–2013 na Koroškem
Obseg in oprema: 114 str.
Ključne besede: trajnostni razvoj, podeželje, program razvoja podeželja

Izvodček

Diplomsko delo obravnava problematiko razvoja podeželja v obdobju 2007–2013 na primeru Koroške, Slovenije in Evropske unije. V prvem delu naloge je predstavljena politika razvoja podeželja v EU in Sloveniji. Politika razvoja podeželja v EU zajema zgodovino ukrepov EU za razvoj podeželja do danes in razvoj v preteklosti. Predstavljene so najpomembnejše reforme in konference, ki si imele vpliv na razvoj SKP v Evropi. Politika razvoja podeželja 2007–2013 se v skladu s tremi tematskimi osmi iz nove uredbe o razvoju podeželja usmerja v tri področja: večja konkurenčnost kmetijstva in gozdarstva, okolje in podeželje, boljše življenje na podeželju in diverzifikacija podeželskega gospodarstva. V prvem delu je podrobno analiziran tudi sprejeti Program razvoja podeželja za obdobje 2007–2013 za Republiko Slovenijo. V drugem delu diplomske naloge je prikazana možnost prenosa programa razvoja podeželja na regionalno raven, za primer Koroške. Postavljene so pobude kako vključiti v regionalni razvojni program usmeritve in ukrepe iz programa razvoja podeželja. Predstavljenih je šest analiz s področja gospodarstva, turizma in kulturne dediščine, razvoja človeških virov, infrastrukture, varstva okolja in urejanja prostora, kmetijstva, gozdarstva in podeželja ter podpornega razvojnega okolja v regiji. Za vsako analizo so opisane prednosti, slabosti, ovire in priložnosti, ki jih ima pri tem Koroška. Na podlagi vseh teh analiz je določena vizija razvoja podeželja na Koroškem.

BIBLIOGRAPHIC – DOCUMETALISTIC INFORMATION

UDC: 711.3«2007/2013«(497.4)(043.2)
Author: Polona Strmčnik
Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Anton Prosen
Cosupervisor: Assist. Dr. Anka Lisec
Title: Sustainable development of countryside 2007–2013 in Carinthia
Notes: 114 p.
Key words: sustainable development, countryside, rural development program

Abstract

The thesis deals with the rural development program in the period 2007–2013 in case of Carinthia, Slovenia and European Union. Rural development policy in European Union and Slovenia is introduced in the first part. The rural development policy in European Union is influenced by the history of rural development. In the thesis, the most important reforms and conferences which had impact on the development of common agricultural policy in Europe are introduced. The rural development programme 2007–2013 in accordance with three themes from new regulation which concerns development of countryside guides us into three different fields: larger competitiveness of agriculture and forestry, environment and countryside, better life on countryside and diversity of the country economy. In the first part, the rural development program 2007–2013 for Republic of Slovenia is analysed. In the second part of the thesis, the possibility of transfer of the rural development programme on the regional level is presented, the case of Carinthia. The approaches how to include orientation and measures from rural development program in to the regional development program are presented in continuation. Six analyses from the fields of economy, tourism and cultural heritages, developments of human resources, infrastructures, environment protection and spatial development, agriculture, forestry and countryside and development support in the region are introduced as well. Furthermore, the advantages, disadvantages, barriers and opportunities in Carinthia are presented. The vision of the development of countryside in Carinthia region was appointed based on these analyses.

ZAHVALA

Za pomoč pri izdelavi diplomske naloge se zahvaljujem mentorju izr. prof. dr. Antonu Proseni in somentorici asist. dr. Anki Lisec.

Najlepša hvala prijateljici Viljani Germič, da si je vzela čas za lektoriranje te diplomske naloge.

Zahvala je namenjena tudi staršema in ostali družini, ki so mi skozi vsa leta šolanja stali ob strani in mi omogočili uspešno izobraževanje.

KAZALO

1	UVOD	1
1.1	Namen naloge in metodologija	4
2	POLITIKA RAZVOJA PODEŽELJA V EVROPSKI UNIJI	5
2.1	Podeželje v Evropski uniji	5
2.2	Zgodovina ukrepov EU za razvoj podeželja do danes	6
2.2.1	»AGENDA 2000«	6
2.2.2	Reforma SKP	7
2.2.3	Konferenca v Salzburgu	8
2.2.4	Politika razvoja podeželja 2007–2013	9
2.3	Strateški pristop k razvoju podeželja	10
2.3.1	Strateške smernice Skupnosti	11
2.3.2	Nov sklad za razvoj podeželja	13
2.4	Ukrepi za razvoj podeželja	13
2.4.1	Ukrepi iz osi 1: Izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja	13
2.4.2	Ukrepi iz osi 2: Izboljšanje okolja in podeželja	14
2.4.3	Ukrepi iz osi 3: Izboljšanje kakovosti življenja v podeželskih območjih in spodbujanje gospodarske diverzifikacije	15
2.4.4	Ukrepi iz osi 4: Os Leader	16
2.5	Uresničevanje politike	17
2.6	Finančna podpora EU za razvoj podeželja	18
2.6.1	Nov finančni instrument	18
2.6.2	Finančni nadzor	18
3	PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA 2007–2013 V SLOVENIJI	20
3.1	Splošne socialnoekonomske značilnosti	20
3.1.1	Demografske značilnosti	21
3.1.2	Gospodarstvo	22
3.1.3	Trg dela	23

3.1.4	Raba tal	23
3.2	Značilnosti kmetijstva in gozdarstva	26
3.2.1	Kmetijstvo	26
3.2.2	Gozdarstvo	31
3.3	Stanje okolja	33
3.3.1	Naravne omejitve	33
3.3.2	Habitati in biotska raznovrstnost	34
3.3.3	Stanje voda	36
3.3.4	Tla	36
3.3.5	Onesnaženost zraka	37
3.3.6	Ekološko kmetovanje	38
3.4	Podeželje in kakovost življenja na podeželju	40
3.5	Opis osi in ukrepi Programa razvoja podeželja	41
3.5.1	Os 1: Izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja	41
3.5.1.1	Ukrepi za dvig usposobljenosti in krepitev človeškega potenciala	43
3.5.1.2	Ukrepi za prestrukturiranje fizičnega kapitala v kmetijstvu in gozdarstvu ter spodbujanje inovativnosti	44
3.5.1.3	Ukrepi za izboljšanje kakovosti kmetijske proizvodnje in proizvodov	48
3.5.2	Os 2: Izboljšanje okolja in podeželja	50
3.5.2.2	Spodbujanje okolju prijaznih kmetijskih praks	52
3.5.3	Os 3: Kakovost življenja na podeželju in diverzifikacija podeželskega gospodarstva	52
3.5.3.2	Ukrepi za izboljšanje kakovosti življenja na podeželju	55
3.5.4	Os 4: LEADER	56
3.6	Izvedba programa LEADER v Sloveniji	57
3.6.1	Lokalne razvojne strategije	59
3.6.2	Oblikovanje partnerstva (lokalna akcijska skupina)	59
3.6.3	Načini izvajanja osi LEADER	60
3.6.4	Podpore osi LEADER	61
4	PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA 2007–2013 NA KOROŠKEM	63
4.1	Predstavitev Koroške	63

4.1.1	Osnovni podatki o Koroški	63
4.1.2	Površina in poselitev	64
4.1.3	Prebivalstvo	64
4.1.4	Trg dela in gospodarstvo	65
4.1.5	Turizem	65
4.1.6	Kmetijstvo in gozdarstvo	66
4.2	Analiza stanja in razvojne priložnosti	69
4.2.1	Analiza gospodarstva v regiji	69
4.2.2	Analiza turizma in kulturne dediščine v regiji	70
4.2.3	Analiza razvoja človeških virov v regiji	72
4.2.4	Analiza infrastrukture, varstva okolja in urejanja prostora v regiji	75
4.2.5	Analiza kmetijstva, gozdarstva in podeželja v regiji	78
4.2.6	Analiza podpornega razvojnega okolja v regiji	81
4.3	Razvojna vizija in strateški cilji	82
4.3.1	Strateški cilji	83
4.3.2	Prednostne usmeritve	84
4.3.3	Specifični cilji	85
4.3.4	Razvojne prioritete, programi in ukrepi	87
4.3.5	Skladnost predvidenih ukrepov z ukrepi iz Strategije razvoja podeželja in Regionalnega razvojnega programa za koroško regijo	95
4.3.6	Predvideni učinek skupnih aktivnosti na razvoj podeželja	99
4.3.7	Načrt trajnega izvajanja programa in upravljanje	100
4.4	Ukrepi za razvoj podeželja	102
4.4.1	Razvoj in izobraževanje na podeželju	103
4.4.2	Razvoj okolju prijaznega kmetovanja	104
4.4.3	Gozd, les in energija	104
4.4.4	Razvoj predelave in trženja produktov s podeželja	105
4.4.5	Razvoj turizma na podeželju	106
4.5	Ključni problemi koroškega podeželja	106
5	ZAKLJUČEK	109

VIRI

112

OKRAJŠAVE

A.L.P.	aktiviranje lokalnih potencialov
BDP	bruto domači proizvod
CELK	Center za razvoj kmetijstva in podeželja
CRPOV	Celostni razvoj podeželja in obnova vasi
EDUKA	Zavod za izobraževanje in svetovanje Koroške
EKJS	Evropski kmetijski jamstveni sklad
EKUJS	Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad
EKSRP	Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja
EUROSTAT	Statistical Office of the European Communities (Statistični urad Evropske skupnosti)
FAO	Food and Agriculture Organization (Organizacija združenih narodov za prehrano in kmetijstvo)
GERK	grafična enota rabe kmetijskih gospodarstev
GVŽ	glav velike živali
ha	hektar
IKT	informacijska in komunikacijska tehnologija
kg	kilogram
km	kilometer
KMG	kmetijsko gospodarstvo
KZU	kmetijska zemljišča v uporabi
l	liter
LAS	lokalno akcijska skupina
mg	miligram
MKGP	Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano
MO	mestna občina
NPVO	Nacionalni program varstva okolja
NSN	Nacionalni strateški načrt
NUTS	The Nomenclature of Territorial Units for Statistics - nomenklatura teritorialnih statističnih enot

OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development (Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj)
OMD	območja z omejenimi možnostmi za kmetovanje
PRP	Program razvoja podeželja
RPP	Razvojni program podeželja
RRD	raziskovalno-razvojna dejavnost
SKOP	Slovensko kmetijsko okoljski program
SKP	Skupna kmetijska politika
SMKG	Struktura kmetijskih gospodarstev
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
SWOT	Strengths, Weakneses, Oppurtunities, Threats (prednosti, slabosti, priložnosti, nevarnosti)
TRC	Tehnološko razvojni center

1 UVOD

Podeželje predstavlja kar 92 % ozemlja Evropske unije (EU). V pretežno podeželskih regijah živi 19 % prebivalstva, 37 % pa živi v znatno podeželskih območjih. Te regije ustvarijo 45 % bruto dodane vrednosti v EU, kar predstavlja 53 % zaposlenosti, vendar pa te podeželske regije pogosto pesti zaostajanje v primerjavi z urbanimi, nepodeželskimi območji. Zaostajanja se kažejo med drugim tudi v tem, da je prihodek na prebivalca s podeželskega območja približno za tretjino manjši, stopnje dejavnosti so nižje pri ženskah, izobrazbene ravni so manjše, manj razvit je storitveni sektor in manj odstotkov podeželskih prebivalcev ima dostop do širokopasovnega interneta.

Glavna problema na podeželju sta perifernost in oddaljenost. Posledice so pomanjkanje stikov, priložnosti in izobraževanja, kar je velika pomanjkljivost predvsem za mlade in ženske. Na oddaljenih podeželskih območjih zato število prebivalcev upada, periferna urbana območja pa so pod vse večjim pritiskom urbanih središč.

Podeželska območja se tako soočajo z velikimi izzivi v zvezi z rastjo, delovnimi mesti in trajnostnim razvojem v prihodnjih letih. Ponujajo pa se realne rešitve glede potenciala za rast v novih sektorjih, razvoja razvedrilnih dejavnosti na podeželju, rekreacije in turizma, privlačnosti kot kraja za bivanje in delo ter njihove vloge kot rezervoarja naravnih virov in visoko cenjene krajine. Novi pristopi, tehnologije in inovacije nudijo v Evropi številne priložnosti, ki jih morata med drugimi izkoristiti predvsem kmetijski in živilski sektor, če hočeta izpolniti naraščajoče povpraševanje trga po Evropi in svetu.

Cilji razvoja podeželja v Evropi so: pospeševati znanje, naložbe, delo, inovacije ter ustvariti več in boljša delovna mesta na podeželju. Politika razvoja podeželja poskuša z različnimi programi pomagati podeželskim območjem, s trenutnimi programi, ki se nanašajo na obdobje 2007–2013. Cilje bomo dosegli z bolj strateškim pristopom h konkurenčnosti, ustvarjanju delovnih mest in inovativnosti na podeželju ter boljšimi izvedbami zastavljenih programov. Politika razvoja podeželja pomaga podeželskim območjem EU, da izpolnjujejo

svoj potencial kot privlačen kraj za naložbe, delo in življenje in tako prispeva k trajnostnemu razvoju evropskega ozemlja.

Slovenija ima na področju razvoja podeželja dolgoletno tradicijo, saj se je demografsko ogroženim in območjem z omejenimi dejavniki za kmetijstvo z različnimi podporami posvečala že pred osamosvojitvijo. Pomen razvoja podeželja se je po osamosvojitvi še povečal, ker so se oblikovale lastne kmetijske politike in se je sprejela Strategija razvoja slovenskega kmetijstva. Ko so se začeli v začetku 90-ih let usmerjevalni programi Celostnega razvoja podeželja in obnove vasi (CRPOV), so s svojim inovativnim pristopom od spodaj navzgor izpolnili ukrepe strukturne politike. Ti programi so bili narejeni za majhna zaokrožena območja, zato so se leta 1996 na Ministrstvu za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP) odločili, da izdelajo tri osrednje projekte, ki pa so obsegali večja območja. To so:

- Po poteh dediščine Dolenjske in Bele krajine;
- Od Idrijce do Kolpe in
- Program razvoja podeželja v Koroški regiji.

V študiji z naslovom Programi za razvoj podeželja v okviru regionalne politike Slovenije in EU so ocenili uspešnost programov CRPOV. Ugotovili so, da so obstoječa območja premajhna in imajo premalo ljudi za učinkovit razvoj. V letu 2006 so pričeli s sofinanciranjem Razvojnih programov podeželja (RPP), ki so nadgradnja CRPOV in so se izvajali na večjih zaokroženih območjih. RPP združujejo vsaj tri občine s skupnimi razvojnimi cilji.

Čeprav ima Slovenija veliko izkušenj na področju programov CRPOV in RPP je pobuda LEADER* novost v slovenski politiki razvoja podeželja. Pobuda LEADER predstavlja 4. samostojno os Programa razvoja podeželja (PRP) v obdobju 2007–2013. Nove države članice EU, med katerimi je tudi Slovenija pa morajo za njeno izvajanje nameniti najmanj 2,5 % sredstev Programa razvoja podeželja 2007–2013. Slovenija bo za 4. os namenila 3 % sredstev.

---

*LEADER – (fr. Liaison Entre Actions de Developpement de l'Economie Rurale) povezava med ukrepi za razvoj podeželja.

Namen 4. osi LEADER je spodbujanje odločanja o razvoju posameznih podeželskih območij po pristopu od spodaj navzgor. Za spodbujanje lokalnega prebivalstva za povezovanje v javno-zasebno partnerstvo so pomembne predvsem lokalne akcijske skupine (LAS), katerih cilje je, da bi bilo lokalno prebivalstvo samo sposobno odločati o razvoju svojega okolja ter razvojne ideje tudi uresničevati. Po koncu programskega obdobja naj bi v Sloveniji delovalo 20 LAS, kot predvidevata Nacionalni strateški načrt in Program razvoja podeželja 2007–2013. LAS bodo izbrane po posebnih kriterijih, tiste ki ne bodo izbrane, bodo vključene v programe usposabljanja in animacije. Temeljna načela pobude LEADER so: regionalno prostorsko načrtovanje, pristop od spodaj navzgor, povezovanje med javnim in zasebnim sektorjem, vzpostavitev javno zasebnih partnerstev, decentralizirano upravljanje finančnih projektov, inovativnost ter mreženje in čezmejno sodelovanje. Slovenija bo morala vsem podeželskim območjem omogočiti, da se vključijo v izvajanje pobude LEADER, čeprav se pri tem zastavlja vprašanje, katera območja so še upravičena do črpanja teh sredstev. Slovenija je predlagala prag za razmejitev tako, da naj bi bila vsa podeželska območja, razen urbanih središč, kjer število prebivalcev presega 10.000, upravičena do izvajanja 4. osi in s tem do sredstev iz tega sklada.

Kmetijstvo in podeželje sta v Koroški statistični regiji bistvenega pomena. Med glavnimi razvojnimi cilji kmetijstva Koroške kot Slovenije so: ohranjanje poseljenosti, varstvo kmetijskih zemljišč in voda pred onesnaževanjem ter nesmotrna raba. Koroška je sestavljena iz treh dolin, ki se razprostirajo ob reki Meži, Dravi in Mislinji. Leži čisto na severu naše države tik ob meji z Avstrijo. Koroška je manjša statistična regija in obsega 1.041 km² ozemlja, kar je 5 % površine Slovenije. Sestavlja jo 12 občin. Ima 74.077 prebivalcev (stanje junij 2000), kar je manj kot 4 % vsega prebivalstva Slovenije. Gostota poselitve je podpovprečna in znaša 71 prebivalcev/km², povprečje v Sloveniji pa je 98 prebivalcev/km².

Novo programsko obdobje 2007–2013 je prineslo tudi Koroški velike izzive, ko naj bi se pokazalo ali je Koroška sposobna narediti premike na področju gospodarskega prestrukturiranja, tehnološkega napredka, izobraževanja, razvoja turizma in izboljšanja kvalitete življenja. Iz programskih ukrepov je razvidno, da potenciali za to obstajajo, vendar pa je od prebivalstva odvisno ali jih bomo izkoristili ali ne. Za te premike pa je poleg

finančne podpore potrebna še tesnejša povezanost in inovativnost na različnih področjih delovanja.

1.1 Namen naloge in metodologije

Namen diplomske naloge je prikazati osnovne pristope k trajnostnemu razvoju podeželja na treh ravneh: Evropski uniji, Sloveniji in Koroški. V nalogi smo skušali predstaviti trenutni razvoj podeželja in razvoj, ki nam ga narekuje prihodnost. Pri tem je bilo potrebno obravnavati evropsko in slovensko zakonodajo, ki se nanašata na razvoj podeželja. Pri prikazu pristopov k trajnostnem razvoju Koroške smo izhajali predvsem iz Razvojnega programa podeželja Koroške regije 2007–2013 in Regionalnega razvojnega programa za Koroško razvojno regijo 2007–2013. Pri izdelavi diplomske naloge so metode dela temeljile predvsem na pregledu in kritični predstavitvi literature, ciljev in SWOT analizi za primer Koroške.

2 POLITIKA RAZVOJA PODEŽELJA V EVROPSKI UNIJI

V Evropi je že več kot 50 let organizirana skupna kmetijska politika (SKP). V tem poglavju je opisana zgodovina ukrepov EU za razvoj podeželja, strateški pristopi k razvoju podeželja, predstavljeni so ukrepi za razvoj podeželja 2007–2013, spremljanje in vrednotenje SKP ter finančna podpora, ki jo EU nudi razvoju podeželja.

2.1 Podeželje v Evropski uniji

Razvoj podeželja je izredno pomembno področje evropske politike. Kmetijska pridelava in gozdarstvo sta še vedno bistvena dejavnika za rabo zemljišč in upravljanje z naravnimi viri na podeželskih območjih Evropske unije ter za ekonomsko diverzifikacijo podeželskih skupnosti, zato je prednostna naloga Evropske unije krepitev politike razvoja podeželja. To je postalo jasno s sklepi zasedanja Evropskega sveta v Göteborgu junija 2001, v katerih je navedeno: „V zadnjih letih je evropska kmetijska politika manj poudarjala tržne mehanizme in se je prek ciljno usmerjenih ukrepov podpore bolj usmerila k zadovoljevanju vedno večjih zahtev splošne javnosti v zvezi z varnostjo živil, kakovostjo živil, diferenciacijo proizvodov, dobrim počutjem živali, okoljsko kakovostjo ter ohranjanjem narave in podeželja.“ Na podlagi sklepov konference o razvoju podeželja v Salzburgu (novembra 2003) in strateških usmeritev zasedanj Evropskega sveta v Lizboni in Göteborgu, ki postavljajo v ospredje gospodarske, okoljske in socialne elemente trajnosti, so bili določeni naslednji trije glavni cilji politike razvoja podeželja za obdobje 2007–2013:

- povečanje konkurenčnosti kmetijskega sektorja;
- izboljšanje okolja in podeželja s podporo za upravljanje zemljišč;
- izboljšanje kakovosti življenja na podeželskih območjih in spodbujanje diverzifikacije gospodarskih dejavnosti.

Poleg tega reforma vsebuje pobudo Skupnosti LEADER in uvaja razvoj podeželja z lokalnim pristopom od spodaj navzgor (Skupna kmetijska politika, 2008).

2.2 Zgodovina ukrepov EU za razvoj podeželja do danes

Politika razvoja podeželja EU se je razvijala kot del razvoja SKP, od politike, ki rešuje strukturne težave kmetijskega sektorja, do politike, ki obravnava več vlog kmetovanja v družbi in zlasti izzive v širšem podeželskem prostoru.

Sprva je bila politika usmerjena v podpiranje naložb na kmetiji, pozneje se je pozornost postopoma preusmerila k človeškemu kapitalu, ki se kažejo kot predčasne upokojitve in poklicno usposabljanje. Prvi bistven dejavnik je bil dodan v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja z imenovanjem območij z omejenimi možnostmi, da so upravičena do posebnih ukrepov. Cilj je bil ustaviti množično izseljevanje iz podeželja in ustaviti upad kmetijske dejavnosti. Pri tem je bilo ogroženo preživetje nekaterih podeželskih območij, ohranjanje naravnega okolja in krajine. Iz tega se je razvil širši pristop povezovanja ukrepov za območja z omejenimi možnostmi z drugimi politikami, s ciljem pomagati določenim regijam.

2.2.1 »AGENDA 2000«

Do leta 1995 je imela EU veliko instrumentov za izpolnjevanje ciljev kmetijskega prestrukturiranja, lokalnega razvoja in vključevanja okoljskih vidikov. Z dogovorom o reformi v okviru Agende 2000 je te ukrepe urejala glavna uredba o razvoju podeželja. Ta ponuja 22 ukrepov in države članice same izberejo tiste ukrepe, ki najbolj ustrezajo potrebam njihovega podeželja. Te ukrepe nato vključijo v svoje nacionalne ali regionalne programe. Višina prispevka, ki ga financira EU, je odvisna od ukrepa in zadevne regije. Agenda 2000 je predstavila politiko razvoja podeželja kot drugi steber SKP, njen cilj pa je spremljati nadaljnje reforme tržne politike – prvi steber. SKP vedno bolj teži k doseganju ustreznega ravnotežja med obema stebroma (Politika razvoja podeželja EU 2007–2013, 2006).

2.2.2 Reforma SKP

Cilj skupne kmetijske politike je zagotoviti kmetom primeren življenjski standard, potrošnikom kakovostno hrano po zmernih cenah in ohranjati našo dediščino podeželja. Politika se je spremenila, da bi upoštevala spremenjene družbene razmere, tako da varna hrana, varstvo okolja, ugodne cene in kmetijstvo kot vir energetskih rastlin postajajo vse pomembnejši.

SKP-ju je namenjen, kot najbolj integrirani politiki EU, velik delež iz proračuna EU. Kljub temu se je njen delež s skoraj 70 % proračuna EU v sedemdesetih letih dvajsetega stoletja znižal na 34 % proračuna v obdobju 2007–2013, kar odraža prihranke stroškov dosežene z reformami, prenosom nekaterih kmetijskih izdatkov na razvoj podeželja, ki mu bo namenjenih 11 % proračuna v istem obdobju in razširitev drugih nalog EU. SKP zagotavlja kmetom ustrezen dohodek, vendar jih ne razvaja, saj so njihovi dohodki na splošno nižji od tistih, ki jih prejemajo delavci na drugih gospodarskih področjih.

SKP je nastala pred 50 leti, kmalu za tem, ko je bilo za ustanoviteljicami EU desetletje pomanjkanja hrane. SKP je začela subvencionirati proizvodnjo osnovnih živil, da bi zagotovila samozadostnost, povečala produktivnost in zanesljivost preskrbe s hrano.

Danes je pozornost usmerjena na kakovostna živila in na vlogo kmetijstva pri ohranjanju naravnih virov ter gospodarjenju z njimi. Kmetje morajo biti tržno usmerjeni in konkurenčni – pridelovati morajo za trg in za potrošnike, pri tem pa možnost podpore za določene izdelke ne sme vplivati na njihovo izbiro. Podpora proizvodom se postopno nadomešča z neposrednimi plačili kmetom.

SKP dopolnjuje dohodek iz kmetijske dejavnosti, da bi kmetom zagotovila dostojen življenjski standard. Vendar je podpora povezana z doseganjem širše zastavljenih ciljev kot so: higienski standardi na kmetijah, varnost živil, zdravje živali in rastlin ter dobro počutje živali, ohranjanje tradicionalne podeželske krajine ter ptic in prosto živečih živali. Poleg tega predstavlja SKP finančno varnostno mrežo za kmete, ki so jih prizadele naravne nesreče ali bolezni živali.

Nedavna reforma SKP se osredotoča na dopolnitev dveh stebrov SKP in uvaja »navzkizno skladnost«, nevezanost in modulacijo, prenos skladov iz prvega stebra v drugi. Ta politika se

je začela izvajati leta 2005. Prvi steber omogoča kmetom, ki imajo možnost proizvajati za potrebe trga, zagotavljanje osnovne dohodkovne podpore. Drugi steber pa spodbuja razvoj podeželja in podpira kmetijstvo kot ponudnika javnega blaga na podlagi njegove okoljske ter podeželske funkcije. V sporazumu iz junija 2003 je bilo sklenjeno, da se krepí politika razvoja podeželja z uvedbo novih ukrepov kot so: spodbujanje kakovosti in dobrega počutja živali in pomoč kmetom pri izpolnjevanju novih standardov EU, ter da se zagotovi več finančnih sredstev iz EU za razvoj podeželja (Politika razvoja podeželja EU 2007–2013, 2006).

2.2.3 Konferenca v Salzburgu

Druga evropska konferenca o razvoju podeželja »Sejanje semen za prihodnost podeželja - oblikovanje politike, ki lahko uresniči naše ambicije«, je bila novembra 2003 v Salzburgu. Na konferenci so obravnavali glavna področja, ki jih je treba upoštevati v prihodnji politiki podeželja in vključujejo (Politika razvoja podeželja EU 2007–2013, 2006):

- **Kmetijstvo in gozdarstvo**; ti dejavnosti imata še vedno največji vpliv pri oblikovanju podeželske krajine in ohranjanju vitalnih podeželskih skupnosti. Močno je upravičena javna podpora politike razvoja EU za olajšanje postopka kmetijskega prestrukturiranja, trajnostnega razvoja podeželja in uravnoteženega odnosa med podeželskimi in mestnimi območji.
- **Podeželska območja**; na razvoj podeželskih območij ne more vplivati le kmetijstvo. Za spodbujanje vitalnih in trajnostnih podeželskih območij je potrebna diverzifikacija v kmetijskem sektorju in zunaj njega.
- **Kakovost in varnost živil**; Evropejci vse večji pomen dajemo varnosti in kakovosti živil, ki jih uživamo, dobremu počutju živali ter ohranjanju, izboljševanju in varovanju okolja.
- **Dostop do javnih storitev**; na podeželju je slab dostop do javnih storitev, primanjkuje nadomestnih možnosti zaposlitve pa tudi neugodna starostna struktura znatno zmanjšuje možnosti razvoja. To je zlasti problem za ženske in mlade na podeželju.
- **Pokrivanja ozemlja EU**; politika razvoja podeželja se mora izvajati na vseh podeželskih območjih EU, tako da lahko kmetje in drugi akterji na podeželju

sprejmejo izzive postopka prestrukturiranja kmetijstva, vplivov reforme SKP in spreminjajočega vzorca trgovine s kmetijskimi pridelki.

- **Kohezija;** v EU je potrebno okrepiti politiko razvoja podeželja, ki že pomembno prispeva h gospodarski in socialni koheziji.
- **Sodelovanje zainteresiranih strani;** pri planiranju ukrepov za razvoj podeželja mora sodelovati veliko zainteresiranih strani, ki se zanimajo za zagotavljanje trajnostnega gospodarskega, okoljskega in socialnega razvoja podeželskih območij EU. Prihodnja politika mora vključevati podporo EU za podeželska območja preko lokalnih partnerstev od spodaj navzgor na podlagi, ki temeljijo na pristopu LEADER.
- **Partnerstvo;** politiko je potrebno izvajati v partnerskem odnosu med javnim in zasebnim sektorjem ter civilno družbo.
- **Poenostavitev;** potrebno je znatno poenostaviti politiko razvoja EU, ki mora temeljiti na sistemu programiranja, financiranja in nadzora.

2.2.4 Politika razvoja podeželja 2007–2013

Za financiranje programskega obdobja 2007–2013 je Evropska komisija izvedla podrobno analizo politike razvoja podeželja, ki vključuje tudi razširjeno presojo vpliva prihodnje politike razvoja podeželja. V razširjeni presoji vpliva je postavila cilje prihodnje politike razvoja podeželja, ugotavljala možnosti politike in preučila rezultate posvetovanj zainteresiranih strani. V novi uredbi o razvoju podeželja* se kažejo najpomembnejše ugotovitve razširjene presoje vpliva politike razvoja podeželja (Politika razvoja podeželja EU 2007–2013, 2006).

---

*SEC (2004) 931, Razširjena presoja vpliva, ki spremlja predlog uredbe Sveta o podpori za razvoj podeželja in SEC (2005) 914, Posodobitev poročila presoje vpliva.

2.3 Strateški pristop k razvoju podeželja

Stalnost in spreminjanje sta značilni za novo politiko razvoja podeželja EU (Uredba Sveta – ES št. 1698/2005). Nova politika še naprej zagotavlja več ukrepov, med katerimi lahko izbirajo države članice EU in za katere dobijo finančna sredstva Skupnosti iz celostnih programov za razvoj podeželja, spreminja način izvajanja teh programov s podpiranjem strateškega pristopa in trajnostnega razvoja podeželja. Politika razvoja podeželja 2007–2013 se v skladu s tremi tematskimi osmi iz nove uredbe o razvoju podeželja usmerja v tri področja:

- večja konkurenčnost kmetijstva in gozdarstva (os 1);
- okolje in podeželje (os 2);
- boljše življenje na podeželju in diverzifikacija podeželskega gospodarstva (os 3).

Četrta os LEADER temelji na spoznanjih pobud Skupnosti LEADER in uvaja razvoj podeželja z lokalnim pristopom od spodaj navzgor. Za zagotovitev ravnotežja v programu je potrebna minimalna finančna podpora:

- 10 % za os 1;
- 25 % za os 2;
- 10 % za os 3 in
- 5 % za os 4 oziroma 2,5 % v novih članicah EU.

Države članice EU imajo na voljo veliko vnaprej opredeljenih ukrepov, med katerimi lahko izberejo tiste, za katere menijo, da jim bodo prinesli največjo dodano vrednost. Ta pristop omogoča usmerjanje sofinanciranja EU za razvoj podeželja v skupno določene prednostne naloge EU za te tri osi politike, hkrati pa na ravni držav članic in regionalni ravni omogoča dovolj elastičnosti za iskanje ravnotežja med sektorsko (kmetijsko prestrukturiranje) in ozemeljsko razsežnostjo (upravljanje zemljišč in socialnoekonomski razvoj podeželskih območij).

Nova uredba je napredek pri vsebini politike in njenem uresničevanju. Različna pravila o programiranju, financiranju, poročanju in nadzoru (iz usmerjevalnega in jamstvenega sklada EKUJS) v programskem obdobju 2000–2006 so povečala upravno breme držav članic in Komisije ter zmanjšala skladnost, preglednost in prepoznavnost politike razvoja podeželja. Zato bo obstoj enotnega sklada, Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP), in enotnih pravil o programiranju, financiranju, poročanju ter nadzoru znatno poenostavil izvajanje te politike (Politika razvoja podeželja EU 2007–2013, 2006).

2.3.1 Strateške smernice Skupnosti

Februarja 2006 je Svet sprejel strateške smernice EU za razvoj podeželja*, ki so podlaga za prihodnje politike razvoja podeželja. Strateške smernice prinašajo ključne ukrepe za vsak niz prednostnih nalog. Države članice izdelajo svoje Nacionalne strategije za razvoj podeželja, ki temeljijo na šestih strateških smernicah Skupnosti in pomagajo:

- pri določitvi območij, na katerih je s podporo EU za razvoj podeželja ustvarjena največja dodana vrednost na ravni EU;
- pri povezovanju z glavnimi prednostnimi nalogami EU (lizbonska, göteborgska strategija);
- pri usklajevanju z drugimi politikami EU, predvsem kohezijsko in okoljsko;
- pri izvajanju nove tržno usmerjene skupne kmetijske politike ter potrebnem prestrukturiranju v starih in novih državah članicah.

Strateške smernice so:

Izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja; Viri iz osi 1 morajo prispevati k močnemu in dinamičnemu evropskemu kmetijsko-živilskemu sektorju z bistvenim upoštevanjem prednostnih nalog prenosa znanja, modernizacije, inovacij in kakovosti v živilski verigi ter prednostnih sektorjev za naložbe v fizični in človeški kapital.

---

*Sklep Sveta z dne 20. februarja 2006 o strateških smernicah Skupnosti za razvoj podeželja (UL L 55, 25.2.2006, str. 20).

Izboljšanje okolja in podeželja: Viri iz osi 2 morajo prispevati k biotski raznovrstnosti in ohranjanju ter razvoju sistemov kmetovanja in gozdarstva visoke naravne vrednosti. Ohranjati se morajo tradicionalne kmetijske krajine, vode in podnebne spremembe. To bo prispevalo k varstvu in povečanju naravnih virov EU.

Izboljšanje kakovosti življenja na podeželskih območjih in spodbujanje diverzifikacije: Viri iz osi 3 morajo prispevati h glavni prednostni nalogi ustvarjanja zaposlitvenih možnosti in pogojev za rast. V osi 3 je na voljo veliko ukrepov, katere je treba uporabljati zlasti za spodbujanje razvoja zmogljivosti, pridobivanja strokovnih znanj in organizacije za razvoj lokalne strategije ter tudi za pomoč pri zagotavljanju, da bodo podeželska območja ostala privlačna za prihodnje generacije. Pri pospeševanju usposabljanja, informiranja in podjetništva je treba upoštevati posebne potrebe žensk, mladih in starejših delavcev.

Razvoj lokalnih zmogljivosti za zaposlovanje in diverzifikacijo: Viri iz osi 4 (LEADER), imajo pomembno vlogo pri prednostni nalogi izboljšanja upravljanja in sprostitve endogenega razvojnega potenciala podeželskih območij, prispevati pa morajo k prednostnim nalogam osi 1 in 2 ter zlasti osi 3.

Prenašanje prednostnih nalog v programe: Države članice morajo zagotoviti, da bodo dopolnjevanja med osmi in v njih čim večja in preprečiti nasprotja. Članice morajo tudi premisliti, kako upoštevati druge strategije na ravni EU, še posebej na varstvu okolja.

Dopolnjevanje med instrumenti Skupnosti: Spodbujati je potrebno strukturno, zaposlitveno in razvojno politiko podeželja. Za ukrepe, ki so financirani iz Evropskega sklada za regionalni razvoj, Kohezijskega sklada, Evropskega socialnega sklada, Evropskega sklada za ribištvo in EKSRP, morajo države članice zagotoviti dopolnjevanje in skladnost. Razmejitvene linije in koordinacijske mehanizme med ukrepi, ki jih podpirajo skladi, je treba opredeliti v nacionalnem strateškem okviru in v nacionalnem strateškem načrtu za razvoj podeželja.

2.3.2 Nov sklad za razvoj podeželja

Nov sklad bo za razvoj podeželja velika poenostavitev, saj bo samo en sistem financiranja in programiranja za razvoj podeželja. Sklad bo deloval po pravilih, ki so prilagojena večletnemu programiranju in bo uporabljal organizacijske strukture ter postopke. Poenostavitev pogojev za ukrepe za razvoj podeželja in racionalizacija povečujeta elastičnost njihovega izvajanja, kar državam članicam omogoča enostavno prehajanje med ukrepi v sklopu posamezne osi (Politika razvoja podeželja EU 2007–2013, 2006).

2.4 Ukrepi za razvoj podeželja

2.4.1 Ukrepi iz osi 1: Izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja

Čeprav kmetijstvo vedno bolj izgublja svoj pomen kot vodilna dejavnost v podeželskih območjih, pa je še vedno zelo pomembno za celotno EU, ker prispeva k podeželskemu gospodarstvu, oskrbi hrane, javnim blagom in storitvam. Ukrepi v osi 1 so razdeljeni v naslednje skupine:

- dvig usposobljenosti in krepitev človeškega potenciala v kmetijstvu in gozdarstvu (človeški viri);
- prestrukturiranje fizičnega kapitala v kmetijstvu in gozdarstvu ter spodbujanje inovativnosti (fizični kapital) in
- izboljšanje kakovosti kmetijske proizvodnje in proizvodov (kakovost živil).

Človeški viri:

- poklicno usposabljanje in dejavnosti informiranja;
- za mlade kmete, ki so mlajši od 40 let je zagotovljena podpora za olajšanje njihovega začetka delovanja;
- predčasna upokojitev;
- sredstva so namenjena za pomoč kmetom in lastnikom gozdov pri kritju stroškov, ki so nastali pri uporabi svetovanja;

- podpora bo na voljo tudi za ustanavljanje služb za pomoč pri upravljanju kmetij, sistemov za zagotavljanje nadomeščanja na kmetiji in kmetijskega svetovanja ter gozdarske svetovalne službe.

Fizični potencial:

- EU zagotavlja finančna sredstva za posodobitev kmetijskih gospodarstev;
- podpora je na voljo za povečanje gospodarske vrednosti gozdov z naložbami;
- ukrep dodajanja vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom;
- podpora bo na voljo za sodelovanje pri razvoju novih proizvodov, proizvodnih postopkov in tehnologij;
- EU s sredstvi podpira tudi infrastrukturo, povezano z razvojem in prilagoditvijo kmetijstva ter gozdarstva, za kritje dejavnosti, ki so povezane z dostopom do kmetijskih in gozdnih zemljišč, komasacijo in izboljšanjem zemljišč, z oskrbo z energijo in upravljanjem z vodnimi viri.

Kakovost:

- podpora bo možna za skupine proizvajalcev za dejavnosti, namenjene obveščanju potrošnikov o proizvodih, proizvedenih na podlagi shem kakovosti in promoviranju teh proizvodov, in sicer do 70 % upravičenih stroškov projekta;
- spodbujevalna plačila bodo na voljo kmetom, ki prostovoljno sodelujejo v shemah EU ali nacionalnih shemah, namenjenih izboljšanju kakovosti kmetijskih proizvodov in proizvodnih postopkov ter dajejo zagotovila potrošnikom o teh zadevah.

2.4.2 Ukrepi iz osi 2: Izboljšanje okolja in podeželja

Sredstva iz osi 2 so namenjena zagotavljanju izvajanja okoljskih storitev s kmetijsko-okoljskimi ukrepi na podeželskih območjih in smotrnemu upravljanju z zemljišči. Take dejavnosti prispevajo k trajnostnemu razvoju podeželja, s spodbujanjem kmetov in gozdarjev, da nadaljujejo upravljanje z zemljišči ter da se ohranita in izboljšata naravni prostor in krajina. S takšnimi ukrepi želi EU preprečiti opuščanje kmetijske rabe zemljišč. Sofinancirane dejavnosti morajo izpolnjevati prednostne naloge EU, kot so boj proti podnebnim spremembam, povečanje biotske raznovrstnosti in kakovosti vode ali zmanjšanje tveganja ali vpliva naravnih nesreč. Ukrepi v osi 2 so razdeljeni v naslednji skupini:

- **trajnostna raba kmetijskih zemljišč in**
- **trajnostna raba gozdnih zemljišč.**

2.4.3 Ukrepi iz osi 3: Izboljšanje kakovosti življenja v podeželskih območjih in spodbujanje gospodarske diverzifikacije

Namen osi 3 je zagotoviti vitalni podeželski prostor ter pomagati ohranjati in izboljšati socialni in gospodarski sistem, še posebej na bolj oddaljenih podeželskih območjih, na katerih število prebivalstva upada. Bistvenega pomena za izboljšanje kakovosti življenja na podeželskih območjih in boljšega dostopa do osnovnih storitev in infrastrukture ter boljšega okolja, so naložbe v podeželsko gospodarstvo in podeželske skupnosti.

Da bi preprečili izseljevanje s podeželja, je treba spodbujati trajnostno rast in ustvarjati nove možnosti zaposlovanja, zlasti za mlade in ženske, ter zagotoviti dostop do najnovejših informacijskih in komunikacijskih tehnologij. Glavno vlogo imajo pri tem diverzifikacija kmetijskih dejavnosti v smeri nekmetijskih dejavnosti, pomoč stranskih dejavnosti in krepitev povezav med kmetijskim in gozdarskim sektorjem ter drugimi sektorji podeželskega gospodarstva. Ukrepi v osi 3 so razdeljeni v naslednje skupine:

- izboljšanje zaposlitvenih možnosti na podeželju;
- izboljšanje kakovosti življenja na podeželju in
- usposabljanje, pridobivanje strokovnih znanj in animacija.

Izboljšanje zaposlitvenih možnosti na podeželju - v tej skupini bodo sredstva na voljo za tri ukrepe:

- diverzifikacija v nekmetijske dejavnosti, ki bo na voljo članu kmetijskega gospodinjstva;
- podpora ustanavljanju in razvoju podjetja, ki bo na voljo le mikropodjetjem in
- spodbujanje turističnih dejavnosti (podpora bo namenjena mali infrastrukturi, rekreacijski infrastrukturi ter razvoju in trženju turističnih storitev v zvezi s podeželskim turizmom).

Izboljšanje kakovosti življenja na podeželskih območjih - v tej skupini bodo sredstva na voljo za dva ukrepa:

- podpora za vzpostavljanje osnovnih storitev za gospodarstvo in podeželsko prebivalstvo v zvezi z vasjo ali skupino vasi in ustrezne male infrastrukture ter
- ohranjanje in izboljševanje dediščine podeželja.

Usposabljanje, pridobivanje strokovnih znanj in animacija

- podeželskemu prebivalstvu bodo na voljo usposabljanje in dejavnosti informiranja, zato da dosežejo cilja večje gospodarske diverzifikacije in izboljšanja kakovosti življenja na podeželskih območjih;
- podpora bo na voljo tudi za pridobivanje strokovnih znanj in animacijo podeželskih območij in izvajanje lokalnih razvojnih strategij s strani javno-zasebnih partnerstev.

2.4.4 Ukrepi iz osi 4: Os Leader

Namen pristopa LEADER je pomagati podeželskemu prebivalstvu, da izboljšajo dolgoročne možnosti svojih lokalnih območij. Namenjen je spodbujanju izvajanja celostnih, visokokakovostnih in izvernih strategij za trajnostni razvoj lokalnih območij, ki so jih pripravila in jih izvajajo široko zastavljena lokalna partnerstva, ki jih imenujemo lokalne akcijske skupine. V obdobju 2007–2013 se bo izvajala že četrta generacija pobude LEADER, pred tem so se izvajale pobude LEADER I, LEADER II in LEADER+*. V programu LEADER+ deluje v EU trenutno 893 lokalnih akcijskih skupin.

V programskem obdobju 2000–2006 se je podpiralo nadnacionalno in medregijsko sodelovanje med LAS, rezultat katerega je več kot 300 nadnacionalnih projektov in približno trikrat toliko medregijskih projektov sodelovanja. Podrobneje so ukrepi iz programa razvoja podeželja razloženi v 3. poglavju pod naslovom Opis osi in ukrepi Programa razvoja podeželja (Politika razvoja podeželja EU 2007–2013. 2006).

---

*Leader+ je ena izmed štirih pobud, ki je financirana v okviru strukturnega sklada EU in oblikovana zato, da se podeželskim skupnostim pomaga pri upoštevanju dolgoročnih možnosti njihove lokalne regije.

2.5 Uresničevanje politike

Za programsko obdobje 2007–2013 so cilji za to področje politike EU podrobneje opredeljeni na ravni EU in na ravni držav članic, ki imajo za to izdelane nacionalne strateške načrte in programe za razvoj podeželja. Zaradi boljše presoje, kako se ti cilji izpolnjujejo, za vrednotenje uspešnosti in učinkovitosti uresničevanja politike ter dela proračuna EU, ki se porabi za razvoj podeželja, se bo okrepilo spremljanje in vrednotenje programov za razvoj podeželja. Države članice in Komisija so vzpostavile skupni sistem spremljanja in vrednotenja.

Za podporo vseh vidikov izvajanja, vrednotenja in izmenjave najboljše prakse, bo na nacionalni ravni in na ravni EU razvita mreža za razvoj podeželja. Na nacionalni ravni bo vsaka država članica vzpostavila nacionalno podeželsko mrežo, ki združuje organizacije, katere sodelujejo pri razvoju podeželja. Naloge nacionalnih mrež:

- ugotavljanje in analiziranje najboljših praks pri razvoju podeželja, zagotavljanje informacij o njih ter organizacija izmenjav izkušenj in znanja;
- pripravljanje programov usposabljanja za lokalne akcijske skupine v postopku oblikovanja ter ponujanje tehnične pomoči za medregijsko in nadnacionalno sodelovanje med lokalnimi akcijskimi skupinami.

Evropska mreža za razvoj podeželja bo razporedila nacionalne mreže in organizacije, ki sodelujejo pri razvoju podeželja na ravni Skupnosti. Naloge te mreže bodo (Politika razvoja podeželja EU 2007–2013, 2006):

- zbirati, analizirati in širiti informacije o ukrepih Skupnosti za razvoj podeželja;
- na ravni Skupnosti zbirati, širiti in utrjevati najboljše prakse razvoja podeželja;
- zagotavljati informacije o razvoju podeželskih območij Skupnosti;
- na ravni Skupnosti organizirati srečanja in seminarje za tiste, ki so vključeni v razvoj podeželja;
- vzpostaviti in upravljati strokovne mreže, da se olajša izmenjava strokovnega znanja in izkušenj ter podpira izvajanje in vrednotenje politike razvoja podeželja;
- podpirati nacionalne mreže in pobude za nadnacionalno sodelovanje.

2.6 Finančna podpora EU za razvoj podeželja

SKP se financira iz dveh novih skladov. Nova sklada za razvoj podeželja delujeta po pravilih, prilagojenih večletnemu programiranju, države članice pa morajo poskrbeti za finančni nadzor in ustrezno vzpostavitev sistemov upravljanja.

2.6.1 Nov finančni instrument

Uredba o financiranju SKP je leta 2007 ustanovila dva nova sklada, vsak pa bo financiral enega od obeh stebrov SKP:

- Evropski kmetijski jamstveni sklad (**EKJS**) – za steber 1;
- Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja (**EKSRP**) – za steber 2.

EKJS financira svoj del SKP na podlagi mesečnih obračunov, medtem ko EKSRP temelji na diferencialnih sredstvih, ki vključuje predfinanciranje, vmesna plačila in končna plačila.

2.6.2 Finančni nadzor

Leta 2005 se je Evropski svet dogovoril o novih finančnih perspektivah za obdobje 2007–2013. Za to obdobje je komisija leta 2006 razvoju podeželja namenila 77,66 milijarde evrov.

Države članice morajo zagotoviti ustrezno vzpostavljene sisteme upravljanja in nadzora v skladu z različnimi zahtevami:

- jasna opredelitev nalog organov, ki izvajajo upravljanje in nadzor, ter jasna dodelitev nalog znotraj vsakega organa;
- jasna ločitev nalog med organi upravljanja in nadzora ter znotraj vsakega organa;
- zadostna sredstva za vsak organ za izvajanje nalog, ki so mu bile dodeljene;
- ureditev za učinkovit notranji nadzor;
- učinkovit sistem poročanja in spremljanja;
- ureditev za revizijo delovanja sistema in postopke za zagotavljanje revizijske sledi;
- zanesljiv računovodski sistem, sistem spremljanja in sistem poročanja.

Ti ukrepi bodo poenostavili finančno upravljanje SKP, saj bodo zadevne vloge in odgovornost komisije ter držav članic postale jasnejše in preglednejše.

3 PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA 2007–2013 V SLOVENIJI

3.1 Splošne socialnoekonomske značilnosti

Slovenija obsega 20.273 km² površine in je ena manjših evropskih držav. Leži na območju, kjer se stikajo različne klimatske in geomorfološke značilnosti ter različne kulture alpskega, mediteranskega in panonskega sveta. Slovenski prostor je prepoznaven po veliki reliefni razgibanosti, raznovrstni kulturni krajini, stavbeni in naselbinski dediščini ter bogatih in raznolikih naravnih sistemih. Skoraj 90 % površine leži na nadmorski višini nad 300 m, ravninska območja v obliki sklenjenih dolin in kotlin pa predstavljajo le slabih 20 % vsega ozemlja. Posledica tega je bila težja prehodnost območij v preteklosti, težavne so bile razmere za poselitev in organizacijo gospodarskih dejavnosti.

Razmeroma neugodne a pestre naravne razmere neposredno vplivajo na:

- razpršeno poselitev in veliko število majhnih naselij;
- specifično strukturo rabe zemljišč;
- visoko stopnjo naravne in biotske raznovrstnosti;
- kulturno raznovrstnost;
- bogastvo površinskih in podzemnih voda;
- raznolikost kulturne krajine.

Upravno organizacijo Slovenije sestavljajo strukture na dveh ravneh: na državni in na lokalni ravni. Osnovna enota lokalne samouprave je občina (NUTS 5*). Ob začetku programskega obdobja 2007–2013 je v Sloveniji 210 občin. Slovenija je na ravni NUTS 3 razdeljena na 12 razvojnih regij. Slednje nimajo dodatne administrativno upravne funkcije, ampak so namenjene zgolj statistični uporabi in izvajanju programiranja ter dodeljevanja podpor v okviru nacionalne regionalne politike.

---

*NUTS – je evropska statistična klasifikacija teritorialnih enot. Klasifikacijo je vzpostavil Eurostat (Statistični urad evropskih skupnosti), da bi lahko zagotovil celovito in dosledno členitev teritorialnih enot.

Slovenija se uvršča v krog držav članic EU z nadpovprečnim deležem podeželskih območij. Po kriterijih OECD* se v podeželska območja uvršča 67 % vseh občin (NUTS 5) oziroma 77 % celotnega ozemlja, v podeželskih občinah pa živi 41 % vsega prebivalstva. Na ravni NUTS 3 je kar enajst od dvanajstih statističnih regij podeželskih, na ravni NUTS 2 pa je Slovenija ena regija in se v celoti uvršča v podeželsko območje.

3.1.1 Demografske značilnosti

Slovenija ima 2 milijona prebivalcev, kar je 0,5 % prebivalstva EU in gostoto poseljenosti 98 prebivalcev/km², zato se Slovenija uvršča med relativno redko poseljene države članice EU. Za poselitveni vzorec je značilna zgoščena poselitev dolinskih (ravninskih) delov, kjer na slabih 20 % ozemlja živi skoraj 60 % vsega prebivalstva.

Pri trajnem obnavljanju prebivalstva vodijo demografske značilnosti v Sloveniji v smeri upadanja rodnosti in upočasnjevanja umrljivosti, kar je splošna značilnost tudi drugih držav EU. Zmanjšuje se delež otrok, povečujeta pa se deleža delovno sposobnega in starega prebivalstva. Ta proces je še počasen zaradi relativno velikih demografskih izgub v času obeh svetovnih vojn, tako da Slovenija glede deleža starega prebivalstva še zaostaja za povprečjem EU.

Tudi spolna struktura prebivalstva je podobna kot v večini evropskih držav. Število žensk je večje od števila moških, se pa to razmerje postopoma oži. Demografska struktura podeželskih območij v Sloveniji se v veliki meri razlikuje od splošne demografske slike. To velja tako za zaposlitveno kot tudi za starostno strukturo prebivalstva. Zaradi staranja prebivalstva in hkratnega odliva mladega prebivalstva s podeželja (beg možganov), je demografska struktura manj ugodna v pretežno podeželskih regijah. Neugodna starostna struktura podeželskih območij je še posebej pereča v kmečkih gospodinjstvih.

---

*OECD je metodologija za določitev podeželskih območij. Po OECD klasifikaciji se določijo območja glede na delež prebivalstva, ki živi v podeželskih občinah: pretežno podeželska območja (v podeželskih občinah živi več kot 50 % prebivalstva), značilno podeželska območja (v podeželskih občinah živi med 15 % in 50 % prebivalstva) in pretežno urbana območja (v podeželskih občinah živi manj kot 15 % prebivalstva).

Več kot polovica nosilcev kmetijskih gospodarstev je starejših od 55 let, delež gospodarjev, mlajših od 45 let, pa znaša le slabih 19 %. Povprečna starost kmečke ženske v Sloveniji je 50 let, kar sedem od desetih kmečkih žensk je starejših od 45 let. Dve tretjini od njih ima končano ali nedokončano osnovno šolo, dobra tretjina pa ima doseženo srednješolsko izobrazbo. V povprečju so kmečke ženske, ki so delale v kmetijstvu v letu 2005, opravile skoraj 42 ur dela na teden. Poleg tega pa ženska, mlajša od 45 let, skrbi še za 1,3 otroka.

Migracijski tokovi na podeželju so dvojne narave. Beležimo povečanje prebivalstva na podeželju v bližini urbanih centrov, na drugi strani pa se oddaljenejša podeželska območja še naprej praznijo. Negativni demografski in gospodarski trendi so tako še posebej izraziti na odročnejših in oddaljenih podeželskih območjih. Ta območja izrazito zaostajajo tudi v infrastrukturni opremljenosti, ki je predpogoj za gospodarski in socialni razvoj.

3.1.2 Gospodarstvo

Slovenija se uspešno vključuje v evropski gospodarski prostor. Po treh letih razmeroma skromne gospodarske rasti je v letih 2004 in 2005 prišlo do njene ponovne pospešitve. Gospodarska rast je v povprečju obdobja 2000–2005 znašala 3,4 %, kar je nadpovprečjem EU-25*. Konkurenčnost slovenskega gospodarstva se povečuje. Za hitrejše dohitevanje evropskega povprečja oziroma razvitejših članic EU bi se morala že sedaj relativno visoka rast produktivnosti v prihodnje še okrepiti. Pri tem bo morala temeljiti na bolj izobraženi delovni sili in tehnološko zahtevnejši proizvodnji.

Regionalna razporeditev bruto domačega proizvoda (BDP 2003) po dejavnostih kaže, da so razlike v razvoju po regijah precejšnje, pri čemer pa dosegata višji BDP na prebivalca od povprečja države le dve regiji (Osrednjeslovenska in Obalno-kraška regija), ki sta močnejše urbanizirani oziroma imata nadpovprečni delež storitvenega sektorja.

---

*EU-25 je okrajšava za Evropsko unijo s 25 državami članicami. 25 je bilo število članic med 1. majem 2004 in 1. januarjem 2007, ko sta Bolgarija in Romunija tudi postali članici. Članice EU-27 so: Avstrija, Belgija, Bolgarija, Češka, Ciper, Danska, Estonija, Finska, Francija, Grčija, Irska, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Madžarska, Malta, Nemčija, Nizozemska, Poljska, Portugalska, Romunija, Slovaška, Slovenija, Španija, Švedska in Združeno kraljestvo.

Povprečno podjetje v Sloveniji zaposluje 6,4 delavca, mikro podjetje 1,9, malo podjetje pa 20,2 delavca*. Slovenija se v mednarodnih primerjavah, kljub napredku v zadnjem letu, po stopnji podjetniške aktivnosti pa tudi po dostopnosti do virov financiranja, uvršča zelo nizko. Slovenija je nekoliko napredovala tudi na področju inovacij in inovativnosti ter patentnih prijav.

3.1.3 Trg dela

Slovenija se sooča z izrazitimi razvojnimi nesorazmerji v zaposlenosti med posameznimi gospodarskimi dejavnostmi. Kljub zaostrovanju strukturnih problemov v nekaterih delovno intenzivnih industrijskih panogah, se v zadnjih letih zaposlenost v Sloveniji zopet povečuje.

Stopnja zaposlenosti oziroma delovne aktivnosti prebivalstva v starosti od 25-64 let se je z 71 % v letu 2000 dvignila na 73,5 % v letu 2005, v starosti od 15-64 let pa z 62,8 % na 66 %. Zaposlenost žensk je nižja od zaposlenosti moških, vendar že presega 60 %, kar je leta 2000 zastavljen Lizbonski cilj, ki naj bi ga članice dosegle leta 2010. Zadnji dve leti je skupna stopnja zaposlenosti v Sloveniji višja od povprečja Evropske unije, pri čemer je zaposlenost žensk nekoliko višja od povprečja EU (EU-25: 56,3 %)

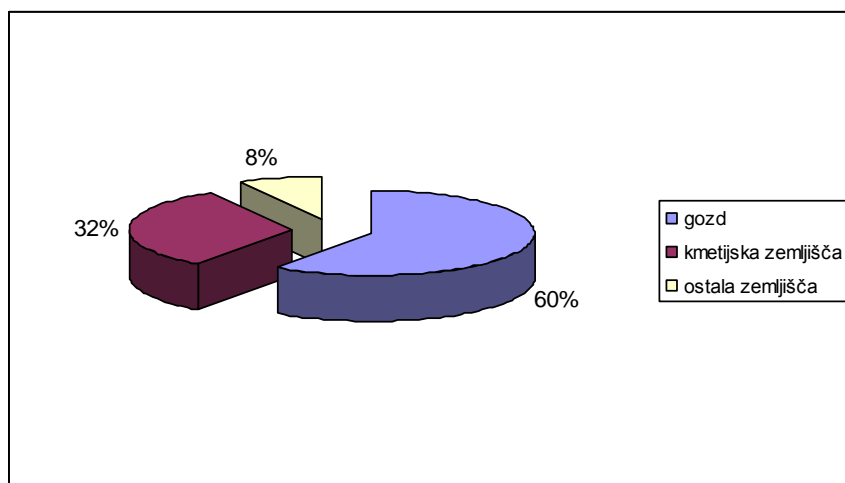
3.1.4 Raba tal

V Sloveniji v strukturi rabe tal prevladujejo gozdovi, ki pokrivajo 59,8 %* celotnega ozemlja države, njihova površina pa se je doslej postopoma povečevala. Kmetijska zemljišča predstavljajo 32 % celotnega državnega ozemlja, 8,2 % površin pa predstavljajo ostala zemljišča (Program razvoja podeželja..., 2007).

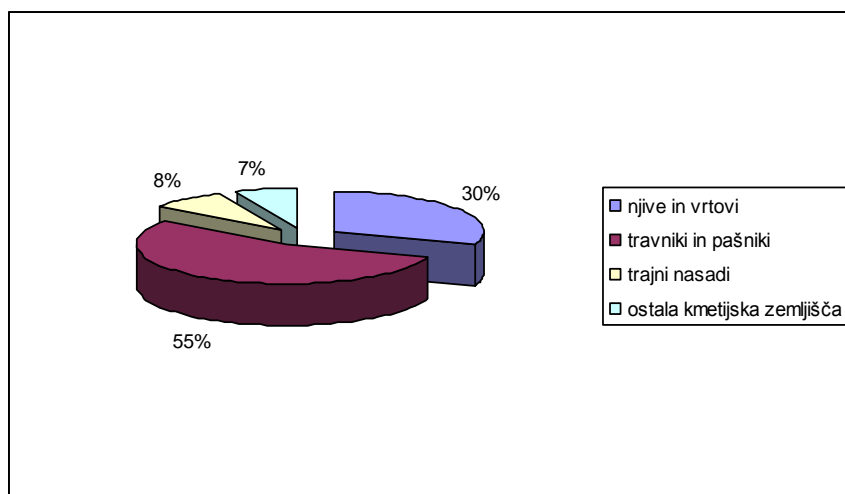
---

*Rebernik, Miroslav, etc.: SLOVENSKI podjetniški observatorij. 2004. Del 1, nov. 2004

*Po zadnjih uradnih statističnih podatkih na evropski ravni (Forest Resources Assessment 2005 – FAO) ima Slovenija 62,8 odstotkov ozemlja prekrita z gozdovi(<http://www.fao.org/docrep/008/a0400e/a0400e00.htm>).

Dejanska raba zemljišč v Sloveniji 2005 (Program razvoja podeželja..., 2007).

Dejanska raba kmetijskih zemljišč v Sloveniji 2005 (Program razvoja podeželja..., 2007).

V strukturi rabe kmetijskih zemljišč zavzemajo največji delež trajni travniki in pašniki (55 %), sledijo njive (30 %) ter trajni nasadi (8 %). Slabih 7 % kmetijskih zemljišč predstavljajo ostala kmetijska zemljišča. To so zemljišča, kjer je bilo gospodarjenje zaradi različnih naravnih, ekonomskih in socialnih vzrokov v preteklosti opuščeno.

Delež travinja v strukturi rabe kmetijske zemlje je skoraj dvakrat večji od povprečnega deleža v EU. Kljub velikemu deležu pa je za travnati svet v Sloveniji značilno, da je ekonomsko razmeroma slabo izkoriščen, saj ekstenzivni travniki še vedno predstavljajo

večji delež kot intenzivni. Travniki in pašniki v Sloveniji pokrivajo skoraj dve tretjini vseh kmetijskih zemljišč.

V zadnjih desetletjih prisoten trend povečevanja površin v zaraščanju se je po letu 2003 umiril, tako da se v zadnjih treh letih skupna površina kmetijskih zemljišč bistveno ne spreminja. Značilnost kmetijskih zemljišč, katerih skupna površina v Sloveniji po zadnjih podatkih znaša nekaj manj kot 650.000 ha, je v velikem deležu travinja in nasprotno razmeroma majhnem deležu njiv in trajnih nasadov. Razmerje med travniškimi in njivskimi površinami se je predvsem v zadnjem stoletju še posebej izrazito spremenilo v korist travinja. Medtem, ko se po površini kmetijske zemlje na prebivalca (0,32 ha) Slovenija še lahko primerja z evropskim povprečjem, se glede na površino njiv na prebivalca (0,11 ha) nahaja na samem repu evropskih držav, kar ne omogoča samooskrbe s hrano. Slovenija nima večjih sklenjenih območij, primernih za poljedelsko pridelavo. Zaradi razgibanega površja so njivske površine v glavnem omejene na ravninske dele dolin in kotlin.

Večina kmetijskih zemljišč (73 %) se nahaja v območjih z omejenimi možnostmi za kmetovanje skladno s PRP 2004–2006. Neugodne razmere kmetijske dejavnosti sicer ne onemogočajo popolnoma, vendar pa povzročajo manjšo proizvodno sposobnost kmetij, ožji izbor kultur, usmerjanje proizvodnje ter prilagoditev tehnologij, kar ima za posledico dražjo pridelavo. Kmetije v teh območjih so manj konkurenčne in zaradi odražanja specifičnih naravnih pogojev v strukturi rabe kmetijskih površin tudi manj prilagodljive. Kljub nižjim pridelovalnim potencialom za kmetijstvo pa ima kmetovanje na teh območjih zelo pomembno vlogo pri ohranjanju poseljenosti podeželskih območij in kulturne krajine ter vzdrževanju ekološkega ravnotežja (Program razvoja podeželja..., 2007).

Zasebna lastnina in razdrobljena posest prevladuje tudi v gozdarstvu. Lastniška struktura slovenskih gozdov se zaradi denacionalizacije* še vedno precej intenzivno spreminja. Po ocenah bo po zaključeni denacionalizaciji v državni lasti ostalo okoli 20 % gozdov.

---

*Zakon o denacionalizaciji UL RS, št. 27I/1991-I

3.2 Značilnosti kmetijstva in gozdarstva

Vstop Slovenije v EU je v slovensko kmetijstvo prinesel uveljavitev skupne kmetijske politike in ostalih pravil skupnega trga. Slovenija je v nacionalno zakonodajo prenesla vse EU predpise, ki uveljavljajo standarde na področju skupne politike. Izpolnjevanje zahtev in pogojev iz standardov se bo v programskem obdobju 2007–2013 preverjalo preko kontrolnega sistema navzkrižne skladnosti in rednih inšpekcijskih pregledov.

3.2.1 Kmetijstvo

Kmetijstvo, živilstvo in gozdarstvo v Sloveniji se soočajo s procesi prestrukturiranja. Nizka produktivnost ostaja problem zlasti v kmetijstvu, vzroke zanjo pa lahko iščemo predvsem v slabi zemljiški in posestni strukturi, nizki stopnji profesionalizacije ter razmeroma nizki delovni intenzivnosti. K nizki produktivnosti kmetijstva pomembno prispevajo številni dejavniki, med katerimi lahko poleg neugodne velikostne strukture, izpostavimo še starostno in izobrazbeno strukturo ter nizko stopnjo specializacije proizvodnje na kmetijskih gospodarstvih (Program razvoja podeželja..., 2007).

Eden od vzrokov za nizko produktivnost kmetijstva je tudi neugodna starostna in izobrazbena struktura nosilcev kmetijskih gospodarstev. Po podatkih strukturnega popisa (SURS-SKMG) je bila v letu 2005 več kot polovica gospodarjev na kmetijah starejših od 55 let, delež gospodarjev, mlajših od 45 let, pa znaša le 19 %.

Starostna struktura gospodarjev na družinskih kmetijah v Sloveniji (Program razvoja podeželja..., 2007: 22):

	2000		2003		2005	
	Število	%	Število	%	Število	%
Skupaj	86.336	100,0	77.037	100,0	77.042	100,0
< 45 let	17.709	20,5	14.341	18,6	14.461	18,8
45-55 let	19.779	22,9	19.117	24,8	18.703	24,3
>= 55 let	48.648	56,3	43.579	56,6	43.877	57,0

Delež gospodarjev z vsaj poklicno ali višjo izobrazbo je v letu 2005 znašal 46,8 %, kakršnokoli kmetijsko izobrazbo pa je imelo le 27,8 % nosilcev kmetijskih gospodarstev.

Kmetijska izobrazba gospodarjev na družinskih kmetijah v Sloveniji (Program razvoja podeželja..., 2007: 23):

Izobrazba	2000		2003		2005	
	Število	%	Število	%	Število	%
Gospodarji skupaj	86.336	100,0	77.037	100,0	77.042	100,0
Ni podatka	1.869	2,2	1.001	1,3	0	0,0
Samo praktične izkušnje	72.440	83,9	63.104	8,9	55.562	72,1
Tečajji iz kmetijstva	7.045	8,2	7.415	9,6	16.368	21,2
Poklicna ali srednješolska izobrazba	4.340	5,0	4.755	6,2	4.429	5,7
Višja, visoka, univerzitetna ali podiplomska izobrazba	642	0,7	763	1,0	681	0,9
Gospodarji s kakršnokoli kmetijsko izobrazbo	12.027	13,9	12.933	16,8	21.478	27,8

Mlajši nosilci kmetijskih gospodarstev imajo v povprečju višjo stopnjo formalne izobrazbe, so tudi bolj usposobljeni za delo v kmetijstvu in so se zato zmožni učinkoviteje prilagajati tehnološkim spremembam ter razmeram na trgu. Prenos kmetij na mlajše gospodarje ter usposabljanje in izobraževanje ob učinkovitejši izrabi že vzpostavljenih sistemov svetovanja, izobraževanja, informiranja in usposabljanja na celotnem območju države, lahko pomembno prispeva k večji inovativnosti, strukturnim spremembam in dvigu konkurenčnosti kmetijstva.

Za Slovenijo je značilna razdrobljenost enot rabe v kmetijstvu, ki so poleg tega po večini majhne in razpršene. Kmetijska zemljišča v rabi so razdeljena na okoli 720.000 enot rabe, ki se raztezajo na več kot 1.700.000 parcelah. Kmetijska gospodarstva imajo povprečno od 9 do 10 enot rabe, ki so razpršene na več lokacijah. Neugodna zemljiška struktura predstavlja pomembno strukturno oviro pri nadaljnjem razvoju kmetijstva. V zadnjih letih je sicer zaznati določen napredek, ki pa ga še vedno ovira nemobilnost trga kmetijskih zemljišč ter premalo učinkovita zemljiška politika. Prav to pa je eden ključnih pogojev za izboljšanje posestne strukture. Z nasprotnega vidika pa razdrobljenost kmetijskih površin pripomore pri

ohranjanju biodiverzitete, habitatov in okoljskih posebnosti, kar predstavlja pozitivno karakteristiko v smislu ohranjanja okolja.

Obseg izvajanja komasacij, ki lahko učinkovito prispevajo k odpravljanju problema razdrobljenosti kmetijskih zemljišč, je bil v zadnjih letih zelo omejen. Tako je bilo v zadnjih 15 letih komasiranih samo okoli 5.000 ha, kar predstavlja le 1 % vseh kmetijskih zemljišč v rabi. Izkušnje z dosedanjim izvajanjem podpor komasacijam kažejo, da so le-te lahko učinkovite le v primeru, da pobude za uvedbo komasacij prihajajo neposredno od kmetov. To velja še zlasti v primeru, če podpore vključujejo tudi izboljšanje zemljišč in ureditev prometne infrastrukture na komasacijskem območju.

Problem slovenskega kmetijstva, ki negativno vpliva na konkurenčnost, je tudi velika odvisnost pridelave od naravnih razmer. Problem je povezan predvsem z obsegom, kakovostjo in okoljsko sprejemljivostjo hidromelioracijskih sistemov. Podnebne spremembe in vse pogostejši pojav daljših sušnih obdobj na eni strani in preobilnih padavin na drugi strani, povzročajo velik izpad dohodkov v kmetijstvu. V Sloveniji je namakanih le nekaj odstotkov kmetijskih zemljišč. Izgradnja novih namakalnih sistemov z nadzorovano porabo vode je, poleg dolgoročnega prilagajanja rastlinske pridelave podnebnim spremembam, eden od učinkovitejših ukrepov zagotavljanja večje stabilnosti pridelkov in s tem tudi dohodkov v kmetijstvu, ki pa mora s stalnim izobraževanjem in ozaveščanjem uporabnikov teh sistemov prispevati tudi k večji okoljski primernosti rabe naravnih virov, ki ne obremenjuje okolja.

Slovensko kmetijstvo še zmeraj nosi breme preteklosti. Desetletja se je razvijalo v specifičnem politično-ekonomskem okolju, ki ni bilo naklonjeno zasebnemu kmetovanju. Zaradi decentraliziranega regionalnega razvoja, ki je omogočal bližino delovnih mest, se je izoblikovala posebna socioekonomska struktura kmetijskih gospodarstev, kjer prevladujejo mešane kmetije, ki kombinirajo dohodke iz različnih virov in kjer je kmetijstvo pogosto predvsem dodatna ter ne glavna aktivnost. Spremembe v devetdesetih so pospešile proces koncentracije in specializacije, vendar v strukturi še vedno prevladujejo mešane kmetije. K temu je dodatno pripomogla majhnost kmetij.

Slovensko kmetijstvo se je dolgo časa razvijalo v povsem drugi smeri kot kmetijstvo večine drugih evropskih držav. To še posebej velja za agrarno strukturo in njen razvoj. Medtem ko

se je v državah z razvitim kmetijstvom vzporedno z izboljševanjem kmetijske tehnologije razmeroma hitro povečevala velikost obratov ter koncentrirala specializirana pridelava, se je vse do začetka devetdesetih let prejšnjega stoletja v Sloveniji odvijal ravno obraten proces. Za njega je bilo značilno nenehno slabšanje zemljiške in posestne strukture, nizka stopnja profesionalizacije ter razmeroma nizka delovna intenzivnost.

Slovenija sodi v krog evropskih držav z najmanjšo stopnjo specializacije v kmetijstvu. Medtem ko je v okviru EU-15* skoraj 85 % vseh kmetijskih gospodarstev usmerjenih v določeno vrsto rastlinske oziroma živinorejske pridelave, je v Sloveniji specializiranih gospodarstev po podatkih vzorčnega popisa kmetijskih gospodarstev iz leta 2003 le 43,5 %. Za rastlinsko pridelavo je značilna razmeroma intenzivna specializacija na področju vrtnarstva in gojenja trajnih nasadov ter zmerna specializacija na področju poljedelstva. Živinorejska gospodarstva se specializirajo predvsem v prirejo mesa in mleka. Živinorejska usmerjenost slovenskih kmetij je bolj enostranska kot poljedelska. Govedorejo, kot prevladujočo tržno proizvodno usmeritev, narekujejo že naravne danosti ter posredno velik delež travinja v strukturi kmetijske zemlje.

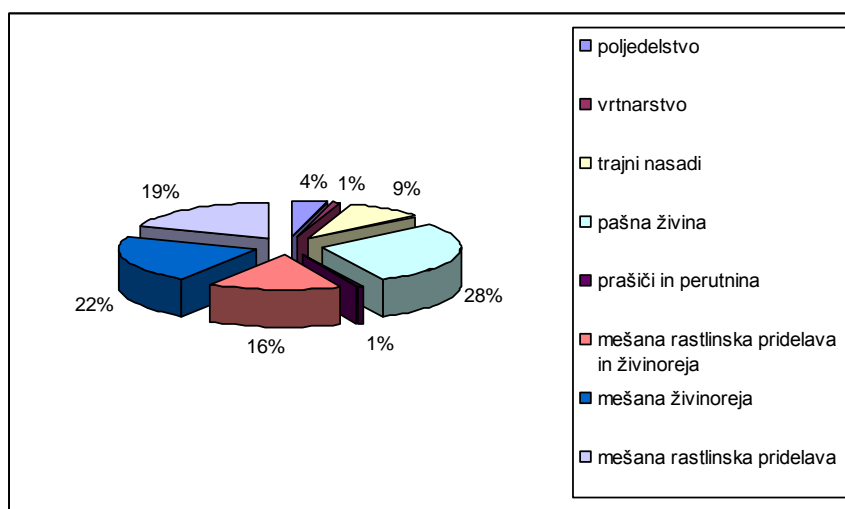
V zadnjem desetletju, še posebej pa po vstopu Slovenije v EU, se je vendarle pričelo obdobje izboljševanja agrarne strukture. Ta se kaže predvsem v pospešeni koncentraciji posesti in zemljišč ter v posledičnem povečevanju povprečne velikosti kmetijskih obratov. Po rezultatih raziskav o strukturi kmetijskih gospodarstev (KMG) se je leta 2005 v Sloveniji s kmetijsko pridelavo ukvarjalo 77.175 kmetijskih gospodarstev, kar je za dobrih 10 % manj kot leta 2000. Povprečna velikost kmetijskih gospodarstev v Sloveniji je po statističnih podatkih iz leta 2003 in 2005 znašala 6,3 ha.

---

*EU-15 označuje 15 držav v Evropski uniji preden se je 1. maja 2004 pridružilo še 10 držav. Države EU-15 so: Avstrija, Belgija, Danska, Finska, Francija, Nemčija, Grčija, Irska, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Portugalska, Španija, Švedska, Velika Britanija.

Strukturne spremembe se odražajo tudi v velikostni strukturi kmetij. Medtem ko je bilo še pred desetimi leti več kot polovica kmetij manjših od 2 ha in skoraj 70 % manjših od 5 ha in so te kmetije obdelovale več kot dve tretjini vseh kmetijskih zemljišč v Sloveniji, se v zadnjem obdobju težišče pridelave vendarle premaknilo v korist večjih, razvojno sposobnih kmetij. Delež majhnih kmetij (pod 2 ha KZU – kmetijskih zemljišč v uporabi) znaša le še nekaj več kot 23 %, obdelujejo pa le še dobre 4 % vseh KZU. Nasprotno pa se je samo v obdobju 2000–2005 število kmetij, večjih od 20 ha KZU, povečalo za več kot 50 %.

Na kmetijah v Sloveniji sta prevladujoča predvsem dva proizvodna tipa. Kot je prikazano na sliki, sta to: tip reja pašne živine in tip mešana živinoreja. Skupaj predstavljata dobro polovico vseh kmetij. V letu 2005 je bilo v določeno vrsto rastlinske ali živinorejske pridelave usmerjeno 51,2 % kmetijskih gospodarstev (SURSA – SKMG). Najbolj se je povečal delež gospodarstev, usmerjenih v rejo pašne živine (govedo, drobnica) ter delež gospodarstev v tipu poljedelstvo.

Proizvodni tipi na kmetijskih gospodarstvih v Sloveniji (Program razvoja podeželja..., 2007: 25).

Slovensko kmetijstvo ima izrazit dohodkovni problem. Dohodki v kmetijstvu zaostajajo za povprečnimi v gospodarstvu za okoli 50 %. Pomembno pa tudi zaostajajo dohodki, ki jih dosegajo kmetijska gospodarstva v starih članicah EU, predvsem tistih v sosednjih državah, s katerimi se slovensko kmetijstvo pogosto primerja.

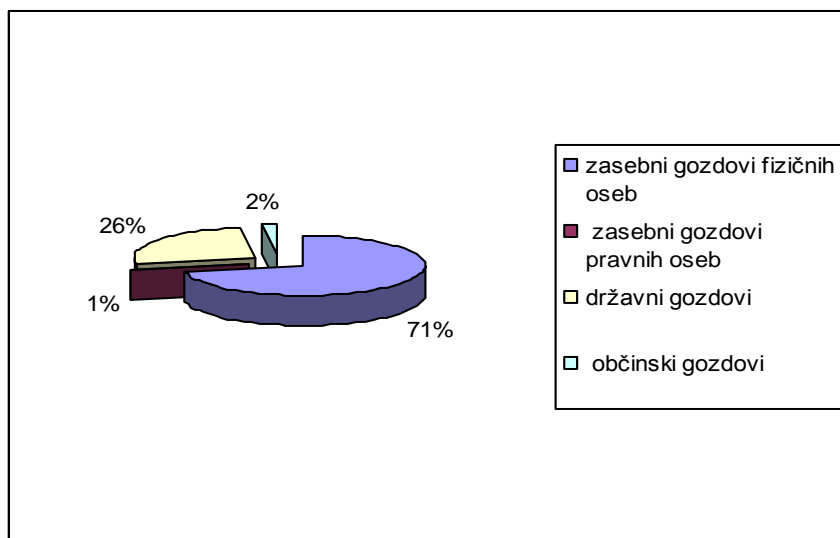
Zaradi neugodnega dohodkovnega položaja je lastna sposobnost kmetijskih gospodarstev za izvajanje naložb šibka. Naložbe v kmetijstvu so se v zadnjih letih povečale, vendar predvsem po zaslugi povečanih sredstev za prestrukturiranje iz evropskih in nacionalnih virov. Prav odziv kmetijstva na tovrstne razvojne podpore podpira tezo o pomenu javnofinančne podpore naložbam pa tudi organiziranju in povezavi z živilskopredelovalno industrijo. To je še posebej pomembno v luči reforme neposrednih plačil v okviru I. stebra SKP, ki se je v Sloveniji začela izvajati z letom 2007 (Program razvoja podeželja..., 2007).

Po pričakovanjih bo reforma spodbudila potrebo po prestrukturiranju in to v smeri večje tržne naravnosti in konkurenčnosti kmetijstva na eni strani ter diverzifikacije dejavnosti na drugi strani. Dodatne potrebe po prestrukturiranju narekuje tudi pogojevanje plačil z izpolnjevanjem zahtev navzkrižne skladnosti, ki se nanašajo na področje varstva okolja, ljudi, živali in rastlin kot tudi standarde za obdelanost zemljišč, da ne bi prišlo do zaraščanja in drugih okoljskih problemov.

3.2.2 Gozdarstvo

Gozdarstvo ima v Sloveniji pomembno gospodarsko in okoljevarstveno vlogo. Gozdovi pokrivajo 59,8 % celotnega ozemlja Slovenije, njihova površina pa se je doslej postopoma povečevala. V gozdovih sta v zadnjih petdesetih letih naraščala lesna zaloga in prirastek lesa. Proizvodna sposobnost zlasti zasebnih gozdov je zaradi različnih vzrokov premalo izkoriščena. V skladu z gozdnogospodarskimi načrti bi lahko izkoriščali okoli 62 % prirastka, realni izkoristek pa znaša le 40 % (Program razvoja podeželja..., 2007).

Zaradi denacionalizacije se še vedno precej intenzivno spreminja lastniška struktura slovenskih gozdov. Analiza ob izdelavi gozdnogospodarskih načrtov za obdobje 2001–2010 je pokazala naslednjo strukturo: 71 % zasebnih gozdov fizičnih oseb, 1 % zasebnih gozdov pravnih oseb, 26 % državnih gozdov in 2 % občinskih gozdov. V obdobju 2000–2005 so zasebni gozdovi gotovo še pridobili odstotek ali dva na račun državnih gozdov. Predvidevamo, da bo po zaključeni denacionalizaciji približno 20 % gozdov ostalo v državni lasti (Program razvoja podeželja..., 2007).

Struktura lastnikov gozdov v Sloveniji (Program razvoja podeželja..., 2007: 30).

Proizvodna sposobnost, zlasti zasebnih gozdov, je zaradi različnih vzrokov premalo izkoriščena. Pri tem izstopajo predvsem razdrobljenost gozdne posesti (2,6 ha gozda/lastnika), razpršenost (214 tisoč zasebnih lastnikov oz. 485 tisoč lastnikov gozdov), nepovezanost lastnikov gozdov pri izvedbi del v gozdovih in pri prodaji lesa, slaba in neustrezna infrastruktura, nezadostna usposobljenost in opremljenost lastnikov gozdov za dela v gozdu ter neustrezna organiziranost in učinkovitost obstoječih svetovalnih služb. Zaradi danih razmer so stroški gospodarjenja visoki, obenem pa je v zadnjem desetletju opazen trend realnega padanja cen lesa (Program razvoja podeželja..., 2007).

Večje napore je treba vložiti tudi v izboljšanje tehnološke usposobljenosti in v dvig ravni znanja za uporabo zahtevnejših tehnologij, v naložbe in predvsem organiziranje proizvajalcev, v višjo stopnjo dodane vrednosti javnih sredstev. Nove dohodkovne možnosti z izrazitimi pozitivnimi okoljskimi učinki lahko najdemo tudi v višji izrabi alternativnih gozdnih virov (les kot obnovljivi vir energije).

Politika upravljanja z gozdovi v Sloveniji je in bo ostala naravnana v smeri trajnostne rabe gozdov. Uveljavljeni nacionalni predpisi na tem področju zagotavljajo spoštovanje naravnih zakonitosti, poleg tega pa so vsi posegi v gozdove podvrženi presoji vplivov na okolje.

3.3 Stanje okolja

Kmetijska zemljišča in gozdovi v Sloveniji predstavljajo skoraj 92 % površine in imajo pomembno okoljsko, estetsko in prostorsko funkcijo. Varovanje narave in okolja ima v Sloveniji splošno družbeno veljavo, kar se kaže tudi v dosedanjih politikah na tem področju. Slovenija gospodari z gozdovi na trajnostni in sonaravni način ter ima sorazmerno visok standard na tem področju, saj je njena politika pogosto zgled drugim. Na področju kmetijstva obširno izvajanje kmetijsko-okoljskih ukrepov pomaga pri vzdrževanju obdelanosti kmetijskih površin, na območjih z omejenimi dejavniki za kmetovanje in pri ohranjanju večnamenske vloge kmetijstva so pomembni tudi drugi ukrepi razvoja podeželja. Ti ukrepi so doslej tudi najbolj pomemben del politike razvoja podeželja ter so dobro sprejeti pri upravičencih in javnosti.

3.3.1 Naravne omejitve

Območja z omejenimi dejavniki za kmetijstvo pokrivajo kar 85 % celotnega ozemlja države, od tega je skoraj 72 % hribovsko gorskih območij. Znotraj območij z omejenimi dejavniki so hribovska območja, kjer so značilni strmi nagibi in visoka nadmorska višina, ki otežujejo kmetijsko pridelavo, območja pogostih poplav, močnega vetra, območje Ljubljanskega barja, in Krasa, ki s svojimi specifičnimi elementi, kot so apnenčasti teren, različna globina tal, razgiban mikro relief, vrtače, poplavna polja in drugi kraški pojavi, omejujejo rabo kmetijskih zemljišč ter območja erozijskega gričevja v osrednjem in vzhodnem delu Slovenije (Program razvoja podeželja..., 2007).

Kmetijska gospodarstva v teh območjih so manj konkurenčna in zaradi odražanja specifičnih naravnih pogojev v strukturi rabe kmetijskih površin tudi manj prilagodljiva. Kljub nižjim pridelovalnim potencialom za kmetijstvo pa ima kmetovanje na teh območjih zelo pomembno vlogo pri ohranjanju poseljenosti podeželskih območij ter vzdrževanju kulturne krajine in ekološkega ravnotežja.

Zaradi specifičnih naravnih lastnosti so se na teh območjih vzpostavili različni ekosistemi in habitati, ki so odvisni od obdelanosti kmetijskih površin. Obsežen nabor okoljskih karakteristik in velik delež obdelanih kmetijskih zemljišč na teh območjih kaže na visoko stopnjo ohranjenosti biotske pestrosti in potrjuje učinkovitost dosedanjih ukrepov za območja z omejenimi dejavniki pri preprečevanju opuščanja kmetijske dejavnosti in marginalizacije teh območij.

3.3.2 Habitati in biotska raznovrstnost

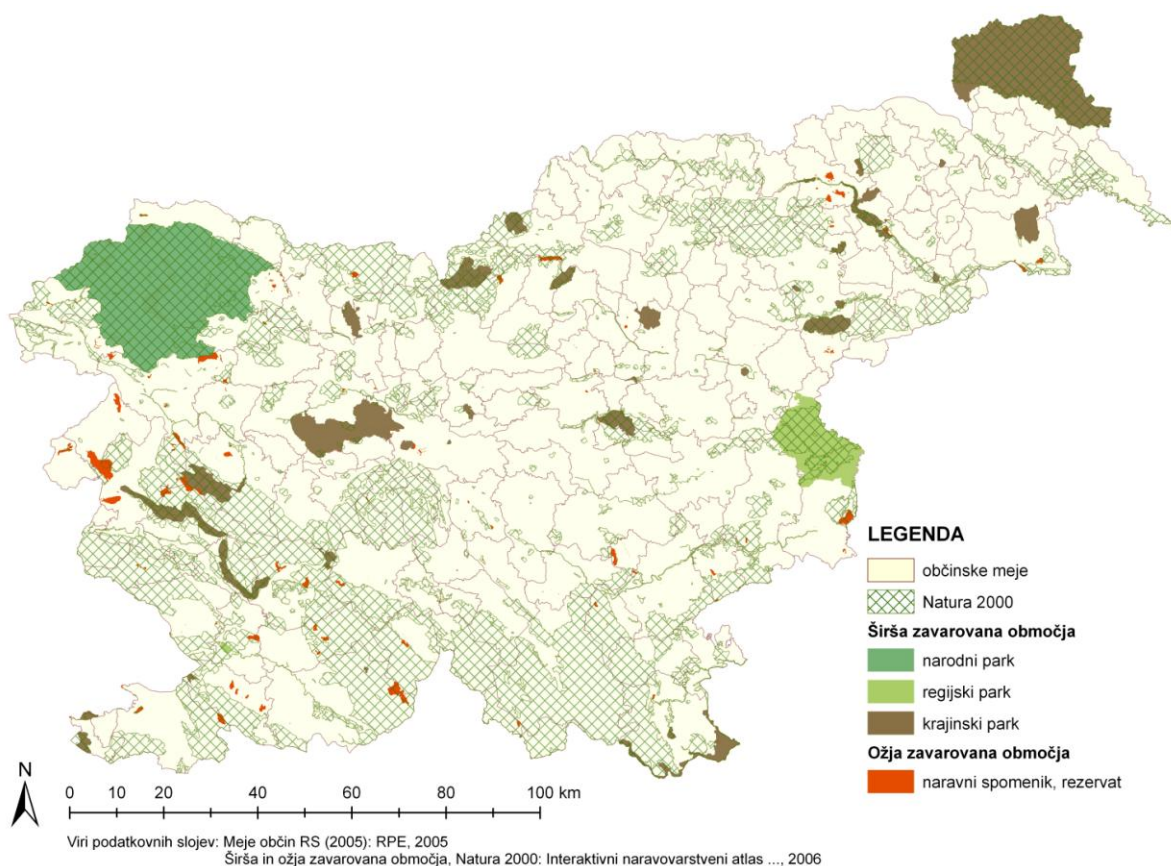
Slovenija odgovornost za ohranjanje habitatov in biotske raznovrstnosti kaže v deležu varovanih in zavarovanih območij. Kar 47,7 % celotnega državnega ozemlja je določenega kot ekološko pomembna območja, ki s tem zajemajo 202.000 ha kmetijskih zemljišč in 660.000 ha gozdov.

V Sloveniji zaradi visoke stopnje ohranjenosti biotske raznovrstnosti, pestrosti in obsega habitatov ter krajinskih posebnosti prevladuje potreba po ohranjanju teh danosti. V največji meri je to lahko doseči z ohranjanjem obdelanosti kmetijskih površin na okolju prijazen način, z ohranjanjem kmetijske dejavnosti na marginalnih območjih in območjih, neugodnih za kmetovanje, kjer obstaja nevarnost opuščanja in zaraščanja ter preko trajnostne rabe gozdov (Program razvoja podeželja..., 2007).

Kmetijstvo ima pomembno vlogo pri ohranjanju habitatov, biotske in krajinske raznolikosti. Območja, kot so trajno travinje, območja z nizko intenzivnostjo pridelave in mozaično strukturo ter območja z ogroženimi vrstami in visoko biotsko pestrostjo, ki predstavljajo kmetijska območja visoke naravne vrednosti, obsegajo v Sloveniji 300.000 ha. To je dobra polovica vseh kmetijskih zemljišč, ki se večinoma nahajajo v marginalnih območjih in območjih omejenih za kmetijsko dejavnost. Opuščanje kmetovanja na teh območjih in zmanjševanje odprtega prostora bi predstavljalo okoljsko tveganje in potencialno izgubo kulturnih krajin. Zaradi tega je treba na teh območjih ohranjati kmetijsko dejavnost in s tem preprečevati izginjanje habitatov in manjšanje biotske pestrosti živali in rastlin ter ohranjati krajinsko pestrost in prepoznavnost slovenskega prostora. K visoki stopnji biotske raznovrstnosti, ohranjenosti habitatov ter ostali naravni in krajinski pestrosti prispeva tudi

razdrobljena struktura kmetijskih in gozdnih zemljišč. Razdrobljenost parcel in enot rabe ohranja mozaično strukturo krajine v kateri se polnaravna območja prepletajo z ostalimi obdelanimi površinami (Program razvoja podeželja..., 2007).

Območja Natura 2000 obsegajo kar 36 % ozemlja Slovenije (od tega je 71 % gozdov), oziroma 30 % kmetijskih in gozdnih površin, s čimer se glede deleža območij uvrščamo v sam evropski vrh*. Ugodno stanje narave z visoko stopnjo ohranjenosti habitatov ter biotske raznovrstnosti v Sloveniji, kaže s pravilnimi strateškimi usmeritvami in ukrepi ohranjati. Ne sme pa to predstavljati prevelikih omejitev za optimalno koriščenje gospodarskih potencialov kmetijstva in gozdarstva na teh območjih.

Območja Natura 2000 in naravni parki (Lisec, 2007).

*V EU je v območja Natura 2000 vključenih približno 15 % ozemlja oziroma 12,5 % kmetijskih in gozdnih zemljišč.

3.3.3 Stanje voda

Vodna direktiva v evropski prostor vnaša nov pristop k upravljanju voda in daje večji poudarek ekologiji kot celovitemu pokazatelju stanja voda. Hkrati pa je celovitost pristopov ali meril razvidna tudi iz zahtev po združevanju različnih vidikov varovanja voda ter predvsem v zahtevah po celovitem načrtovanju ukrepov glede na različne vidike in različna merila (Program razvoja podeželja..., 2007).

Na podlagi podatkov državnega monitoringa kakovosti podzemnih vod, imajo slabo kemijsko stanje tri telesa podzemne vode, in sicer Dravska kotlina, Murska kotlina in Savinjska kotlina. Na podlagi obstoječega trenda posameznih najpomembnejših parametrov kemijskega stanja pa je za te vode neugodna tudi napoved za leto 2015. Vodno telo Dravska dolina je v RS najbolj obremenjeno z vplivi iz kmetijske dejavnosti. Na večini merilnih mest državne monitoring mreže vsebnosti nitratov presegajo najvišjo dovoljeno mejo 50 mg/l in se povečujejo. K slabemu stanju vodonosnika Dravskega in Ptujkega polja v večji meri prispevajo tudi vsebnost pesticidov, ki v večini primerov občutno presegajo najvišje dovoljene meje (Program razvoja podeželja..., 2007).

3.3.4 Tla

V zadnjem obdobju se v Sloveniji zmanjšuje vnos rastlinskih hranil v tla. Skupna količina porabljenih mineralnih gnojil se je v obdobju 2000–2005 zmanjšala za 14 %, poraba čistih hranil pa za 21 % (SURS). Leta 2000 je bilo povprečno vnesenih rastlinskih hranil 172 kg/ha pognojnih zemljišč, do leta 2005 pa se je ta vnos zmanjšal na 133 kg/ha.

Zmanjšanje vnosa je med drugim tudi posledica izdelave in uporabe gnojilnih načrtov, ki so bili uvedeni v Sloveniji kot obvezen del dobre kmetijske prakse pri gnojenju. Uporaba gnojilnih načrtov, ki morajo temeljiti na analizi tal, posledično pripomore k uravnoteženemu vnosu rastlinskih hranil v tla ter ugodni bilanci hranil v tleh in vodah.

Dovoljene vsebnosti težkih kovin v tleh so točkovno presežene na lokacijah v okolici industrijskih središč (Mežiška dolina, Celje, Jesenice). Kmetijstvo z uporabo gnojil

(živalskih in rudninskih), po doslej znanih ugotovitvah, nikjer prekomerno ne povečuje vsebnosti težkih kovin v tleh. Z uporabo sredstev za varstvo rastlin, ki temeljijo na bakrovih spojinah, je mogoče na določenih območjih kjer se izvaja intenzivno vinogradništvo, v tleh zaslediti povišane koncentracije bakra (Program razvoja podeželja..., 2007).

3.3.5 Onesnaženost zraka

Najpomembnejša toplogredna plina v kmetijstvu sta metan in didušikov oksid. Kmetijska panoga je s svojo dejavnostjo v Sloveniji leta 2004 v ozračje prispevala približno 10 % vseh izpustov toplogrednih plinov v Sloveniji. Glede na bazno leto 1986, ki je izhodišče za računanje obveznosti Slovenije za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov, so se izpusti v kmetijstvu do leta 2004 zmanjšali za 14,4 %. To je v primerjavi z obveznostmi Slovenije do Kjotskega protokola (8 % do obdobja 2008–2013) ugodno. K zmanjšanju je najbolj prispeval manjši obseg reje govedi in perutnine ter nove čistilne naprave na velikih prašičjih farmah (Program razvoja podeželja..., 2007).

Precejšnje gospodarsko in okoljsko škodo pa predstavljajo tudi izgube amoniaka v ozračje. Prispevajo namreč h kislemu dežju in k zakisanosti tal, prek odlaganja dušika in vseh emisij amoniaka pa povzročajo spremembe naravnega okolja. Največ se ga sprosti iz hlevov ter med skladiščenjem živalskih gnojil in pri gnojenju z njimi. Precej ga nastane tudi zaradi gnojenja z mineralnimi gnojili. Letne emisije amoniaka na hektar kmetijske zemlje v uporabi v Sloveniji, ki znašajo 39,1 kg, so precej nad povprečjem EU-15 (21,7 kg).

Za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov v kmetijstvu imamo kar precej možnosti, žal je med njimi precej takih, katerih učinka zaradi različnih vzrokov ne moremo ustrezno evidentirati in prikazati pri uradnem poročanju o gibanju emisij. Med pomembnejšimi ukrepi za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov je spodbujanje učinkovitosti reje domačih živali, na področju govedoreje, ki prispeva največ toplogrednih plinov, pa lahko storimo veliko s širjenjem reje na paši. Izvajanje vseh kmetijsko okoljskih podukrepov bo zaradi splošne omejitve staleža živine (največ 1,9 GVŽ - glav velike živali) na kmetijskem gospodarstvu prispevalo k zmanjšanju emisij toplogrednih plinov, ki nastajajo pri živinorejski proizvodnji. Podukrep "Sonaravna reja domačih živali" pa še posebej

vzpodbuja uporabo doma pridelane krme in omejuje nakup močnih krmil, kar dodatno zmanjšuje produkcijo presežnega dušika na kmetijskem gospodarstvu.

Kmetijstvo lahko prispeva k zmanjšanju emisij toplogrednih plinov tudi s pridelavo energetskih rastlin, predvsem oljne ogrščice za proizvodnjo biodizla, ter s proizvodnjo elektrike in toplote iz bioplina. Trenutno se od biogoriv v Sloveniji proizvaja samo biodizel. Kot glavna surovina za to proizvodnjo se uporablja oljna ogrščica. V letu 2006 se je v Sloveniji oljno ogrščico gojilo na okrog 3.000 ha njiv. Trend kaže na dvig pridelave energetskih rastlin (Program razvoja podeželja..., 2007).

3.3.6 Ekološko kmetovanje

Ekološko kmetovanje je ena izmed oblik, ki ima poseben pomen v slovenskem kmetijstvu saj pomembno prispeva k zagotavljanju javnih dobrin, ohranjanju oziroma izboljšanju biotske raznovrstnosti, ohranjanju virov pitne vode, ohranjanju kulturne kmetijske krajine in varovanju okolja. Poleg tega pa zagotavlja tudi pridelavo visoko kakovostne in varne hrane z visoko prehransko vrednostjo in v največji možni meri vpliva na trajnostno gospodarjenje z neobnovljivimi naravnimi viri ter uveljavljanja principa živalim ustrezne reje.

Ekološko kmetovanje je eden izmed učinkovitejših načinov trajnostne kmetijske rabe naravnih virov. Po referenčnih podatkih se je v letu 2002 v Sloveniji izvajalo na 15.400 ha kmetijskih površin. Prve kontrolirane kmetije so se v Sloveniji pojavile leta 1998 in od takrat njihovo število in obseg vključenih površin iz leta v leto narašča, kar kažejo tudi statistični podatki. Tako se je v letu 2006 ekološko kmetovanje izvajalo v okviru 1.876 kmetijskih gospodarstev na 26.830,62 ha kmetijskih površin. V zadnjih letih je delež kmetijskih gospodarstev v ekološki proizvodnji narasel z 1,5 % na 2,4 %.

V letu 2004 je bila izplačana podpora za ekološko kmetovanje iz sklopa kmetijsko-okoljskih ukrepov PRP 2004–2006 za 15.477 ha kmetijskih površin. Povpraševanje po ekološko pridelanih živilih se je zaradi vedno večje občutljivosti potrošnikov za zdravstvena, okoljevarstvena vprašanja ter vprašanja glede zaščite živali močno povečalo.

Slovenija ima, glede na naravne danosti, odlične možnosti za nadaljnji in pospešeni razvoj ekološkega kmetijstva. Zato je Slovenija na osnovi evropskega akcijskega načrta pripravila nacionalni akcijski načrt dolgoročnega razvoja ekološkega kmetijstva, ki vsebuje analize ter opredeljuje potrebe, cilje, predloge in ukrepe za vzpodbujanje dolgoročnega pospešenega razvoja ekološkega kmetijstva v Sloveniji do leta 2015.

Na podlagi rasti števila ekoloških kmetij in glede naravnih danosti v Sloveniji ter na drugi strani zaradi vse večje osveščenosti potrošnikov in njihovega povpraševanja po ekoloških pridelkih, je ekološko kmetijstvo za kmete v Sloveniji možnost zagotavljanja primerne dohodka za kmetijo. V povezavi z ustrezno predelavo in trženjem ekoloških izdelkov potrošnikom nudi višjo kvaliteto prehranskih izdelkov.

Rast števila ekoloških kmetij sorazmerno ne povečuje tudi ponudbe slovenskih ekoloških živil na trgu, na kar kaže dejstvo, da v Sloveniji trenutno povpraševanje po ekoloških pridelkih presega ponudbo. Čeprav je povpraševanje potrošnikov največje po zelenjavi in sadju, na večini kmetij v ekološki pridelavi še vedno prevladuje živinoreja.

Zaradi visoke stopnje ohranjenosti biotske raznovrstnosti, pestrosti in obsega habitatov ter krajinskih posebnosti, v Sloveniji prevladuje predvsem potreba po ohranjanju teh danosti tudi v bodoče. V največji meri je to mogoče doseči z uporabo okolju prijaznih kmetijskih tehnologij, z ohranjanjem kmetijske dejavnosti v območjih kjer obstaja nevarnost opuščanja in zaraščanja ter preko trajnostne rabe gozdov. Obdelanost kmetijskih zemljišč je pomembna tudi z vidika ohranjanja oziroma zmanjšanja stopnje erozije. Ker imajo omenjene kmetijske prakse v Sloveniji pozitiven vpliv na ohranjanje narave in okolja ter varovanje voda, je nujno potrebno nadaljevanje podpor tem načinom kmetovanja tudi v prihodnjem programskem obdobju (Program razvoja podeželja..., 2007).

V Sloveniji imamo tudi usmeritev v integrirano pridelavo, ki se je v letu 2006 izvajalo v okviru 5.767 kmetijskih gospodarstev na 49.458 ha kmetijskih površin. Integrirana pridelava temelji prav tako na upoštevanju strožjih pravil, predvsem kar se tiče uporabe gnojil in fitofarmaceutskih sredstev (Program razvoja podeželja..., 2007).

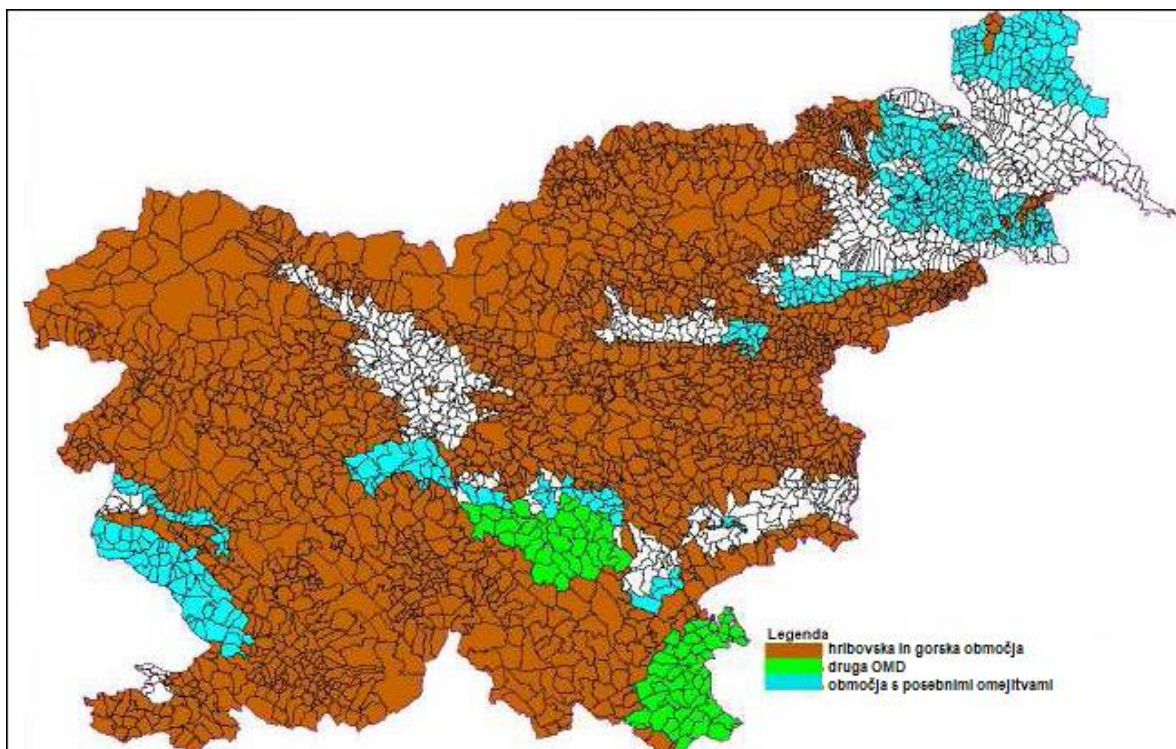
3.4 Podeželje in kakovost življenja na podeželju

Po drugi svetovni vojni se je slovensko kmetijstvo razvijalo v posebnih političnih in gospodarskih razmerah, to pa se odraža v njegovi agrarni strukturi, pridelavi in tržnih zakonitostih. Iz tega sta se razvili dve različni obliki kmetijske proizvodnje: družbeno kmetijstvo na velikih gospodarstvih in zasebno kmetijstvo na majhnih kmetijah.

Ker je za Slovenijo značilna neugodna velikostna struktura, je posledica slabša storilnost in nižja intenzivnost, ki zmanjšuje konkurenčnost slovenskega kmetijstva v primerjavi z evropskim in svetovnim kmetijstvom. Pred drugo svetovno vojno je bila velikostna struktura kmetij podobna evropskim kmetijam, danes velikost slovenske kmetije večinoma ne omogoča polne zaposlitve družinske delovne sile. Na kmečkih gospodarstvih živi približno ena četrtnina vsega prebivalstva, vendar je le 12 % aktivnih v kmetijstvu, okoli 50 % kmetij pa mora pridobivati dohodek iz nekmetijske dejavnosti. Zaradi majhne in razdrobljene posesti je pridelava v Sloveniji dražja, strukturne spremembe pa zavirajo nizka izobrazbena raven ter težave z denacionalizacijo.

V Sloveniji je bilo leta 2000 registriranih 96.669 družinskih kmetij in 132 kmetijskih podjetij. Več kot 90 % kmetijskih površin je v zasebni lasti, le 6 % je v lasti kmetijskih podjetij. Povprečna velikost družinske kmetije je 4,8 ha, kmetijskega podjetja pa 220,7 ha.

Naravne danosti za kmetijstvo so v Sloveniji razmeroma neugodne. Značilna je velika gozdnatost in neugoden relief, zato je veliko kmetijskih površin, kar 75 %, na območjih z omejenimi dejavniki za kmetijsko pridelavo in kar dve tretjini kmečkega prebivalstva živi na kmetijah s težjimi pridelovalnimi razmerami. V ravninah in rodovitnih delih kotlin leži le četrtnina kmetijskih površin. Velik problem v Sloveniji predstavlja zaraščanje kmetijskih površin saj se je v zadnjih desetletjih zaraslo okoli 140.000 ha zemljišč in zaraščanje se še povečuje (Program razvoja podeželja..., 2007).

Območja z omejenimi dejavniki v Sloveniji za PRP (Program razvoja podeželja..., 2007: 136).

3.5 Opis osi in ukrepi Programa razvoja podeželja

3.5.1 Os 1: Izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja

Slovensko kmetijstvo in gozdarstvo po produktivnosti dela močno zaostajata tako za povprečjem gospodarstva, kot za povprečjem teh dejavnosti v EU-25. Osnovni dejavniki, ki vplivajo na nizko konkurenčnost so (Program razvoja podeželja..., 2007):

- nizka izobrazbena in neugodna starostna struktura nosilcev kmetijskih gospodarstev;
- neugodna velikostna struktura kmetijskih gospodarstev, velika posestna razdrobljenost in slaba zemljiška infrastruktura kot dejavnik, ki zmanjšuje lastno investicijsko sposobnost gospodarstev in s tem otežuje prilagajanje na vedno ostrejšje okoljske, higienske in druge standarde, zmanjšuje inovativnost in možnost uvedbe novih ali boljših tehnologij in proizvodov;
- veliko število majhnih zasebnih lastnikov gozdov, ki so slabo opremljeni za delo v gozdu, premalo usposobljeni, kot dejavnik, ki ovira boljšo izkoriščenost gospodarskega potenciala gozdov in uvajanje novih proizvodov;

- premajhna vključenost gospodarstev in proizvodnje v sheme kakovosti, nizek delež tržnosti in neučinkovita tržna organiziranost proizvajalcev v okviru teh shem ter slaba seznanjenost potrošnikov s temi proizvodi, kot dejavniki, ki zavirajo dvig kakovosti kmetijske proizvodnje in proizvodov ter s tem rast dodane vrednosti v kmetijstvu in živilski industriji.

Cilji ukrepov in aktivnosti te osi so povečati produktivnost dela v kmetijstvu in gozdarstvu in s tem dvigniti raven konkurenčnosti teh sektorjev, pri čemer bodo podpore usmerjene:

- v dvig ravni usposobljenosti za delo v kmetijstvu ter izboljšanje starostne strukture gospodarjev na kmetijah s ciljem povečati razvojno sposobnost kmetij in prispevati k dvigu dodane vrednosti v kmetijstvu in gozdarstvu;
- v spodbujanje naložb v kmetijstvo, zemljiško infrastrukturo in primarno predelavo s ciljem pospešiti prestrukturiranje kmetijskih gospodarstev in živilsko predelovalnih obratov ter tako prispevati k večji učinkovitosti gospodarjenja;
- v spodbujanje naložbenih aktivnosti na gozdarskih obratih, ki gospodarijo z zasebnimi gozdovi in v mikro obrate za predelavo lesa, dvig usposobljenosti za delo v gozdarstvu ter povečanje organizirane ponudbe gozdnih lesnih sortimentov s ciljem povečati izkoriščenost gospodarskih potencialov gozda ter olajšati prilagajanje zahtevam trga, zlasti z vidika potreb po energiji iz obnovljivih virov in tako prispevati k povečanju dodane vrednosti v gozdarstvu;
- v spodbujanje proizvajalcev za vključevanje v sheme kakovosti ter povečanje proizvodnje in prodaje proizvodov višje kakovosti s ciljem dvigniti raven kakovosti kmetijske proizvodnje in proizvodov, olajšati prilagajanje zahtevam trga ter prispevati k dvigu dodane vrednosti v kmetijstvu in predelavi.

Ukrepi 1. osi se financirajo iz javnih sredstev, pri čemer se do 75 % sredstev sofinancira iz EKSRP, vsaj 25 % pa iz proračuna RS (Program razvoja podeželja..., 2007).

3.5.1.1 Ukrepi za dvig usposobljenosti in krepitev človeškega potenciala

Usposabljanje za delo v kmetijstvu in gozdarstvu

Izobrazbena struktura nosilcev kmetijskih gospodarstev in lastnikov zasebnih gozdov je slaba, delo v kmetijstvu in gozdarstvu pa zahteva vedno nova znanja in spretnosti. Za hitrejši razvoj obeh panog je zato potrebno stalno usposabljanje proizvajalcev, tako na tehnološkem kakor tudi ekonomskem področju. Višja raven usposobljenosti prispeva k večji produktivnosti dela in s tem k večji konkurenčnosti gospodarstev. Cilj je s podporo izobraževanju dvigniti raven usposobljenosti za delo v kmetijstvu in gozdarstvu ter prispevati k izboljšanju izobrazbene strukture in s tem k dvigu produktivnosti dela v kmetijstvu in gozdarstvu (Program razvoja podeželja..., 2007).

Pomoč mladim prevzemnikom kmetij

Starostna struktura kmetijskih gospodarjev v Sloveniji je neugodna in se še slabša, kar negativno vpliva na kmetovanje kot poklicno usmeritev. Mlajši nosilci kmetijskih gospodarstev so praviloma bolje usposobljeni za delo v kmetijstvu in bolj podjetni ter so se zato zmožni učinkoviteje prilagajati tehnološkim spremembam in razmeram na trgu, kar je pogoj za dvig produktivnosti dela in s tem konkurenčnosti kmetijstva. Marsikdaj se mladi ne odločijo za prevzem kmetije tudi če imajo za to priložnost, saj je le-ta povezan s problemom izplačila drugih dedičev in zagotovitve zagonskega kapitala za strukturno prilagoditev gospodarstva po prevzemu. Cilj podpore mladim prevzemnikom kmetij je spodbuditi prenos kmetije na mlajšo generacijo, izboljšati starostno strukturo nosilcev kmetij, povečati razvojno sposobnost prevzetih kmetij ter s tem prispevati k povečanju produktivnosti dela v kmetijstvu. Ciljna skupina so kmetje, starejši od 18 let in mlajši od 40 let oziroma so dopolnili 40 let v letu objave javnega razpisa, ki so prvič lastniško prevzeli kmetijsko gospodarstvo kot gospodarji (Program razvoja podeželja..., 2007).

Zgodnje upokojevanje kmetov

Povprečna starost gospodarjev na kmetijah v Sloveniji je več kot 56 let. Delež starejših od 55 let je nad 55 % in se ne zmanjšuje. Ostareli gospodarji se težko odločijo za prenos kmetije na mlajšega prevzemnika. Zadrževanje prenosa gospodarstva na mlajšo generacijo

posredno znižuje razvojno naravnost kmetij. S spodbujanjem predčasnega prenehanja kmetovanja starejših kmetov in prenosa kmetije na mlajšega prevzemnika posredno ustvarjamo novo delovno mesto na kmetiji. Cilj podpore zgodnjemu upokojevanju kmetov je pospešiti strukturne spremembe na kmetijskih gospodarstvih, izboljšati starostno strukturo nosilcev kmetij in povečati razvojno sposobnost prenesenih kmetij ter s tem prispevati k povečanju produktivnosti dela v kmetijstvu. Ciljna skupina so kmetje, ki opravljajo kmetijsko in gozdarsko dejavnost, starejši od 57 let in še niso upokojeni (Program razvoja podeželja..., 2007).

3.5.1.2 Ukrepi za prestrukturiranje fizičnega kapitala v kmetijstvu in gozdarstvu ter spodbujanje inovativnosti

Posodabljanje kmetijskih gospodarstev

Nizka produktivnost dela v kmetijstvu je v veliki meri rezultat neugodne velikostne strukture gospodarstev in nizke stopnje specializacije, pogosto pa tudi zastarelosti osnovnih sredstev. Povečanje konkurenčnosti kmetijstva je tesno povezano z naložbami v osnovna sredstva na kmetijskih gospodarstvih, ki omogočajo boljšo izrabo proizvodnih dejavnikov, s tem pa tudi boljšo produktivnost dela. Na mnogih, zlasti manjših gospodarstvih je posebej problematična usklajenost objektov z zahtevami novo uvedenega standarda s področja dobrega počutja živali. V Sloveniji beležimo tudi veliko odvisnost od naravnih razmer, kar dodatno znižuje konkurenčnost kmetijskega sektorja. Prilagoditev na nove podnebne razmere bo v prihodnosti igrala ključno vlogo pri nadaljnjem razvoju kmetijskega sektorja. Cilj podpore posodabljanja kmetijskih gospodarstev je spodbuditi prestrukturiranje in povečati učinkovitost gospodarjenja preko (Program razvoja podeželja..., 2007):

- uvajanja novih proizvodov, tehnologij ali proizvodnih izboljšav;
- usposobitve kmetijskih gospodarstev za izpolnjevanje na novo uvedenih minimalnih standardov Skupnosti, za izboljšanje varstva okolja, higiene in varnosti pri delu;
- stabilizacije dohodkov na kmetijskih gospodarstvih, ter s tem prispevati k večji naložbeni aktivnosti ali povečanju produktivnosti dela v kmetijstvu.

Predmet podpore so naslednje vrste naložb (Program razvoja podeželja..., 2007):

- naložbe v hleve in pripadajočo opremo, za prirejo mesa in jajc ter proizvodnjo mleka;
- naložbe v skladišča za krmo in pripadajočo opremo;
- naložbe v druge objekte za pridelavo, skladiščenje in pripravo kmetijskih proizvodov za trg ter za neposredno prodajo kmetijskih proizvodov na kmetijah in pripadajočo opremo;
- naložbe v objekte in pripadajočo opremo za shranjevanje kmetijske mehanizacije...

Ciljna skupina so kmetijska gospodarstva, ki opravljajo kmetijsko dejavnost oziroma izvajajo storitve s kmetijsko mehanizacijo ter izpolnjujejo predpisane pogoje.

Povečanje gospodarske vrednosti gozdov

Skoraj 60 % površine Slovenije pokriva gozd, zato gozdarstvo v Sloveniji pomembno vpliva na ekonomsko vitalnost celotnega podeželja. Zaradi zastarelosti delovnih sredstev pri lastnikih zasebnih gozdov in slabe tehnične opremljenost za delo v gozdu je izkoriščenost gospodarskega potenciala gozdov in s tem dohodek iz gozdarstva nizek, veliko pa je tudi število delovnih nesreč in poškodb v gozdu. Pomemben dejavnik, ki znižuje dohodke v gozdarstvu je premajhna odprtost gozdov z gozdnimi prometnicami. Večja odprtost gozdov zmanjšuje stroške pri pridobivanju lesa ter tako vpliva na povečanje dohodka iz gozda. Za večjo varnost pri delu v gozdu ter boljšo izkoriščenost gozdov, ki odpira tudi možnosti za diverzifikacijo proizvodnje in uvajanje novih gozdnih proizvodov, so potrebne predvsem naložbe v zasebne gozdove. Kljub temu, da so aktivnosti v okviru tega ukrepa naravnane k povečevanju ekonomske vrednosti gozdov pa to povečevanje ne bo šlo na račun onesnaževanja okolja, zmanjšanja biotske raznovrstnosti, izginjanja habitatov ter zmanjšanja naravne in krajinske pestrosti. Pri izvedbi aktivnosti v okviru tega ukrepa bodo upoštevana določila in zaveze, ki izhajajo iz Nature 2000. Cilj podpor za povečanje gospodarske vrednosti gozdov je izboljšati učinkovitost gospodarjenja z zasebnimi gozdovi preko (Program razvoja podeželja..., 2007):

- večje izrabe proizvodnega potenciala gozdov;
- uvajanja novih proizvodov in proizvodnih izboljšav pri sečnji in spravilu;

- večje varnosti pri delu v gozdu in s tem prispevati k povečanju produktivnosti dela v gozdarstvu skladno s cilji nacionalne in EU gozdarske strategije.

Na področju naložb v zasebne gozdove so do podpore upravičene naložbe:

- v nakup mehanizacije in opreme za sečnjo in spravilo lesa;
- v gradnjo, rekonstrukcijo in pripravo gozdnih vlak;
- v gradnjo in rekonstrukcijo gozdnih cest.

Ciljna skupina za podporo naložbam v zasebne gozdove so lastniki ali solastniki zasebnih gozdov, njihova združenja ali občine in njihove zveze.

Dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom

Učinkovito delovanje živilskopredelovalne industrije je ključnega pomena za obstoj primarne kmetijske proizvodnje. Živilskopredelovalna industrija je enakomerno razporejena po vsej državi in igra odločilno vlogo pri ohranjanju in ustvarjanju novih delovnih mest. Deluje kot faktor stabilnosti in ekonomskega razvoja vzdolž celotne prehranske verige. Investicije v živilskopredelovalne obrate so nujne z vidika rasti produktivnosti in s tem konkurenčnosti celotnega sektorja, kot tudi z vidika potrebnega prilagajanja poostrenim higienskimi in okoljskim standardom. Predelava kmetijskih proizvodov, ki se izvaja kot dodatna in dopolnilna dejavnost na kmetijah, predstavlja pomemben dodatni vir dohodka zlasti na manjših družinskih kmetijah, omogoča njihov obstoj in pozitivno vpliva na vitalnost podeželja. Na področju prve stopnje predelave in trženja lesa, kjer se že dlje časa srečujemo s slabo konkurenčnostjo in nizko učinkovitostjo mikro podjetij, lahko s tehnološko posodobitvijo in povezanostjo zagotovimo večjo konkurenčnost in dodatni vir dohodka. Cilj podpore v dodajanju vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom je spodbuditi (Program razvoja podeželja..., 2007):

- uvajanje novih proizvodov in učinkovitega trženje produktov;
- posodabljanje proizvodnih procesov in izboljšanje varstva okolja, higiene in varnosti pri delu;
- stabilizacijo dohodkov na področju predelave in trženja kmetijskih in gozdarskih proizvodov ter s tem prispevati k večji splošni učinkovitosti in produktivnosti dela.

Predmet podpore so (Program razvoja podeželja..., 2007):

- naložbe v nakup, izgradnjo in obnovo nepremičnin;
- naložbe v nakup strojev in opreme ter računalniške, strojne in programske opreme;
- naložbe v opremo za pridobivanje energije iz obnovljivih virov za lastne potrebe;
- splošni stroški, povezani s pripravo in izvedbo projektov, vključno s stroški usposabljanja za delo s stroji ali opremo, ki je predmet naložbe;
- nakup patentov in licenc, ki so neposredno povezani z izvajanjem projekta.

Ciljna skupina na področju predelave kmetijskih proizvodov so: mikro, majhna in srednje velika podjetja, člani kmetijskega gospodarstva, ki izvajajo dejavnost predelave kmetijskih proizvodov v skladu z zakonom o kmetijstvu in planine v zasebni lasti, na katerih se izvaja predelava mleka.

Izboljšanje in razvoj infrastrukture, povezane z razvojem in prilagoditvijo kmetijstva

Zemljiška in posestna razdrobljenost je poleg neugodne velikostne strukture eden največjih razvojnih problemov slovenskega kmetijstva. Slaba posestna struktura odločilno prispeva k visokim stroškom obdelave zemljišč na enoto površine in s tem k slabši produktivnosti dela v kmetijstvu. Neugodna posestna struktura predstavlja tudi pomembno strukturno oviro pri nadaljnjem razvoju kmetijstva in prispeva k manjši konkurenčnosti tako na ravni posameznih kmetijskih gospodarstev, kot tudi na ravni kmetijstva kot celote. Cilj ukrepa je s podporo naložbam v zemljiško infrastrukturo pospešiti prestrukturiranje kmetijstva, ki vodi v učinkovitejšo izrabo proizvodnih dejavnikov in s tem k povečanju dohodka in produktivnosti dela. V okviru tehničnih posodobitev obstoječih melioracijskih sistemov in izgradnji novih namakalnih sistemov pa racionalnejša poraba vode in bolj kontroliran vnos hranil. Izvedba ukrepov, povezanih z namakanjem, se strogo navezuje na vodno direktivo (2000/60/ES) in njene usmeritve. V okviru ukrepa so podprte naslednje aktivnosti (Program razvoja podeželja..., 2007):

- komasacije, ki se izvajajo na podlagi predpisa, ki ureja kmetijska zemljišča;
- izgradnja in ureditev nove infrastrukture, ki je potrebna v povezavi s komasacijami in je predvidena v idejni zasnovi ureditve komasacijskega območja ter je neposredno povezana s kmetijstvom;

- izgradnja in dograditev velikih namakalnih sistemov skladno s predpisom, ki ureja kmetijska zemljišča, kjer bodo imele prednostno obravnavo tehnološke posodobitve namakalnih sistemov;
- tehnološke posodobitve hidromelioracijskih sistemov skladno s predpisi, ki urejajo kmetijska zemljišča, graditev objektov in urejanje prostora;
- izgradnja demonstracijskih namakalnih centrov, namenjenih izobraževanju in certificiranju uporabnikov namakalnih sistemov, s poudarkom na tehnologijah za zmanjšanje porabe vode in zmanjšanje vnosa nitratov in pesticidov v tla.

3.5.1.3 Ukrepi za izboljšanje kakovosti kmetijske proizvodnje in proizvodov

Sodelovanje kmetijskih proizvajalcev v shemah kakovosti hrane

Slovenija ima vzpostavljen sistem shem kakovosti za proizvajalce, ki potrošnikom zagotavljajo, da so kmetijskih pridelki oziroma živila višje kakovosti od standardne in proizvedeni na določen način. Sodelovanje v shemah kakovosti je povezano z dodatnimi stroški in obveznostmi, ki jih trg praviloma ne povrne v celoti, kar pogosto predstavlja oviro za hitrejšo in večje vključevanje proizvajalcev v te sheme. Večje vključevanje kmetov v sheme kakovosti odpira nove tržne možnosti in s tem posredno vpliva na povečanje dohodkov in posledično tudi na boljšo konkurenčnost kmetijskega sektorja. Cilj je spodbuditi kmetijske proizvajalce k sodelovanju v shemah kakovosti, ki pomenijo izboljšanje kakovosti kmetijske proizvodnje in proizvodov in s tem prispevati k povečanju dodane vrednosti v kmetijstvu. Ciljna skupina so fizične ali pravne osebe, ki proizvajajo kmetijske proizvode namenjene za prehrano ljudi, vključene v eno od shem kakovosti Skupnosti ali nacionalne sheme (Program razvoja podeželja..., 2007).

Podpora skupinam proizvajalcev pri dejavnostih informiranja in pospeševanja prodaje za proizvode, ki so vključeni v sheme kakovosti hrane

V Sloveniji obstaja delujoč sistem posebnih označb kmetijskih in živilskih proizvodov, vključenih v sheme kakovosti, ki so zaščiteni po nacionalni in/ali evropski zakonodaji, ki pa so med potrošniki še vedno premalo poznani. Študije kažejo, da obstaja potreba po boljši informiranosti potrošnikov o obstoju proizvodov s posebnimi označbami višje kakovosti, ki so podvrženi strogi kontroli certifikacijskega organa, kot tudi o njihovih posebnih

značilnostih in prednostih. Proizvajalci posebnih kmetijskih pridelkov in živil se v Sloveniji združujejo za vsak zaščiteno proizvod posebej. V zadnjih letih je opaziti visoko stopnjo neaktivnega delovanja že obstoječih skupin proizvajalcev, ki se kaže v pomanjkljivem načrtovanju ter premajhni koncentraciji ponudbe in skupnega trženja pridelkov članov skupine proizvajalcev. Boljše poznavanje proizvodov s posebnimi označbami s strani potrošnikov ter bolj organizirano in aktivno trženje s strani proizvajalcev lajša usklajevanje ponudbe in povpraševanja ter odpira nove tržne možnosti za proizvajalce, kar posledično vpliva na rast dodane vrednosti v kmetijstvu in s tem konkurenčnosti agroživilskega sektorja. Cilj podpore dejavnostim informiranja potrošnikov in pospeševanja prodaje proizvodov, vključenih v sheme kakovosti, je povečati obseg proizvodnje in trženja proizvodov z zaščitnim znakom oziroma simbolom kakovosti, prispevati k dvigu kakovosti kmetijskih proizvodov in živil ter s tem k povečanju dodane vrednosti v kmetijstvu. Ciljna skupina so pravne osebe, registrirane kot skupina proizvajalcev, ki združuje proizvajalce, vključene v eno od shem kakovosti za določen kmetijski proizvod ali živilo ter uporabljajo pripadajoč simbol kakovosti oziroma zaščitni znak (Program razvoja podeželja..., 2007).

Podpore za ustanavljanje in delovanje skupin proizvajalcev

Ekološki kmetje v Sloveniji so združeni v dveh krovnih združenjih, ki sta organizirani predvsem po teritorialnem načelu in nimata značaja tržnih organizacij. Večina tržno usmerjenih ekoloških kmetov in proizvajalcev ostalih ekoživil je vezana na neposredne načine prodaje na domu in na tedenske t.i. ekotržnice, kar pa večjim proizvajalcem ne zadošča več in so prisiljeni iskati še druge tržne poti. Slaba tržna organiziranost in nizek tržni delež ekoloških proizvodov in ekoživil sta ključna problema nadaljnjega razvoja ekološkega kmetijstva v Sloveniji. Podobno velja tudi za področje proizvodnje posebnih kmetijskih proizvodov in živil, kjer brez ustrezne organiziranosti ni mogoče pričakovati povečanja deleža teh proizvodov na trgu. Cilj je spodbuditi ustanavljanje in delovanje skupin proizvajalcev na področju ekološke pridelave in proizvodnje posebnih kmetijskih pridelkov, ki vodijo v povečanje koncentracije ponudbe in lažje prilagajanje proizvodnje zahtevam trga ter s tem prispevati k povečanju dodane vrednosti v kmetijstvu. Upravičenci do podpor v okviru tega ukrepa so skupine proizvajalcev, ki (Program razvoja podeželja..., 2007):

- združujejo ekološke kmetijske proizvajalce določenega ekološkega kmetijskega proizvoda za namene skupnega nastopa tega kmetijskega proizvoda na trgu;
- združujejo ekološke kmetijske proizvajalce iz določenega območja RS za namene skupnega nastopa ekoloških kmetijskih proizvodov tega območja na trgu;
- združujejo proizvajalce določenega zaščitene posebnega kmetijskega proizvoda za namene skupnega nastopa tega proizvoda na trgu.

3.5.2 Os 2: Izboljšanje okolja in podeželja

Kmetijska zemljišča in gozdovi v Sloveniji pokrivajo skoraj 92 % ozemlja in imajo pomembno okoljsko in prostorsko poselitveno funkcijo. Varovanje narave in okolja ima v Sloveniji splošno družbeno veljavo, kar se kaže tudi v relativno dobro ohranjenem in raznolikem okolju, ugodnem stanju vrst in habitatov ter ugodnih okoljskih razmerah za ekološko kmetovanje. Splošna zavezanost k ciljem varstva okolja se kaže tudi v dejstvu, da je v Sloveniji znaten del površine opredeljen kot ekološko pomembno območje. Ob tem pa se območja z visoko naravno vrednostjo večinoma nahajajo v marginalnih območjih in območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost, kjer je gospodarjenje ekonomsko manj zanimivo. Opuščanje kmetovanja na teh območjih in zmanjševanje odprtega prostora bi predstavljalo okoljsko tveganje in potencialno izgubo kulturnih krajin z negativnimi posledicami na poseljenost podeželja. Onesnaženost tal, vode in zraka ter nevarnost za erozijo kot posledica intenzivnega kmetijstva se sicer v zadnjih letih ne povečuje, je pa celotno ozemlje Slovenije določeno kot za nitrato občutljivo območje. Ukrepi 2. osi prispevajo k varovanju in izboljšanju stanja okolja (tal, vode in zraka), ohranjanju biotske raznovrstnosti in kulturne krajine ter s tem neposredno prispevajo tudi k doseganju ciljev na območjih Natura 2000 in območjih visoke naravne vrednosti, ki so za ohranjanje biotske raznovrstnosti posebnega pomena. Ciljna skupina v okviru 2. osi so kmetijska gospodarstva, ki gospodarijo v območjih z omejenimi dejavniki za kmetijsko pridelavo in kmetijska gospodarstva, ki se obvežejo, da bodo na celotnem ali delu površin izvajala vsaj en kmetijsko okoljski podukrep ob upoštevanju omejitev in pogojev, določenih v okviru posameznih ukrepov, podukrepov oziroma aktivnosti.

Ukrepi te osi se financirajo iz javnih sredstev, pri čemer se do 80 % sredstev sofinancira iz EKSRRP, vsaj 20 % pa iz proračuna RS (Program razvoja podeželja..., 2007).

3.5.2.1 Ohranjanje kmetijstva na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost

V preteklosti je prihajalo na območjih z omejenimi dejavniki (OMD) do opuščanja kmetijske obdelave. S tem posredno pa tudi do siromašenja kulturne krajine in depopulacije območij. V Sloveniji izvajamo podpore kmetijski pridelavi na OMD že od sredine 80-ih let prejšnjega stoletja, pozitivni učinki pa se kažejo v prenehanju opuščanja kmetijske proizvodnje na OMD. Ukrep, ki zagotavlja kmetijskim gospodarstvom v OMD izravnalno plačilo, krije stroške, ki nastajajo v teh območjih zaradi posebnih naravnih danosti, ki neugodno vplivajo na kmetovanje. Ukrep se je že v preteklosti izkazal za učinkovitega v preprečevanju opuščanja kmetijske rabe in s tem povezanih negativnih posledic, zato je smotrno s tem ukrepom nadaljevati. Območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost v Sloveniji pokrivajo 86 % države. Delež kmetijskih zemljišč v rabi v OMD znaša 74 % vseh KZU. Za ohranitev in nadaljnjo obdelanost v OMD območjih je potrebno izravnalno plačilo zaradi dodatnih stroškov pri kmetovanju. Izravnalna plačila bodo prispevala (Program razvoja podeželja..., 2007):

- k ohranjanju in spodbujanju sonaravnih sistemov kmetovanja;
- k ohranjanju kulturne krajine;
- k trajnostni rabi kmetijskih zemljišč;
- k ohranitvi delovnih mest na podeželju.

Slovenija bo v obdobju 2007–2013 izvajala izravnalna plačila za vsa območja, ki so bila predmet podpor v sklopu PRP 2004–2006, in sicer: hribovsko gorska območja, druga območja in območja s posebnimi omejitvami. Izravnalna plačila se dodelijo nosilcem kmetijskih gospodarstev za obdelana kmetijska zemljišča v OMD.

3.5.2.2 Spodbujanje okolju prijaznih kmetijskih praks

Kmetijsko okoljska plačila podpirajo kmetijstvo v njegovi okoljski funkciji in s sonaravnimi načini kmetovanja prispevajo k zmanjševanju onesnaževanja okolja, ohranjajo biotsko raznovrstnost in specifične vrednote slovenskega podeželja, kot so tradicionalno kmetovanje in s tem povezano ohranjanje kulturne dediščine in tipičnih slovenskih krajin. Plačila, ki prispevajo k trajnostnemu razvoju podeželskih območij in zagotavljanju javnih koristi, ki so tudi odraz zahtev družbe po okoljskih storitvah, se dodelijo kmetijskim gospodarstvom za izvajanje kmetovanja, ki omogoča varovanje in izboljšanje okolja, elementov krajine, naravnih virov in genetske raznovrstnosti, varuje pa tudi zdravje ljudi. Kmetijsko okoljska plačila so namenjena: zmanjševanju negativnih vplivov kmetijstva na okolje, ohranjanju naravnih danosti, biotske raznovrstnosti, rodovitnosti tal in tradicionalne kulturne krajine ter varovanju zavarovanih območij. Upravičenci do plačil za kmetijsko okoljske podukrepe so kmetijska gospodarstva, ki so vpisana v register kmetijskih gospodarstev, v skladu s predpisom, ki ureja register kmetijskih gospodarstev.

3.5.3 Os 3: Kakovost življenja na podeželju in diverzifikacija podeželskega gospodarstva

Podeželska območja zaostajajo v razvoju za urbanimi središči. Osnovni dejavniki, ki ovirajo hitrejši razvoj teh območij so (Program razvoja podeželja..., 2007):

- omejene možnosti zaposlovanja in hkrati slabo izkoriščen delovni potencial na podeželju, pomanjkanje podjetniških veščin in upravljaljskih znanj kot dejavnik, ki ovira hitrejši razvoj podjetništva;
- slabša razvitost infrastrukture v vaških naseljih in premalo izkoriščene naravne in kulturne danosti, kot dejavnik, ki zmanjšuje privlačnost vaškega okolja kot bivanjskega prostora in potenciala za razvoj drugih dejavnosti na podeželju, zlasti turizma.

Cilj ukrepov in aktivnosti te osi je s podporami naložbam spodbuditi zaposlovanje in ustvarjanje novih delovnih mest v nekmetijskih in s kmetijstvom povezanih dejavnostih na podeželju ter s podporami urejanju podeželskih naselij in njihove kulturne dediščine

pospešiti razvoj podeželja, ki vodi v dvig dohodkov in življenjske ravni v podeželskih skupnostih.

Ukrepi 3. osi se financirajo iz javnih sredstev, pri čemer se do 75 % sredstev sofinancira iz EKSRP, 25 % pa iz proračuna RS.

3.5.3.1 Ukrepi za diverzifikacijo podeželskega prostora

Diverzifikacija v nekmetijske dejavnosti

Kmetije in viri na njih ponujajo možnosti za nove oblike pridobivanja dohodka in zaposlovanja. Z diverzifikacijo gospodarskih dejavnosti na kmetijah izboljšujemo izkoriščenost predvsem človeških virov in omogočamo izboljšanje ekonomskega položaja kmetijskih gospodarstev in posredno celotnega podeželja. V Sloveniji je sestava kmetij glede na fizične (ha KZU, GVŽ) in ekonomske kazalnike zelo neugodna. V primerjavi z ostalimi evropskimi državami je Slovenija v EU med državami z najnižjo povprečno velikostjo kmetij. Slovenske kmetije v primerjavi z evropskim povprečjem uporabljajo preveč delovne sile. Zaradi majhnosti kmetij prihaja do neizkoriščenosti njihovega delovnega potenciala. Velikost kmetij in delovna sila na kmetiji povzročata njihovo nekonkurenčnost. Hkrati lahko v prihodnje pričakujemo zaostrene razmere na trgu dela in pomen samozaposlovanja bo naraščal (Program razvoja podeželja..., 2007).

Kmetije imajo veliko prednosti, ki jih je možno izkoristiti za razvoj novih dejavnosti. Turizem predstavlja pomembno poslovno priložnost tako za kmetije, kot tudi za Slovenijo v celoti. Glede na stopnjo razvitosti slovenskega turizma in obstoječ razvojni potencial lahko turizem v naslednjih letih postane ena izmed vodilnih panog slovenskega gospodarstva in hkrati vodilna dodatna aktivnost na kmetijah (Program razvoja podeželja..., 2007).

S turizmom na kmetiji se trenutno ukvarja 458 kmetij*. Vendar še vedno obstajajo možnosti in pogoji za nadaljnji razvoj, zlasti v specializacijo turistične ponudbe na kmetijah.

---

*MKGP, Register dopolnilnih dejavnosti

Domača in umetnostna obrt je pomemben sestavni del tradicionalnega znanja na kmetijah in podeželju. Predstavlja del celovite turistične ponudbe in promocije Slovenije ter enega ključnih pogojev za ohranitev slovenske kulturne dediščine na eni in komercialno uporabnost na drugi strani. Domača in umetnostna obrt je tudi pomemben dejavnik socialne politike v smislu samozaposlovanja na kmetijah.

Cilj je s podporo omogočiti začetek ali posodobitev opravljanja nekmetijske dejavnosti in s tem ustvariti nova delovna mesta kot tudi dodaten vir dohodka na kmetijah ter prispevati k izboljšanju socialnih in ekonomskih razmer na kmetiji. Ciljna skupina so pravne in fizične osebe, ki so ob oddaji vloge registrirane* kot samostojni podjetnik posameznik, gospodarska družba, zadruga ali kot kmetija z dopolnilno dejavnostjo (Program razvoja podeželja..., 2007).

Podpora ustanavljanju in razvoju mikro podjetij

Slovensko podeželje je z vidika trga dela v preteklem desetletju doživelo hitro in obsežno transformacijo. Kot posledica prestrukturiranja kmetijstva in propada velikih industrijskih obratov, ki so zaposlovali pretežno podeželsko prebivalstvo, je prišlo do strukturne brezposelnosti podeželskega prebivalstva. Še vedno ostajajo nekatera strukturna protislovja, ki pogojujejo potrebo po večji fleksibilnosti delovne sile in uvajanju fleksibilnih oblik zaposlovanja ter podjetniških dejavnosti (Program razvoja podeželja..., 2007).

Cilj je s podporo ustanavljanju in razvoju mikro podjetij, ki omogoča začetek ali posodobitev opravljanja dejavnosti, pospešiti ustvarjanje novih delovnih mest, dvigniti podjetniške veščine in upravljavsko znanja ter izboljšati stanje na področju podjetništva tudi na podeželju, kjer so pogoji za gospodarski razvoj omejeni ter s tem prispevati k izboljšanju socialnih in ekonomskih razmer na podeželju kot celoti. Ciljna skupina so pravne in fizične osebe, ki so ob oddaji vloge registrirane kot samostojni podjetnik posameznik, gospodarska družba ali zadruga (Program razvoja podeželja..., 2007).

---

*Registrirana dejavnost pomeni, da je podjetje vpisano pri pristojnem upravnem organu (kmetije z dopolnilno dejavnostjo na MKGP, s.p. v registru s.p. na DURS in pravne osebe na pristojnem okrožnem sodišču) in imajo pridobljeno davčno in matično številko (s.p. in pravne osebe).

3.5.3.2 Ukrepi za izboljšanje kakovosti življenja na podeželju

Obnova in razvoj vasi

Razlike med urbanim in ruralnim načinom življenja se vse bolj zmanjšujejo, čeprav ključne posebnosti enega in drugega ostajajo jasno razpoznavne. Podeželje ima v primerjavi z mestnimi območji specifične razvojne potrebe, probleme in priložnosti, ki zahtevajo tudi drugačen razvojni pristop. Zelo pomembna je razvitost in dostopnost infrastrukture za prebivalce in podjetja na podeželju. Podeželje je pri razvoju infrastrukture v primerjavi z mestom zapostavljeno in zato bolj izpostavljeno nevarnosti praznjenja. Zmanjševanje poseljenosti podeželja lahko privede do družbeno nezaželenega praznjenja območij in izgube vrednosti kulturne krajine. Cilj ukrepa je s podporo naložbam v obnovo in razvoj vasi izboljšati življenjske pogoje v podeželskih skupnostih in tako prispevati k privlačnosti vaškega okolja kot bivanjskega prostora in potenciala za razvoj drugih dejavnosti, še posebej turizma. Podprte bodo naložbe, katerih predračunska vrednost ne presega 600.000 evrov in katerih namen je (Program razvoja podeželja..., 2007):

- urejanje površin, ki služijo skupnim namenom in potrebam v podeželskih naseljih;
- urejanje vaških jeder;
- urejanje infrastrukture in povezav znotraj naselij;
- obnavljanje in izgradnja večnamenskih zgradb skupnega pomena za medgeneracijsko druženje, kulturno–umetniško, športno in drugo prostočasno dejavnost lokalnega prebivalstva.

Ukrep je namenjen lokalnemu prebivalstvu v naseljih, ki nimajo statusa mesta po sklepu Državnega zbora RS. Kot upravičenec nastopajo lokalne skupnosti.

Ohranjanje in izboljševanje dediščine podeželja

Kulturna krajina in dediščina na podeželju sta pomembni gospodarski priložnosti, zato je potrebno te potencialne prepoznati in povečati pomen dediščine kot razvojnega dejavnika. Dediščina podeželja vključuje tako naravno kot kulturno dediščino. Območja naravnih vrednot in ohranjanje kulturne dediščine podeželja je potrebno vrednotiti kot del identitete

naroda pa tudi kot priložnost za spodbujanje turizma in z njim povezanih dejavnosti. Ohranjanje kulturne identitete podeželja je posebej pomembno za državo kot je Slovenija, z relativno visoko stopnjo njene ohranjenosti na sorazmerno majhnem ozemlju. Cilj ukrepa je s podporo projektom prispevati k ohranitvi dediščine na podeželju ter omogočiti povezovanje kulturne dediščine, naravnih vrednot ter kulturne krajine z razvojem turizma in preživljanjem prostega časa, izboljšati kakovost življenja na podeželju in posredno vplivati tudi na večjo gospodarsko vitalnost podeželja. Podpore bodo namenjene predvsem za (Program razvoja podeželja..., 2007):

- obnovo kulturne, etnološke dediščine na podeželju;
- muzeje na prostem;
- eko muzeje;
- prostore za postavitve stalnih razstav etnološke dediščine;
- ureditev in izgradnjo tematskih poti...

Upravičenci so fizične in pravne osebe ter lokalne skupnosti.

3.5.4 Os 4: LEADER

Zaostajanje podeželskih območij v razvoju in spremenjena vloga podeželskega prostora kaže potrebo po izvajanju lokalnih razvojnih strategij, ki nastajajo po načelih LEADER in se kažejo v (Program razvoja podeželja..., 2007):

- natančno opredeljenih podeželskih območjih, za katera so strategije izdelane;
- izvajanju strategij preko lokalnih akcijskih skupin (javno-zasebna partnerstva);
- pristopu od spodaj navzgor pri izdelavi in izvedbi strategije;
- večsektorski pripravi in izvedbi strategije, s čimer se dosega celovitost razvojne strategije;
- inovativnosti strategije (inovativnost pristopov, metod, proizvodov, projektov, trga...);
- izvajanju projektov sodelovanja;
- povezovanju lokalnih partnerstev v mrežo.

Lokalno prebivalstvo mora samo odločati o razvoju svojega okolja in razvojne ideje tudi uresničevati. Le tako je mogoče doseči učinkovit razvoj in izvajanje ukrepov ostalih treh osi

na lokalni ravni. Namen pristopa LEADER in njegovih ukrepov je spodbujanje odločanja o razvoju posameznih podeželskih območij po pristopu od spodaj navzgor. Ukrep je razdeljen na tri sklope (Program razvoja podeželja..., 2007):

- izvajanje lokalnih razvojnih strategij;
- spodbujanje medregijskega in čezmejnega sodelovanja;
- vodenje lokalnih akcijskih skupin, pridobitev strokovnih znanj in animacija območja.

Ciljna skupina so lokalne akcijske skupine na podeželskih območjih, ki vključujejo naselja z manj kot 10.000 prebivalci.

Ukrepi 4. osi se financirajo iz javnih sredstev, pri čemer se do 80 % sredstev sofinancira iz EKSRP, vsaj 20 % pa iz proračuna RS.

3.6 Izvedba programa LEADER v Sloveniji

Nov pogon razvoja podeželskih območij na lokalnem nivoju bodo omogočali programi, ki se bodo v programskem obdobju 2007–2013 izvajali po načelih LEADER. Pobuda LEADER je namenjena uresničevanju razvojnih programov na lokalnem nivoju in s sodelovanjem lokalnega prebivalstva. Pristop LEADER bo okrepil že obstoječa partnerstva in oblikoval nova, povečal bo vključevanje zasebnega sektorja v razvoj na lokalnem nivoju in spodbudil gradnjo lokalnih zmogljivosti. Z izvajanjem razvojnih projektov po načelih LEADER bodo odločitve o lokalnem razvoju prenesene na lokalni nivo, temeljile pa bodo na razvojnih potrebah in potencialih posameznega območja. Ustanavljanje javno-zasebnih partnerstev bo v lokalnem prebivalstvu spodbudilo zavest o tem, da imajo na lokalnem nivoju možnost, dolžnost in odgovornost, da se odločijo o razvoju njihovega območja. Pobuda LEADER se v Sloveniji do sedaj še ni izvajala.

Učinkovitost izvedenih projektov se bo povečala z jasno opredelitvijo kriterijev in povečano stopnjo sofinanciranja z gospodarske strani in zasebnega sektorja. Pogoj za uspešnost pa je dobro opredeljena LAS, ki ima bistveno vlogo pri izvajanju 4. osi LEADER. Namen 4. osi LEADER pa je spodbujanje odločanja o razvoju podeželskih območij od spodaj navzgor,

preko lokalnih akcijskih skupin. Lokalni prebivalci morajo biti toliko sposobni, da lahko sami odločajo o razvoju svojega okolja in razvojne ideje tudi realizirajo.

Temeljna načela pristopa LEADER so (Program razvoja podeželja..., 2007):

- Regionalno prostorsko načrtovanje - po Uredbi (ES) št. 1698/2005 se lokalna razvojna strategija izvaja na povezanem območju, ki zagotavlja dovolj kritične mase na področju človeških, finančnih in ekonomskih virov.
- Pristop od spodaj navzgor - ljudje na lokalnem nivoju bolje poznajo razvojne možnosti na njihovem območju in čutijo večjo pripadnost in zavezanost pri izvedbi projektov.
- Povezovanje med sektorji, povezave med javnimi in zasebnimi pobudami - LEADER je orodje s katerim se uvaja celovit pristop, ki združuje različne gospodarske sektorje in omogoča hkratno doseganje ciljev diverzifikacije dejavnosti, okolja in kakovosti življenja.
- Vzpostavitev javno-zasebnih partnerstev - LAS temeljijo na tripartitnem partnerstvu, ki je sestavljeno iz predstavnikov javnih institucij, predstavnikov gospodarstva in civilne družbe na njenem območju. Na ravni odločanja morajo ekonomski in socialni partnerji ter drugi predstavniki civilne družbe (kmetje, kmečke žene, mladi) predstavljati vsaj 50 % lokalnega prebivalstva.
- Decentralizirano upravljanje in financiranje projektov - določijo organ upravljanja in finančnega ter administrativnega vodjo, ki je sposoben upravljanja z javnimi skladi. Pravna oblika organiziranosti partnerstva ni določena, vsekakor pa mora LAS vzpostaviti strukturo, ki zagotavlja njeno učinkovito delovanje.
- Inovativnost - inovativni pristop pri razvoju podeželskih območij je ena od glavnih vlog osi LEADER, zato imajo LAS veliko mero svobode pri izbiri aktivnosti in načinu izvedbe. Inovativnost pomeni uvajanje novih proizvodov ter novih načinov predelave, organiziranosti in trženja ter prenos in prevzem dobrih praks, posodabljanja tradicionalnih znanj, iskanje novih rešitev za probleme na podeželskih območjih.
- Mreženje in čezmejno sodelovanje - LAS izvajajo projekte, kateri so prenosljivi na druga območja in so vključeni v nacionalno mrežo LAS, kar omogoča prenos znanja in izkušenj ter s skupnimi projekti sodelujejo z LAS v drugih državah.

Ciljne skupine v okviru 4. osi so: občine ali lokalne skupnosti na podeželskem območju, ki izkazujejo pripravljenost prebivalstva za razvojno sodelovanje in oblikovanje LAS, izdelavo in izvedbo lokalnih razvojnih strategij in posameznih razvojnih projektov na opredeljenem območju ter lokalne akcijske skupine na podeželju z izdelano in potrjeno lokalno razvojno strategijo.

3.6.1 Lokalne razvojne strategije

Lokalne razvojne strategije se izvajajo na dobro opredeljenih subregionalnih podeželskih območjih. Ocenjene in točkovane so zlasti po sledečih elementih (Program razvoja podeželja..., 2007):

- inovativnost razvojne strategije;
- sodelovanje med sektorji, izvajalci in projekti za učinkovito izvajanje strategije;
- skladnost strategije z značilnostmi okolja ter potrebami in priložnostmi območja;
- uresničljivost izvedbe lokalne razvojne strategije;
- trajnostna naravnost razvojne strategije;
- prenosljivost znanja in metod na druga območja;
- skladnost razvojne strategije z ostalimi razvojnimi programi na obravnavanem območju;
- izkušnje in uspešnost izvajanja prehodnih razvojnih programov na območju LAS;
- jasno izraženo partnerstvo in razdelitev nalog med sodelujočimi za izvajanje lokalne razvojne strategije;
- odpiranje novih delovnih mest;
- zagotavljanje sodelovanja vseh članov LAS pri pripravi, upravljanju in izvajanju strategije;
- upoštevanje marginalnih skupin prebivalstva pri odločanju in izvajanju strategije;
- zagotavljanje enakosti spolov pri pripravi in izvedbi strategije.

3.6.2 Oblikovanje partnerstva (lokalna akcijska skupina)

LAS je sestavljena iz partnerjev, ki prihajajo iz raznih socio-ekonomskih sektorjev, temelji na tripartitnem partnerstvu, ki je sestavljeno iz predstavnikov javnih institucij, predstavnikov

gospodarstva in civilne družbe na njenem območju. Na ravni odločanja morajo ekonomski in socialni partnerji ter drugi predstavniki civilne družbe predstavljati vsaj 50 % lokalnega partnerstva. Določi se organ upravljanja in finančnega ter administrativnega vodjo, ki je sposoben upravljanja z javnimi sredstvi. Pravna oblika organiziranosti partnerstva ni določena, vsekakor pa mora vzpostaviti strukturo, ki zagotavlja njeno učinkovito delovanje. Biti mora vključena v Mrežo za razvoj Slovenskega podeželja, ki ima vlogo povezovanja in čezmejnega sodelovanja med LAS (Program razvoja podeželja..., 2007).

Območje LAS mora izpolnjevati naslednje osnovne kriterije (Program razvoja podeželja..., 2007):

- na njem živi od 5.000-150.000 prebivalcev;
- območje mora biti povezano v homogeno celoto;
- območja LAS se ne smejo prekrivati;
- iz območja so izvzeta naselja, ki imajo več kot 10.000 prebivalcev;
- gostota prebivalcev na kvadrati kilometer ne sme presežati povprečja v Republiki Sloveniji.

3.6.3 Načini izvajanja osi LEADER

V Programu razvoja podeželja 2007–2013 je izvajanje predvideno v dveh fazah:

Faza 1: Evidentiranje LAS

- vzpostavitev partnerstva;
- izpolnitev prostorsko geografskih in dodatnih osnovnih kriterijev;
- opredelitev LAS kot pravnega subjekta.

Faza 2: Vzpostavitev delovanja LAS

- izdelava Lokalne razvojne strategije;
- pridobitev finančnih sredstev za delovanje na osnovi izbirnih kriterijev;
- izbor projektov in izdelava letnih finančnih načrtov, na osnovi tega sofinanciranja izvedbe.

Pri izbiri LAS in dodelitvi ustreznih finančnih sredstev bo dan poseben poudarek oceni kakovosti lokalne razvojne strategije. Lokalna razvojna strategija se mora dopolnjevati z

usmeritvami Nacionalnega strateškega načrta (NSN) in Programom razvoja podeželja 2007–2013 ter prispevati k trajnostnemu razvoju podeželja. LAS bodo predložile Lokalne razvojne strategije na MKGP. LEADER pisarna bo pregledala ali izpolnjujejo cilje, navedene v NSN, Programu razvoja podeželja 2007–2013 in zahtevane pogoje iz poziva. Izdelala bo seznam LAS, vključno z okvirnim finančnim načrtom za izvajanje vseh aktivnosti na LEADER območju. Izdelan seznam LAS bo potrdil Organ upravljanja, ki bo vsako leto potrdil tudi letni obseg sredstev, namenjenih za izvajanje posameznih aktivnosti. Ob potrditvi izbranih LAS bo Organ upravljanja z njimi podpisal pogodbo. Lokalne akcijske skupine bodo odgovorne za izvajanje vseh aktivnosti na območju (animacija, priprava in izbor ustreznih projektov za financiranje, nadzor nad izvajanjem in poročanje).

3.6.4 Podpore osi LEADER

Podpore pristopu LEADER je v programskem obdobju 2007–2013 namenjeno 33.760.006 evrov oziroma 3 % sredstev Programa razvoja podeželja. Na ravni 4. osi bo Slovenija izvajala naslednje ukrepe (Razvoj kmetijstva..., 2006):

Izvajanje lokalnih razvojnih strategij

Podpore iz tega ukrepa bodo namenjene izvajanju prednostnih projektov, opredeljenih v lokalni razvojni strategiji, katerih je cilj dvig dohodkovne ravni na podeželju, izboljšanje kvalitete bivanja na podeželju in vzpostavitev ravnotežja med kmetijsko pridelavo ter varovanjem okolja in narave.

Vodenje LAS in spodbujanje sodelovanja

Podpora iz tega ukrepa bo namenjena dejavnostim usposobitve in delovanja LAS ter spodbujanju in podpiranju sodelovanja med njimi (izmenjave izkušenj, prenos dobrih praks, čezmejno sodelovanje, informiranje med LAS). Cilj ukrepa je vzpostavitev, usposobitev in delovanje LAS, sodelovanje na nacionalni in mednarodni ravni, izvedba skupnih projektov in uresničevanje skupnih razvojnih pobud.

Pridobitev strokovnih znanj in spodbujanje prebivalcev podeželja

Aktivnosti bodo namenjene animaciji podeželskih prebivalcev in njihovem povezovanju v razvojna partnerstva na območjih, ki so pokazala pripravljenost za njihovo ustanovitev. Podpora bo namenjena tudi usposabljanju upravljavcev LAS. Le-to se bo izvajalo s strani MKGP.

V okviru tega ukrepa se bodo izvajale naslednje dejavnosti:

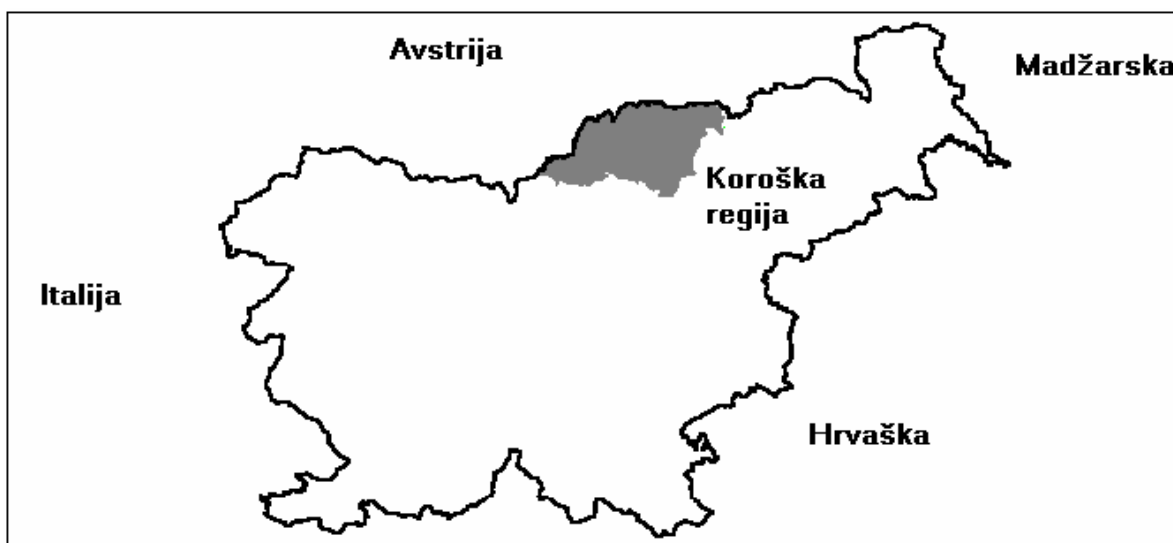
- promocija in informiranje lokalnega prebivalstva o pobudi LEADER;
- usposabljanje za izvajanje programov spodbujanja in usposabljanja lokalnega prebivalstva za vključevanje v pripravo lokalnih razvojnih strategij, sodelovanje v procesih odločanja o izvedbah lokalnih razvojnih strategij in povezovanje v LAS;
- usposabljanje vodij LAS;
- vzpostavitev LAS.

4 PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA 2007–2013 NA KOROŠKEM

4.1 Predstavitev Koroške

4.1.1 Osnovni podatki o Koroški

Koroška regija leži na severu Slovenije. Na vzhodu meji na Podravsko regijo, na jugozahodu na Savinjsko regijo, na severu pa na Avstrijo. Po velikosti in številu prebivalcev spada Koroška med manjše slovenske regije. Zaobjema tri doline: Dravsko, Mislinjsko in Mežiško in jo sestavlja 12 občin: Črna na Koroškem, Mežica, Prevalje, Ravne na Koroškem, Dravograd, Muta, Vuzenica, Radlje ob Dravi, Ribnica na Pohorju, Podvelka, Mislinja in MO Slovenj Gradec. Regija ima štiri Upravne enote: Slovenj Gradec, Ravne na Koroškem, Dravograd in Radlje ob Dravi.

Položaj Koroške v Sloveniji (Regionalni razvojni program..., 2001: 18).

4.1.2 Površina in poselitev

Koroška statistična regija obsega 1040,8 m², kar predstavlja nekaj več kot 5 % ozemlja celotne Slovenije. Skoraj 73 % regije predstavljajo gozdne površine. Vseh kmetijskih površin je 23,5 %, pozidanih površin je 1,8 %, preostali del 1,6 % pa predstavljajo ceste, železnice in vode. Po površini je največja občina MO Slovenj Gradec, najmanjša pa je občina Mežica.

Večji del Korošcev živi v urbanih naseljih. Gostota poseljenosti je 71 prebivalcev/km², kar je pod slovenskim povprečjem. Najpogosteje poseljena je občina Ravne na Koroškem, najredkeje pa Ribnica na Pohorju (Regionalni razvojni program..., 2006).

4.1.3 Prebivalstvo

Konec leta 2005 je na Koroškem živelo 73.754 prebivalcev, kar predstavlja 3,7 % prebivalstva celotne Slovenije. Regije se po številu prebivalcev uvršča med manjše regije in je na 9. mestu med 12. slovenskimi regijami. Po številu prebivalcev je največja MO Slovenj Gradec, najmanjša pa Ribnica na Pohorju. Povprečna starost prebivalstva je 39,5 let in je nižja v primerjavi s slovenskim povprečjem. Starih do 14 let je 14,4 %, starih od 15 do 64 let je 71,4 %, starejših od 65 let pa je 14,3 %.

Po izobrazbeni strukturi ima (po podatkih za leto 2004) 31,7 % prebivalcev starejših od 15 let le osnovnošolsko izobrazbo, 55,6 % prebivalcev ima srednješolsko izobrazbo, 4,8 % višješolsko in 7,9 % visokošolsko in univerzitetno izobrazbo. Stopnja izobrazbe je nižja v primerjavi s Slovenijo (Regionalni razvojni program..., 2006).

4.1.4 Trg dela in gospodarstvo

Za koroško regijo je značilno, da ima nadpovprečno stopnjo brezposelnosti in visok delež dolgotrajno brezposelnih. Med brezposelnimi je nadpovprečen delež žensk in delež starejših od 40 let. Regijo zaznamuje tudi visoko pomanjkanje delovnih mest in izrazito strukturno neskladje na trgu dela.

Za koroško gospodarstvo, umeščeno v tri doline, je značilna velika izvozna usmerjenost, nadpovprečen delež predelovalnih dejavnosti in velika vpetost v avtomobilsko industrijo. Po podatkih za leto 2005 je bilo v regiji 841 gospodarskih družb. Od tega je 93,8 % majhnih, 4 % srednjih in le 2,2 % velikih družb. Glavno gospodarsko dejavnost na Koroškem predstavlja predelovalna dejavnost. To področje je vodilno tako po številu zaposlenih, po številu družb in po doseženih čistih dobičkih. V regiji je bilo po zadnjih podatkih iz leta 2003 ustanovljenih 167 novih podjetij, kar predstavlja 2,8 % vseh novonastalih podjetij v Sloveniji. Že vse od leta 2000 se število novoustanovljenih podjetij v regiji konstantno znižuje.

Osnovni kazalec, ki kaže ekonomsko moč prebivalstva je osnova za dohodnino na prebivalca, katere pretežni vir so plače. Ta je v koroški regiji krepko pod slovenskim povprečjem. Leta 2005 je Koroška dosegala 85,9 % povprečne slovenske bruto plače. Znotraj regije pa obstajajo velike razlike, tako v bruto osnovi za dohodnino kot tudi v povprečnih bruto plačah (Regionalni razvojni program..., 2006).

4.1.5 Turizem

Začetki ukvarjanja s turizmom segajo v 19. stoletje. Koroška je poznana kot tradicionalno industrijska, agrarna in na določenih območjih ekološko obremenjena regija. Turistična ponudba Mežiške, Mislinjske in Dravske doline je razdrobljena, nepovezana in v slovenskem merilu ne predstavlja omembe vrednih produktov. Danes na območju Koroške prevladuje izletniški turizem s poudarkom na predstavitvi kulturno-zgodovinske dediščine in naravnih znamenitosti, ponudbi športno-rekreativnih dejavnosti v naravi ter turizem na podeželju.

Nastanitvene zmogljivosti so slabe in po standardih močno zaostajajo v primerjavi s potrebami in zahtevami današnjega časa. Razdrobljena turistična ponudba v regiji ne zagotavlja konkurenčnih turističnih destinacij. Na zmanjševanje turizma regije pa ima velik vpliv slaba prometna povezanost regije navzven, kot tudi slabo vzdrževanje lokalne ceste znotraj regij, neustrezno označene kolesarske in pohodniške poti, neprepoznavne promocijske aktivnosti, neinovativni turistični produkti.

Koroška regija ima bogat potencial, ki ga predstavljajo gozdnata območja neokrnjene narave Pohorja, Pece in Uršlje gore s pestrimi habitati, vrsta naravnih vrednot in kulturna dediščina Dravske, Mežiške in Mislinjske doline v starih mestnih jedrih. Naravne danosti dajejo možnost razvoja doživljajskega turizma v avtentičnem naravnem okolju z razvito športno-rekreativno ponudbo (zimski športi, pohodništvo, gorko kolesarjenje, splavarjenje in vodni športi na reki Dravi, konjeništvu, letalski športi, ribolov, lovstvo...). Geografske danosti (termalne vrtine, specifična gorska klima...) dajejo možnost razvoja zdraviliškega turizma in sprostitvenih programov. Bogata tradicija kulturnega ustvarjanja v posameznih mestnih središčih in kulturnih ustanovah bo ob primerni vključenosti podjetniške iniciative in novih pristopih ponujala možnost razvoja t.i. kulturnega turizma. Raznolika podeželska krajina ljudsko izročilo (z usmerjanjem v ekološko kmetijstvo) ponujata priložnost podeželskega turizma (privat penzioni, turizem na kmetijah) z zdravo in bogato kulinariko treh dolin Koroške (Regionalni razvojni program..., 2006).

4.1.6 Kmetijstvo in gozdarstvo

Koroška regija obsega 104.080 ha zemljišč. Kar 80 % vseh površin je hribovskih, kjer so do nadmorske višine 1100 metrov ali še več razseljene kmetije kot celki*. Celki so krajevno in gospodarsko zaokrožene celote, ki dajejo pokrajini značilen videz. V hribovskem svetu je po večini razširjen gozd, ostalo so kmetijske površine in površine, ki so namenjene podelitvi.

---

*Celk je posest v enem samem sklenjenem, nepravilno oblikovanem kosu, ki obdaja kmečki dom. Razlikujemo zaprte celke, kjer kmetijsko zemljišče posameznih kmetij ločuje gozd, odprte celke, kjer se sklenjena polja določene kmetije stikajo s sklenjenim poljem sosednje kmetije, in razložene celke, ki so blizu drug drugega, tako da so polja le rahlo ločena. To obliko najdemo izključno pri samotnih kmetijah in drugotnih zaselkih.

Naravni pogoji kot so nadmorska višina, razgibanost terena in podnebne razmere pogojujejo usmerjenost v izkoriščanje travniškega sveta, torej v govedorejo. Poljska proizvodnja je le v ravninskih predelih Dravske in Mislinjske doline. Delež njivskih površin se je zmanjšal na minimum, na teh površinah je ponavadi koruza, pojavlja se tudi krompir za lastne potrebe, nekaj pa je tudi nasadov hmelja.

Po popisu kmetijskih gospodarstev leta 2000 je na Koroškem 2.900 kmetijskih gospodarstev, ki uporabljajo 21.575 ha kmetijskih zemljišč. Od tega je več kot 2.500 kmetij z več kot dvema hektaroma zemljišč. Za Koroško so značilne velike kmetije (povprečno 24,8 ha površine), vendar je velikost pogojena s površino gozda in velikim deležem travnikov. Velikost kmetij na Koroškem je precej večja v primerjavi s Slovenijo. Povprečno je velikost kmetijskih zemljišč 7,5 ha na kmetijo. Hribovske kmetije so večje, njihova posest je zaokrožena, vendar je zaradi nagnjenosti in razgibanosti kmetijske zemlje velikokrat omejena uporaba kmetijske mehanizacije, to pa vpliva na nižjo produktivnost in dražjo pridelavo krme, zaradi neugodnih podnebnih razmer pa je doba vegetacije kratka.

Samotne kmetije (celki) na Koroškem (<http://rkg.gov.si/GERK/viewer.jsp>)

Večina koroških kmetij kar 80 % spada v gorsko višinsko območje in kategorijo strmih kmetij. 60 % kmetijske zemlje je travnikov in pašnikov, 22 % zemlje je v zaraščanju in 18 % je njiv in sadovnjakov. Koroška je kar 68 % pokrita z gozdom, kar je v primerjavi s Slovenijo (52 %) veliko. Število prebivalcev v hribovskih naseljih se zadnje čase precej zmanjšuje, posledica tega je propadanje posameznih višje ležečih kmetij.

Po podatkih kmetijsko svetovalne službe je 1.111 kmetij vključenih v Slovensko kmetijsko okoljski program (SKOP), kar pomeni, da je nad 45 % kmetij vključenih v enega od ukrepov SKOP, 9,4 % kmetij pa je vključenih v program ekološkega kmetovanja, kar je v primerjavi s Slovenijo (3,8 %) veliko.

Iz podatkov popisa kmetijstva leta 2000 je bilo v evidenci 23,4 % gospodarjev kmetij starejših od 65 let in le 7,7 % gospodarjev mlajših od 35 let. Izobrazbena struktura prebivalstva ni zadovoljiva. Največ jih ima osnovnošolsko izobrazbo, veliko pa je takih, ki sploh nimajo dokončane osnovne šole. Starost gospodarja in nasledstvo sta bistvena kazalca proizvodne in reproduktivne sposobnosti kmetije. Znano je, da na Koroškem ni tradicije prenosa kmetije na mladega gospodarja. Z raznimi ukrepi se v zadnjih letih poskuša pospešiti prenos kmetije, in sicer: ukrep zgodnje upokojevanje, ukrep mladi prevzemniki...

Reliefni, geološki, klimatski in socialni dejavniki pogojujejo usmeritev proizvodnje na koroških kmetijah. Naravne danosti omogočajo razvoj govedoreje, v nižinskih delih se je razvila mlečna proizvodnja, v gorsko višinskih območjih pa so razvite razne oblike kombinirane proizvodnje: sonaravna reja domačih živali, ekološko kmetovanje v smislu ohranjanja narave in kulturne krajine.

Na Koroškem ima 230 kmetij priglašeno dopolnilno dejavnost na kmetiji, to je skoraj 8 % vseh kmetij na Koroškem. V Sloveniji se z dopolnilno dejavnostjo na kmetiji ukvarja 3,7 % vseh kmetij.

Koroška regija je kar 68 % pokrita z gozdom, zato je ena najbogatejših območij tako po površini gozdov, kvalitetni prebiralni strukturi, lesni zalogi na ha ter kvaliteti samega lesa. Gozd predstavlja zelo pomemben vir dohodka na koroških kmetijah, sicer pa lesno

predelovalna industrija ni pomembneje prisotna, saj večino lesa Koroško zapusti kot surovina. Gospodarjenje z gozdovi pa ima na Koroškem dolgoletno tradicijo. V preteklosti je bil gozd pomemben predvsem zaradi lesa, danes pa postajajo vse pomembnejše ekološke in socialne funkcije. Sodobno gospodarjenje z gozdovi temelji na načelih trajnosti, sonaravnosti in večnamenskosti. Lastništvo gozdov se je močno spremenilo po sprejetju Zakona o denacionalizaciji. Ker postopki denacionalizacije še vedno trajajo, veliko površin zasebnih in državnih gozdov še ni zaključenih.

Zaradi težkih pogojev kmetovanja, razgibanosti terena in klimatskih razmer kmetijstvo na Koroškem ne dosega primerne dodane vrednosti znotraj tradicionalnih panog. Na kmetijah so slabo razvite dopolnilne dejavnosti, zlasti na področju gozdarstva in turizma na kmetijah. Tudi na področju kmetijskih dejavnosti so aktivnosti usmerjene le v tradicionalno pridelavo, premalo pa je iskanja tržnih niš npr. ekološka pridelava in predelava proizvodov ter trženje teh produktov (Regionalni razvojni program..., 2006).

4.2 Analiza stanja in razvojne priložnosti*

V poglavju analiza stanja je predstavljenih šest analiz iz področja gospodarstva, turizma in kulturne dediščine, razvoja človeških virov, infrastrukture, varstva okolja in urejanja prostora, kmetijstva, gozdarstva in podeželja ter podpornega razvojnega okolja v regiji. Za vsako analizo so opisane prednosti, slabosti, ovire in priložnosti, ki jih ima pri tem Koroška.

4.2.1 Analiza gospodarstva v regiji

Problem gospodarstva Koroške je velika zastopanost tradicionalnih panog z nizko dodano vrednostjo. Še vedno so v fazah prestrukturiranja, tehnološko ne dovolj posodobljena in soočena z odpuščanjem zaposlenih. Zato bo potrebno vzpostaviti učinkovite mehanizme povezovanja med raziskovalnimi in izobraževalnimi organizacijami v regiji.

---

*Analiza je povzeta po Regionalnem razvojnem programu za koroško razvojno regijo 2007–2013 (Regionalni razvojni program..., 2006).

Regija nima zadosti razvitih lastnih zmogljivosti za razvoj in raziskave. Razvojno razmišljanje v regiji temelji na zmanjšanju zaostanka v regionalnem razvoju s sistematično pomočjo drobnemu gospodarstvu pri izvajanju in financiranju raziskovalnih dejavnosti. Koroška zaradi neurejene prometne infrastrukture in nerazvitega podpornega okolja ne predstavlja zadostne priložnosti za naložbe v nove proizvodne obrate, sooča se tudi s šibko podjetniško klimo (Razvojni program podeželja koroške regije – Mežiška dolina..., 2006).

Prednosti:	Slabosti:
<ul style="list-style-type: none"> ▪ lokacija con na Tretji razvojni osi; ▪ industrijska tradicija; ▪ uspešna velika podjetja iz tradicionalnih panog v regiji; ▪ izvozna usmerjenost regije; ▪ uveljavljene blagovne znamke; ▪ vzpostavljeno podporno okolje; ▪ pogoji za razvoj centra učinkovite integralne izrabe lesa in lesne biomase in ▪ možnost izkoriščanja gozdnatosti regije.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ izrazito industrijska območja (Ravne, Otiški Vrh...); ▪ neugodne posledice prestrukturiranja v tradicionalnih panogah; ▪ pomanjkanje tehničnih kadrov; ▪ nizka izobrazbena struktura; ▪ pomanjkanje komunalno opremljenih zemljišč po primerni ceni; ▪ slab dostop do zagonskega kapitala; ▪ prepočasno sledenje tehnološkemu razvoju in ▪ razpršeni finančni viri za pospeševanje novih investicij.

Priložnosti:

- povezovanje gospodarstva in visokošolskega središča;
- vključitev v osrednje nacionalne projekte za realizacijo razvojnih vsebin na Tretji razvojni osi;
- usmerjanje v proizvodnjo z večjo dodano vrednostjo.

4.2.2 Analiza turizma in kulturne dediščine v regiji

Ugotovitve iz analize so pokazale, da sta lokalna in regionalna raven organiziranja turizma razdrobljena, nepovezana in neučinkovita. Za hitrejši in učinkovitejši razvoj turizma v regiji

je nujno potrebno vzpostaviti model povezovanja vseh nosilcev in oblikovanje skupnih turističnih produktov, kot tudi povezan razvoj in trženje turističnih destinacij. Turistična infrastruktura v regiji je dotrajana in neatraktivna za potrebe današnjega turista. Za oblikovanje inovativnih turističnih produktov pa je potrebna ustrezna turistična infrastruktura, ki ne pozna občinskih meja in integralno zajema vse elemente določenega območja. Regija ima bogato naravno in kulturno dediščino, vendar ni dovolj vključena v turistični razvoj. Nosilci turistične dejavnosti in občine v regiji pa so projektno nepovezani. Za učinkovit razvoj bo potrebno tesno povezati vse nosilce območja že na projektni ravni in po principih javno zasebnega partnerstva iskati sinergije za zagotavljanje konkurenčnosti turističnih destinacij (Razvojni program podeželja koroške regije – Mežiška dolina..., 2006).

Prednosti:	Slabosti:
<ul style="list-style-type: none"> ▪ pestrost naravnih danosti; ▪ ohranjena kulturna dediščina; ▪ možnosti za različne rekreacijske dejavnosti v naravi in izlete; ▪ obstoječi inovativni turistični produkti (splavarjenje, podzemlje Pece); ▪ ugodna obmejna lega ter ▪ mir in tišina.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ nizka kakovost, število in zasedenost nastanitvenih kapacitet; ▪ zastarela žičniška infrastruktura; ▪ nerazvita podporna turistična infrastruktura (signalizacija kolesarskih, tematskih in drugih turističnih poti); ▪ slaba prepoznavnost regije; ▪ pomanjkanje investitorjev; ▪ neusklajeni urbanistični, prostorski in razvojni načrti; ▪ nasprotujoče si težnje naravovarstvenikov in snovalcev turističnega razvoja glede razvoja turistične dejavnosti v zaščiteneh območjih; ▪ konkurenčnejše destinacije s podobno ponudbo; ▪ turistično nerazvite in premalo izkoriščene naravne vrednote in kulturna dediščina;

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ otežena prometna dostopnost do regije in še posebej do perifernih območij.
--	--

Priložnosti:

- načrtovani investicijski projekti kot spodbuda za zagon večjih investicij;
- razvoj novih perspektivnih dejavnosti za ustvarjanje novih delovnih mest;
- kreiranje novih, od konkurence različnih ponudb;
- izkoriščanje ugodne geografske lega;
- aktualni trendi (turistično še ne odkrita območja) ter
- z razvojem in promocijo turistične ponudbe izboljšati prepoznavnost celotne regije.

4.2.3 Analiza razvoja človeških virov v regiji

Z analizo razvoja človeških virov je bilo ugotovljeno, da je v koroški regiji potrebno permanentno prilagajanje izobraževalnega sistema potrebam trga dela. Pomanjkanje je opazno predvsem pri tehničnih kadrih na vseh stopnjah izobraževanja. Ugotavljamo tudi slabo motivacijo tako mlajše in tudi starejše populacije za vključevanje v različne oblike izobraževanja ter nizko samoiniciativnost pri iskanju kariernih in podjetniških priložnosti. Zato bo potrebno ponuditi širšo paleto programov usposabljanja za življenjsko uspešnost ter funkcionalno pismenost kakor tudi razviti infrastrukturo za učenje z uporabo informacijske komunikacijske opreme (Razvojni program podeželja koroške regije – Mežiška dolina..., 2006).

Koroška regija se spopada z nadpovprečno brezposelnostjo nekaterih skupin, z velikim strukturnim neskladjem in primanjkljajem kadrov na posameznih območjih ter odlivom mladih visoko izobraženih kadrov iz regije. Za uskladitev in odpravo nesorazmerij bo potrebno vzpostaviti formalno in neformalno izobraževanje, prilagoditi strukture in mreže srednješolskega in višješolskega izobraževanja, spodbuditi razvoj socialnega podjetništva, oblikovati programe za vzpodbujanje zaposlovanja ranljivih ciljnih skupin, pospešiti pa bo treba tudi pretok znanja in ljudi med izobraževalnim sistemom in gospodarstvom. Kljub ugodnemu indeksu staranja je v regiji zaznati vse več potreb po uvedbi socialno oskrbnih programov in zagotovitvi domskih kapacitet za starejše.

Izobraževalni sistem (Razvojni program podeželja koroške regije – Mežiška dolina..., 2006):

Prednosti:	Slabosti:
<ul style="list-style-type: none"> ▪ obstoj izobraževalnih organizacij in kadrov za izvajanje programov; ▪ soglasje v regiji za vzpostavitev regijskega visokošolskega središča; ▪ obstoj pobud za nove izobraževalne programe.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ slaba ponudba izobraževalnih programov v regiji; ▪ oblike izobraževanja niso perspektivne; ▪ ni dovolj vpisa v določene izobraževalne programe; ▪ ni regijske koordinacije višjih šol; ▪ premalo uporabnih podjetniških znanj v izobraževalnih programih.

Znanja in izobrazba zaposlenih (Razvojni program podeželja koroške regije – Mežiška dolina..., 2006):

Prednosti:	Slabosti:
<ul style="list-style-type: none"> ▪ interes institucij za povezovanje in sodelovanje; ▪ razvite mreže za izobraževanje odraslih.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ slabo zavedanje prebivalcev o pomenu vseživljenjskega učenja; ▪ ni enotne platforme do pristopa e-vsebin še posebej e-gradiv za izobraževanje.

Trg dela (Razvojni program podeželja koroške regije – Mežiška dolina..., 2006):

Prednosti:	Slabosti:
<ul style="list-style-type: none"> ▪ zanimanje delodajalcev za promocijo deficitarnih poklicev; ▪ obstoj regijske štipendijske sheme.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ neskladje na trgu dela, primanjkljaj tehničnih kadrov, ▪ premalo zaposlitvenih možnosti za visoko zahtevna delovna mesta in odliv mladih iz regije; ▪ pomanjkanje strateškega in kadrovskega načrtovanja v podjetjih; ▪ veliko brezposelnih oseb iz ciljnih skupin, ki so težje zaposeljive (invalidi, ženske,

	mladi iskalci prve zaposlitve, starejši brez izobrazbe).
--	--

Visoka kakovost življenja (Razvojni program podeželja koroške regije – Mežiška dolina..., 2006):

Prednosti:	Slabosti:
<ul style="list-style-type: none"> ▪ obstoj pobud in predlogov za gradnjo domov za starejše in preventivnih ukrepov na področju zdravstva.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ pomanjkanje ponudbe varstva oskrbe starejših; ▪ neustrezne in zdravju nevarne navade (nezdrava prehrana, pitje alkohola, uživanje drog...); ▪ stanovanjska problematika mladih.

Ovire:	Priložnosti:
<ul style="list-style-type: none"> ▪ še vedno izgubljanje delovnih mest na področju delovno intenzivnih panog; ▪ nizka samozavest podjetnikov, pomanjkanje samozaposlitvenih iniciativ; ▪ prepočasno uvajanje tehnoloških sprememb v šolstvu; ▪ pomanjkanje sredstev za prekvalifikacijo in izobraževanje podjetij; ▪ odmaknjenost regije zaradi slabih prometnih povezav za nove investitorje; ▪ težave pri uvajanju novih izobraževalnih programov zaradi dolgotrajnih postopkov potrjevanja, ▪ premalo finančnih sredstev za razvoj novih programov izobraževanja;	<ul style="list-style-type: none"> ▪ povezovanje šolskega sistema z gospodarstvom (tehnološki park...) ▪ regionalno povezovanje šol in razvoj novih programov v skladu s potrebami trga; ▪ razvoj visokega šolstva v regiji; ▪ povezovanje in nadgradnja centrov vseživljenjskega učenja; ▪ vzpostavitev regijskega medpodjetniškega izobraževalnega centra; ▪ povečanje števila štipendij za deficitarne poklice; ▪ razvoj podpornega okolja za vzpodbujanje in razvoj podjetništva; ▪ ustanavljanje socialnih podjetij za zaposlovanje tistih, ki so na trgu

▪ staranje populacije.	nezaposljivi; ▪ uvajanje preventivnih ukrepov na področju zdravstva.
------------------------	---

4.2.4 Analiza infrastrukture, varstva okolja in urejanja prostora v regiji

Predpogoj, da regija pospeši razvojna prizadevanja na področju gospodarstva in turizma je izgradnja hitre ceste Holmec-Ravne-Dravograd-Slovenj Gradec-Velenje-Celje. Enako pomembna je tudi obnova državnih cest v Dravski, Mežiški in Mislinjski dolini. Veliko kilometrov lokalnih in gozdnih cest javnega značaja na območju regije ter pomanjkanje sistemskih virov občinam preprečijo celovite obnove lokalnih omrežij pomembnih za razvoj lokalnih središč in turizma v regiji. Lokalne skupnosti morajo najprej obnoviti najbolj pomembne cestne povezave, ki kritično ovirajo razvoj turizma in dnevne migracije.

Na področju varstva okolja bo zaradi investicijske zahtevnosti in optimalnega doseganja standardov EU potrebno izvajati ukrepe celovito in povezano z več lokalnimi skupnostmi skupaj in postopno v skladu s pomembnostjo. Na področju oskrbe z vodo imajo prednosti ukrepi, ki zagotavljajo zdravo neoporečno pitno vodo vsem prebivalcem.

Varovanje občutljivih ekosistemov mora biti zagotovljeno na način, ki bo upošteval interese prebivalcev in omogočal njihov ekonomski razvoj na varovanih območjih. Ukrepi na področju vodnih virov bodo usmerjeni k ohranjanju kakovosti tako po obsegu in kvaliteti na celotnem območju regije. Posebna pozornost pa bo namenjena sanaciji in izboljšanju kvalitete vaških vodovodnih sistemov in sanacijskim ukrepom za najbolj degradirano območje zgornje Mežiške doline (Razvojni program podeželja koroške regije – Mežiška dolina..., 2006).

Prednosti:

- veliko naravnih potencialov (les, vodni viri...);
- veliko naravnih vrednot in kulturne dediščine kot potenciala za razvoj turizma;
- številne prepoznavnosti regije (Pohorje, Peca, Drava, dediščinski objekti, kulturni dogodki...);
- ekološka stabilnost prostora, biotska pestrost, naravna ohranjenost;
- sorazmerno visoka kvaliteta okolja delov regije, ki omogoča kvalitetno bivanje.

Slabosti:

<u>Okolje in prostorski razvoj:</u>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ razpršena pozidava; ▪ premajhna ozaveščenost glede racionalne rabe naravnih dobrin in energentov ter varovanja okolja; ▪ neizoblikovana identiteta regionalnega urbanega središča zaradi gravitacijske šibkosti vseh treh središč: Ravne na Koroškem, Dravograd, Slovenj Gradec; ▪ ni oblikovanih celovitih strategij razvoja in varstva za opredeljena območja naravne in kulturne krajine; ▪ nekatera močno degradirana območja.
<u>Ravnanje z vodami in odpadnimi vodami:</u>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zastarele in dotrajane salonitne napeljave z vsebnostjo azbesta; ▪ nenadzorovani zasebni vodovodi; ▪ pomanjkanje sredstev za izvedbo operativnih programov odvajanja in čiščenja odpadnih voda;
<u>Promet:</u>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ slaba prometna povezanost z osrednjo regijo; ▪ slabo vzdrževano državno in lokalno cestno omrežje; ▪ neučinkovit javni potniški promet; ▪ ni regijskega kolesarskega omrežja.
<u>Gospodarska infrastruktura:</u>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ nezmožnost zagotovitve poceni komunalno opremljenih zemljišč za gospodarski razvoj; ▪ ni načrta regijske energetske oskrbe.

Ovire:	Priložnosti:
<ul style="list-style-type: none"> ▪ onesnaževanje okolja na območju brez ustrezne komunalne opremljenosti; ▪ prometna izoliranost; ▪ slaba dostopnost do delov regij in oddaljenost od avtocestnih povezav kot vzrok za depopulacijo in opuščanje tradicionalnih vzorcev poselitve; ▪ zaraščanje kulturne krajine; ▪ nadaljnje propadanje sekundarnega cestnega omrežja; ▪ možne omejitve razvojnih pobud zaradi enostranske zaščite naravne in kulturne dediščine; ▪ izginjanje manjših območij pomembnih za ohranjanje biotske pestrosti; ▪ nesposobnost usklajevanja različnih interesov v prostoru (kmetijstvo, turizem, varstvo kulturne dediščine...); ▪ iskanje neustreznih rešitev na področju varstva okolja; ▪ povečevanje onesnaževanja okolja delov regije; ▪ nadaljnja slabitev pomena regionalnega središča regije zaradi nedorečene vloge in funkcije mest, ki predstavljajo skupno središče; ▪ finančna nezmožnost občin za financiranje zahtevnih okoljevarstvenih investicij.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ načrtovana Tretja razvojna os na nivoju države kot možnost za oblikovanje skupnih razvojnih programov in celovito reševanje problemov; ▪ vzpostavljanje partnerstva za oblikovanje celovitih programov varovanja okolja; ▪ zagotovitev površin za razvoj gospodarskih con v večjih središčih.

4.2.5 Analiza kmetijstva, gozdarstva in podeželja v regiji

Razvoj podeželja je močno odvisen od zagotovitve sistemskih virov v posebnem ukrepu na nacionalni ravni. Zato je izvajanje in celovita podpora ukrepov s strani države garancija za razvojne premike.

Izobrazbena struktura nosilcev kmetijske dejavnosti v regiji ni zadovoljiva-znanje pa je potreba in pogoj za prenavo podeželja. Več sredstev je ob uvajanju in prestrukturiranju novih dejavnosti na podeželje potrebno nameniti za izobraževanje.

Priložnost za koroško kmetijstvo in turizem na podeželju so regionalni visoko kakovostni eko produkti. Razvoj dopolnilnih dejavnosti kot tudi možnost doseganja večjega dohodka na kmetiji je v prvi vrsti odvisen od pridelave in predelave kmetijskih produktov v kvalitetne ekološke produkte. Ekološko kmetijstvo je v zadnjem obdobju sicer v porastu, vendar pa je še premalo prepoznavno med potrošniki kot novi trend ponudbe izdelkov za zdrav način življenja. Z razvojem dopolnilnih dejavnosti na kmetiji bo potrebno posebno pozornost nameniti pridelavi in predelavi kvalitetnih produktov in te produkte ustrezno tržiti pod regionalno razvojno znamko.

Gozdovi predstavljajo največje bogastvo koroške regije in so garancija za preživetje gorskih kmetij. Les v zadnjem obdobju postaja tudi pomemben vir energije, saj je glede na cene fosilnih goriv pričakovati, da se bodo uporabniki preusmerili na obnovljive vire energije. Kljub močni zastopanosti lesne industrije v regiji, je še vedno veliko neizkoriščene lesne mase. Tudi zaradi boljšega dohodkovnega položaja kmetij bo potrebno bolj učinkovito izvajati predelavo lesa za energetske potrebe (izdelava lesnih sekancev) in vzpostaviti pogoje za pripravo in prodajo teh produktov. Tudi za energetska bilanco Slovenije z vidika konkurenčnosti, samooskrbe, zmanjševanja toplogrednih plinov torej varstva okolja in spodbujanje trajnostnega gospodarjenja z gozdovi, ima izraba lesnih produktov v energetske namene (droben les, vejevje, lubje...) velik pomen (Razvojni program podeželja koroške regije – Mežiška dolina..., 2006).

Prednosti:	Slabosti:
<ul style="list-style-type: none"> ▪ na večjem delu koroškega podeželja je ohranjeno naravno okolje; ▪ krajinski park Topla; ▪ identiteta Koroške: kmetije kot celki, gozd kot prevladujoč element krajine; ▪ navezanost kmetov na zemljo, njihova trma in vztrajnost; ▪ že vzpostavljena ekološka, sonaravna proizvodnja kmetijskih in gozdnih izdelkov; ▪ že več kot 229 kmetij je uradno ekološko usmerjenih; ▪ pripravljene programi razvoja podeželja za posamezna območja; ▪ obstoj interesnih skupin za nekatere dejavnosti: sadjarska društva, strojni krožki, turistične kmetije, turistična društva; ▪ razpoložljiva delovna sila; ▪ zavedanje kmetov o možnosti razvoja dopolnilnih dejavnosti; ▪ vzpostavljena je blagovna znamka Dobrote izpod Pece; ▪ razvite tematske poti: cesta mošta, pot Rimljanov, Škratкова dežela; ▪ uveljavljena kakovost produktov; ▪ v porastu je povpraševanje po doma pridelani hrani; ▪ neizkoriščeni objekti in infrastruktura na kmetijah.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zmanjševanje prebivalcev v hribovskih naseljih; ▪ zaraščanje kmetijskih površin, vse večje potrebe po zazidalnih površinah; ▪ ni ustrezne gozdne infrastrukture; ▪ veliko gozdnih cest, ki imajo v bistvu pomen lokalnih cest; ▪ pomanjkanje specifičnih znanj pri nosilcih kmetijske dejavnosti na podeželju (podjetniških, ekonomskih, davčnih...); ▪ pomanjkanje strokovnih kadrov in institucij na področju povezovanja podeželskega prebivalstva; ▪ strah pred investicijami in razvojem novih dejavnosti; ▪ omejen lokalni trg – majhnost, slaba kupna moč, nakupne navade; ▪ oddaljenost od večjih središč; ▪ ni tradicije sodelovanja med nosilci kmetijske dejavnosti in organizacijami; ▪ ni tradicije prenosa kmetije na mlade gospodarje; ▪ strogi in zahtevni predpisi za ureditev potrebnih prostorov za dopolnilne dejavnosti; ▪ relativno malo kmetij z registrirano dopolnilno dejavnostjo; ▪ potrebna visoka vlaganja posameznika za zadostitev pogojem za proizvodnjo;

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ pomanjkanje časa za trženje in iskanje kupcev, trga.
--	--

Ovire:	Priložnosti:
<ul style="list-style-type: none"> ▪ odvisnost od plačil, ki izhajajo iz ukrepov kmetijske politike; ▪ težave v živilsko predelovalni industrije; ▪ velika konkurenca iz tujine; ▪ zniževanje odkupnih cen mleka, mesa, lesa; ▪ zahtevna zakonodaja – navzkrižna skladnost, dopolnilne dejavnosti; ▪ nestimulativna davčna zakonodaja – obdavčitev subvencij, podpor; ▪ prezahtevni pogoji za uvajanje novih dejavnosti; ▪ preveč birokratski postopki; ▪ stagnacija območja zaradi slabe komunalne infrastrukture; ▪ pomanjkanje finančnih virov.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ motiviranje brezposelnih in podzaposlenih za nove zaposlitvene možnosti na podeželju; ▪ povezovanje že obstoječih nosilcev za skupen razvoj in vzor drugim; ▪ vzpostavitev organizacije za razvoj in trženje produktov; ▪ razvoj skupnih predelovalnih enot in servisov; ▪ izboljšanje dostopnosti in opremljenosti kmetij; ▪ razvoj ekološkega kmetovanja; ▪ razvoj perspektivnih dopolnilnih dejavnosti na kmetijah; ▪ razvoj ekološkega turizma; ▪ razvoj zimsko-letnega turizma na Pohorju in Kozjaku, na Ivarčkem jezeru in pod Uršljo goro; ▪ razvoj zdraviliškega turizma v Slovenj Gradcu; ▪ razvoj in promocija blagovne znamke Dobrote izpod Pece; ▪ spodbujanje k pridobivanju obnovljivih virov energije, biomasa; ▪ skupna promocija koroškega podeželja.

4.2.6 Analiza podpornega razvojnega okolja v regiji

V okviru javno zasebnega partnerstva je bilo v regiji v zadnjem programskem obdobju poleg Regionalne razvojne agencije Koroška ustanovljenih mnogo ustanov z namenom pospešitve razvoja podpornega okolja za razvojna področja: A.L.P. Peca d.o.o., CELK – center za razvoj kmetijstva in podeželja, EDUKA – Zavod za izobraževanje in svetovanje, TRC Koroška – Tehnološko razvojni center za Koroško... S strani države pa: Zavod za kulturno dediščino, Zavod za gozdove, Zavod za zdravstveno varstvo, Zavod RS za zaposlovanje... Vse te ustanove v regiji predstavljajo okvir za razvoj podpornega okolja na posameznih področjih. V prihodnosti bo potrebno okrepiti zavedanje vlog posameznih nosilcev v konkretnih projektih, dvigniti strokovno raven in vzpostaviti sodelovanje na osnovi projektnega vodenja in timskega dela.

V vseh lokalnih skupnostih bo potrebno določiti osebe in potrebe po strokovnem izobraževanju in izpopolnjevanju za učinkovitejše delo. Na tem področju bo potrebno mrežno povezovanje, skupno izobraževanje in usposabljanje. Potrebno bo poenotiti tudi strokovne podlage in vzpostaviti sistem transparentnega in načrtnega informiranja javnosti posameznih ciljnih skupin za uresničevanje regionalnega razvojnega programa (Razvojni program podeželja koroške regije – Mežiška dolina..., 2006).

Prednosti:	Slabosti:
<ul style="list-style-type: none"> ▪ obstaja mnogo vrst ustanov na različnih področjih razvoja; ▪ vzpostavljene so regionalne strukture razvojne regije; ▪ obstajajo nekateri finančni instrumenti (štipendijska shema, garancijska shema); ▪ vzpostavljeni so stiki in odnosi med različnimi podpornimi organizacijami.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ nepregleden in ne dovolj učinkovit sistem organizacije na področju razvoja podpornega okolja; ▪ pomanjkanje strokovnih znanj in ustrezno usposobljenih kadrov za področje vodenja projektov; ▪ ne obstaja enotni informacijski sistem med podpornimi institucijami; ▪ ne obstaja skupni regijski portal za informiranje in razvoj;

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ slaba strokovna usposobljenost posameznih nosilcev na lokalnem nivoju za projektno delo; ▪ odhajanje strokovno usposobljenih kadrov iz podpornega okolja zaradi neurejenih odnosov; ▪ prevlada lokalizma med regijskimi interesi.
--	---

Priložnosti:

- povezovanje nosilcev v učinkovite enote za projektno vodenje;
- vzpostavitev podpornega okolja za projektno vodenje v vsaki občini;
- oblikovanje skupnih organov iz zveze občin.

4.3 Razvojna vizija in strateški cilji

Izhajajoč iz SWOT analiz smo v regiji postavili naslednjo razvojno vizijo (Regionalni razvojni program..., 2006):

»Prihodnjo Koroško razvojno regijo bomo gradili kot dinamično, fleksibilno in okolju prijazno skupnost, v kateri bo ljudem omogočeno kvalitetno življenje in ustvarjalno ter podjetno delo in delovanje.«

Vizijo pa lahko dosežemo:

- z vzpostavitvijo tehnološke prenove gospodarstva in vzpostavitvijo podpornega okolja za pridobitev novih delovnih mest z višjo dodano vrednostjo;
- z vzpostavitvijo dobrih izobraževalnih in bivalnih pogojev v regiji;
- z dobro podporo usposabljanju in vrednotenju ustvarjalnosti slehernega posameznika v regiji;
- z veliko fleksibilnostjo in podjetno naravnim okoljem – odprtim navzven in za medsebojno povezovanje javno-zasebnega partnerstva;

- boljšo prometno povezanostjo in dostopnostjo regije, vzdržnim in uravnoveženem razvoju vseh prostorskih struktur in območij regije.

4.3.1 Strateški cilji

Vizijo regije predstavljajo štirje bistveni strateški cilji do leta 2013. Cilji so postavljeni na temeljih rasti slovenskega makroekonomskega okolja, nacionalnih sektorskih strategij in bodo lahko doseženi, če bo realizirana večina projektov v programskem delu regionalnega razvojnega programa (Regionalni razvojni program..., 2006).

1. cilj: ustvariti tehnološko-razvojno platformo za konkurenčno gospodarstvo regije, ki bo omogočala razvoj novih produktov z višjo dodano vrednostjo in odprtje novih zahtevnejših delovnih mest.

Kazalniki rezultatov uspeha:

Kazalnik rezultatov	Izhodiščna vrednost (leto 2003/vir)	Ciljna vrednost leta 2013
BDP Koroške/Slovenije	78 %; SURS	83 %
BDP Koroške/EU	60 %; SURS	71 %
Št. novih delovnih mest	0	> 1000 (v celotnem obdobju)

2. cilj: vzpostaviti regijsko prepoznavno turistično destinacijo Koroške in povečati zaposlitvene možnosti podeželja.

Kazalniki rezultatov uspeha:

Kazalnik rezultatov	Izhodiščna vrednost (leto 2006/vir)	Ciljna vrednost leta 2013
Št. novih delovnih mest	0	350 novih delovnih mest
Št. novih postelj	0	1000 novih postelj

3. cilj: vzpostaviti izobraževalno platformo za pridobivanje visoko usposobljenih in kreativnih ljudi tako znotraj kot izven regije, ki bodo podpirali razvoj inovativnega gospodarstva ter ustvarjanja novih visokokakovostnih delovnih mest in samozaposlitev.

Kazalniki rezultatov uspeha:

Kazalnik rezultatov	Izhodišča vrednost (leto 2003/vir)	Ciljna vrednost leta 2013
Št. novih delovnih mest	0	1050 novih delovnih mest
Povprečno št. let šolanja	10,3; SURS	11,8
Stopnja brezposelnosti	11,8 %; SURS	7 %
Delež mladih med brezposelnimi	22,7 %; SURS	12 %

4. cilj: izboljšati prometno dostopnost, ohraniti poseljenost podeželja in čisto okolje ter povečati kakovost bivalnega prostora.

Kazalniki rezultatov uspeha:

Kazalnik rezultatov	Izhodišča vrednost (leto 2006/vir)	Ciljna vrednost leta 2013
Življenjska doba	75,2	77
Priključki na kanalizacijo	52 %	80 %

4.3.2 Prednostne usmeritve

Prednostne usmeritve pri uresničevanju zastavljenih ciljev v regiji so (Regionalni razvojni program..., 2006):

- **konkurenčno gospodarstvo in nova delovna mesta v tehnološko razvitem okolju** (razvoj podpornega okolja za tehnološki razvoj: spodbujanje podjetništva, vlaganje v raziskave in razvoj s pripadajočo infrastrukturo);
- **komplementarni turizem treh dolin** (razviti turistične destinacije zahodnega Pohorja in Mežiške doline, obnova in povezovanje kulturnih potencialov, razvoj podporne turistične infrastrukture);
- **kreativni ljudje in zdrava, strpna regija** (ustvarjanje znanja, ki je prilagojeno potrebam regionalnega gospodarstva, spodbujanje kulture vseživljenjskega učenja in osebnega razvoja za vse generacije, kakovost življenja za vse generacije);
- **kakovostno življenjsko okolje** (vzpostavitev boljše cestne povezave z osrednjo regijo, trajnostni razvoj brez obremenjevanja okolja, uravnotežen razvoj komunalne

infrastrukture na celotnem območju regije, razvoj podeželja in ohranitev poseljenosti).

4.3.3 Specifični cilji

Razvoj novih, perspektivnih dejavnosti

Naravni pogoji za kmetovanje na Koroškem niso primerni za krepitev osnovne kmetijske proizvodnje, dodatne težave pa predstavlja tudi slaba infrastrukturna opremljenost prostora in slaba dostopnost do območja. V Mežiški dolini je okolje močno obremenjeno s težko proizvodnjo, ki je potekala v preteklosti. Preživetje na kmetijah bo kmetom in podeželskim prebivalcem omogočil samo razvoj novih dejavnosti, ki bodo izkoriščale nove tehnologije in bodo na podeželje prinesle nove kvalitete, nove vrednosti in nove produkte oziroma storitve. Na osnovi lokalnih potencialov, prostorskih danosti, kadrovskega potenciala in ob podpori sodobnih tehnologij bodo razvite nove dejavnosti in produkti, ki bodo omogočali ustvarjanje novih delovnih mest, dohodek in preživetje podeželskemu prebivalstvu. Za obdobje 2007–2013 se predvideva, da bo letno registriranih približno 10 novih nekmetijskih dejavnosti in dopolnilnih dejavnosti na kmetijah, ki bodo omogočale zaposlitve prebivalcem Koroške (Razvojni program podeželja koroške regije – Mežiška dolina..., 2006).

Nadaljnji razvoj in trženje produktov pod (obstoječo) skupno blagovno znamko in predvsem večja uveljavitev teh produktov v lokalnem in nacionalnem okolju

Vzpostavljena je blagovna znamka Dobrote izpod Pece, pod katero se že tržijo nekateri lokalni produkti. Raznolikost in količino je potrebno še nadalje razvijati, prav tako usposabljanje in vključevati nove nosilce. Potrebo je poskrbeti za učinkovito promocijo blagovne znamke in tudi za osveščanje lokalnega in drugega prebivalstva. Skupaj z nosilci dejavnosti, upravljavcem blagovne znamke in institucijami, ki delujejo na področju ozaveščanja prebivalstva o zdravem načinu življenja, bodo vzpostavljene aktivnosti za večjo uveljavitev produktov s podeželja. Za obdobje 2007–2013 se bo pod obstoječo skupno blagovno znamko tržilo 5 novih produktov. Prodaja produktov pod skupno blagovno znamko pa se bo povečala za 100 % (Razvojni program podeželja koroške regije – Mežiška dolina..., 2006).

Razvoj podeželskega turizma v povezavi z ohranitvijo okolja in njegovih naravnih ter kulturnih sposobnosti

Neokrnjenost naravnega okolja najbolj odmaknjenih koticov Koroške nudi neizmerne možnosti za privabljanje gostov, posebno takih, ki iščejo samotne kraje, daleč od mestnih vrvežev in raziskovalce še neodkritih lepot. Za številne goste so zanimive tudi kulturne posebnosti in tradicionalne obrti, ki jih je potrebno oživeti in postaviti na ogled. Za obdobje 2007–2013 je predvidenih 5 novih turističnih produktov (nadgradnja ponudbe na obstoječih in novih tematskih poteh), izvedene bodo številne marketinške aktivnosti, organizirane prireditve kot na primer praznik mošta, praznik krompirja, izdelani promocijski materiali in obnovljene spletne strani (Razvojni program podeželja koroške regije – Mežiška dolina..., 2006).

Vzpostavitev informacijsko komunikacijske infrastrukture

Odmaknjenost regije in slabo transportno povezanost bomo izkoristili za to, da se s pomočjo informacijsko komunikacijskih tehnologij (IKT) povežemo s svetom in presežemo razlike v prostoru in času. IKT infrastruktura je nova priložnost, preko katere se bomo povezali v globalno dogajanje, z njeno pomočjo razvili nove dejavnosti in delovna mesta, dobra stran pa je, da bomo še vedno ostali odmaknjeni in ohranjali neokrnjeno naravo. Cilj za obdobje 2007–2013 je vzpostaviti brezžično širokopasovno omrežje in pripeljati internetno povezavo v vsak kotic Koroške (Razvojni program podeželja koroške regije – Mežiška dolina..., 2006).

Krepitev znanja za razvoj podeželja

Neugodna demografska struktura podeželja, tako v smislu izobrazbene kot zaposlitvene in starostne strukture, zahteva zaposlitve na področju človeških virov. Še posebej pa je pomembno uveljavljanje vseživljenjskega učenja, vzpostavitev sistemov informiranja in rednega pretoka informacij ter spoznavanje in prenos dobrih praks. Z vlaganjem v znanje podeželskega prebivalstva in na drugi strani v strokovne delavce želimo zagotavljati kakovostno ponudbo vseživljenjskega učenja na koroškem podeželju. S tem se bo ohranilo število kvalitetnih delovnih mest na podeželju, povečalo število delovnih mest na kmetijah, spodbujalo vseživljenjsko učenje na podeželju in ohranjala poseljenost. Gospodarska

uspešnost kmetij že nekaj časa ni več odvisna samo od poznavanja osnovnih tehnologij. Vse bolj je potrebno znanje, ki jih formalno izobraževanje ne nudi. Cilje je tudi, da se podeželskemu prebivalstvu ponudi nove vsebine neformalnega in funkcionalnega izobraževanja, ki bodo imele socialni, ekonomski, komunikacijski in informacijski vidik (Razvojni program podeželja koroške regije – Mežiška dolina..., 2006).

V obdobju 2007–2013 bo zaživel »Učni center«, kjer bodo usposabljanja za:

- pridobitev nacionalne poklicne kvalifikacije;
- dvig podjetniške aktivnosti na podeželju;
- osebno rast podeželskega prebivalstva.

V tem obdobju bodo razvite tudi nove vsebine usposabljanja, vzpostavile se bodo mojstrske kmetije za izvajanje praktičnega usposabljanja in organizirane strokovne ekskurzije, kjer bodo potekali ogledi primerov dobrih praks tako v Sloveniji kot v tujini. Vzpostavljen bo učinkovit sistem informiranja, ki bo omogočal podeželskim prebivalcem redno spremljanje aktualnih dogajanj (Razvojni program podeželja koroške regije – Mežiška dolina..., 2006).

4.3.4 Razvojne prioritete, programi in ukrepi

Prioriteta 1: razvojne aktivnosti

Podprogram 1: Vzpostavitev LAS za izvajanje programov razvoja kmetijstva in podeželja

Izvajanje osi LEADER ponuja možnost, da se v okviru strategije lokalnega razvoja, ki temelji na lokalnih potrebah in prednostih kombinirajo vsi trije cilji – konkurenčnost, okolje in kakovost življenja. Bistvene za izvajanje 4. osi so lokalne akcijske skupine, partnerski pristop in načrtovanje od spodaj navzgor. Dejavnosti v razvojnem podprogramu bodo namenjene animaciji podeželskih prebivalcev, njihovemu povezovanju v razvojno partnerstvo, pripravi lokalne razvojne strategije in njeni uresničitvi. Realizacija lokalne razvojne strategije se nanaša na vsebine vseh treh prednostnih osi politike razvoja podeželja, največji poudarek pa je na zaposlovanju in gospodarski diverzifikaciji. Pozornost bo namenjena tudi omrežnemu in čezmejnemu povezovanju z drugimi lokalnimi akcijskimi skupinami (Razvojni program podeželja koroške regije – Mežiška dolina..., 2006).

Ukrep 1: Povezava vseh pristojnih inštitucij in prebivalcev podeželja

Ukrep 2: Sprejem skupnega razvojnega programa

Ukrep 3: Pridobitev statusa LEADER +območja

Ukrep 4: Organizacija in usposobitev za izbor, spremljanje in nadzor izvedbenih projektov

Ukrep 5: Razvoj podpornih inštrumentov za nosilce priprave in izvajanja projektov

Projektne ideje:

- Priprava razvojnega programa podeželja
- Vzpostavitev lokalnega partnerstva – LAS
- Priprava vloge za pridobitev statusa območja LEADER +
- Vzpostavitev pisarne za tehnično podporo izvajanja programa LEADER

Podprogram 2: Povezovanje in združevanje na podeželju

V koroški regiji deluje veliko društev: društva kmetov, društva podeželske mladine, govedorejska društva, čebelarstva društva, sadjarska društva, kulturna društva, turistična društva. Ta društva niso ne politične in ne strankarske organizacije, ampak organizacije, ki se združujejo zaradi skupnih interesov in ciljev. Delujejo na področju izobraževanja in povezovanja. S takim delovanjem želijo društva prispevati k obstoju koroškega podeželja, k ohranjanju kulturnih prireditev, starih običajev, kmečkih domačij, družin in celotnega podeželskega prostora (Razvojni program podeželja koroške regije – Mežiška dolina..., 2006).

Ukrep 1: Pomoč društvom na podeželju

Ukrep 2: Povezovanje, sodelovanje, organizacija skupnih aktivnosti

Ukrep 3: Podpora za ustanavljanje skupin proizvajalcev

Projektne ideje:

- Ustanavljanje društev lastnikov gozdov
- Ustanavljanje skupin za izvajanje del v zasebnih gozdovih
- Glas mladih s podeželja Koroške
- »ŠUS« glasilo sadjarskih društev

Prioriteta 2: Podjetništvo na podeželju

Podprogram 1: Spodbujanje razvoja dopolnilnih in dodatnih dejavnosti na kmetijah

Razlogi za uvajanje dopolnilnih in dodatnih dejavnosti na kmetijah so predvsem nizke cene kmetijskih pridelkov, nezanesljiv kmetijski trg, majhnost naših kmetij, težavni pogoji za kmetijsko pridelavo. S tem, ko se na kmetiji razvije dopolnilna ali dodatna dejavnost lahko gospodar oziroma gospodarica zagotavlja socialno varnost kmečki družini, zaposli delovno moč na kmetiji, izkoristi lastne potencialne in boljše prodaja izdelke in pridelke. Zaradi ohranjanja poseljenosti, ohranjanja kulturne krajine, ohranjanja kmetijske zemlje in varstva kmetijskih zemljišč in voda, država z različnimi ukrepi spodbuja razvoj dopolnilnih in dodatnih dejavnosti.

Na Koroškem ima 109 kmetij priglášeno eno ali več vrst dopolnilnih dejavnosti. Največ je storitev s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo ter opremo. Sledijo dejavnosti povezane s tradicionalnimi znanji na kmetiji kot so peka kruha, potic, predelava lesa in turizem na kmetij. Za obdobje 2007–2013 se predvideva, da se bo razvilo vsaj 30 novih dopolnilnih dejavnosti.

Vzpostavljena blagovna znamka Dobrote izpod Pece označuje kontrolirano poreklo izdelkov iz Koroške regije z namenom zagotoviti razpoznavnost izdelkov na trgu in zagotavljati dogovorjeno kakovost. To blagovno znamko sestavlja 20 proizvajalcev, v prihodnosti pa naj bi se jih vključilo še 5. Blagovna znamka vključuje: izdelke iz sadja, izdelke iz moka, mleko, mlečne izdelke, zelišča in čaje, zelenjavo in izdelke iz zelenjave ter med in izdelke iz medu (Razvojni program podeželja koroške regije – Mežiška dolina..., 2006).

Ukrep 1: Izvajanje vseživljenjskega učenja za razvoj dopolnilnih in dodatnih dejavnosti na podeželju

Ukrep 2: Spodbujanje trženja produktov pod skupno blagovno znamko in spodbujanje neposredne prodaje doma in na tržnicah

Ukrep 3: Vzpostavitev potrebnih skupnih predelovalnih enot

Ukrep 4: Organizacija spremljajočih servisov

Projektne ideje:

- Spodbujanje podjetnosti in trženja na podeželju
- Spodbujanje razvoja dopolnilne dejavnosti predelave lesa in pridobivanje energije iz lesne biomase
- Spodbujanje razvoja dopolnilnih dejavnosti (predelava sadja, predelava mesa, peka kruha, potic in peciva...)
- Klavnica

Podprogram 2: Usposabljanje in svetovanje

Prebivalcem podeželja je potrebno omogočiti potrebna znanja in spretnosti za osebni razvoj, razvoj novih poslovnih priložnosti ter rast in razvoj obstoječih dejavnosti. Zagotoviti je potrebno programe usposabljanja in izobraževanja, večjo dostopnost pa omogočiti s podporo IKT. Prav tako je treba motivirati podeželsko prebivalstvo za razvoj mikropodjetij, razvoj obrti na temelju tradicionalnih znanj ter za večje vključevanje žensk in mladih v poslovne aktivnosti. Bistveno vlogo igra dostop do informacij, še posebej na težko dostopnih podeželskih območjih

Ukrep 1: Vzpostavitev učnega centra za izvajanje usposabljanja na podeželju

Ukrep 2: Razvoj novih, potrebam prilagojenih vsebin usposabljanja

Ukrep 3: Vzpostavitev učinkovitega sistema informiranja

Ukrep 4: Povezovanje in dopolnjevanje instrumentov finančne pomoči na mednarodnem, državnem in lokalnem nivoju.

Projektne ideje:

- Vzpostavitev učnega centra
- Razvoj vsebin za e-usposabljanje
- IKT in sodobna znanja kot podpora uspešnemu gospodarjenju na kmetijah
- Vzpostavitev mreže – foruma podjetniških svetovalcev, specialistov za razvoj podeželja
- Znanje kot ključen dejavnik za razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah

Podprogram 3: Razvoj in trženje podeželskega turizma

Razvoj turizma na podeželju je perspektivna dejavnost Koroške, še posebej s povezovanjem naravne, kulturne in tehnične dediščine. Ključen segment celovitega turističnega produkta je ponudba turističnih kmetij. Namen ukrepa je podpreti razvoj integralnega podeželskega turističnega produkta kot način trženja produktov s kmetij in dodatne ponudbe, hkrati pa s tem omogočiti ohranjanje urejenosti okolja, kulture, tradicije in poseljenosti območja.

Ukrep 1: Spodbujanje razvoja novih turističnih produktov

Ukrep 2: Nadgradnja ponudbe obstoječih tematskih poti

Ukrep 3: Promocija in trženje obstoječih produktov

Ukrep 4: Spodbujanje turističnih dejavnosti v gozdnem prostoru

Projektne ideje:

- Razvoj turističnega programa »Kolesarska pot po Koroškem podeželju«
- Razvoj tematske poti »Mlinska cesta«
- Podeželski turizem – priložnost za razvoj
- Razvoj turističnih kmetij in njihove dodatne ponudbe
- Razvoj stacionarnega turizma – izgradnja prenočitvenih kapacitet
- Ureditev turistične infrastrukture v sklopu turističnih centrov
- Ureditev gozdnih kolesarskih poti...

Prioriteta 3: Razvoj kmetijske in gozdarske dejavnosti

Podprogram 1: Dvig konkurenčnosti kmetijstva

Namen dviga konkurenčnosti kmetijstva je ohraniti ČISTE kmetije.

Ukrep 1: Posodabljanje kmetijskih gospodarstev

Ukrep 2: Dvig dodane vrednosti in kakovosti v pridelavi in predelavi kmetijskih proizvodov

Ukrep 3: Dvig ravni usposobljenosti v kmetijstvu

Projektne ideje:

- Razvoj in vzpostavitev delovnih krožkov na Koroškem: vodenje kmetije kot podjetja, krave dojlje in produkcija govejega mesa, produkcija mleka,
- Strojni krožek Koroška – razširitev dejavnosti
- Analiza možnih koroških proizvodov, ki bi bili primerni za zaščito
- Dvig formalne in neformalne izobrazbe na koroških kmetijah
- Vzpostavitev celovitega sistema zbiranja podatkov za potrebe regionalnih, lokalnih programov razvoja podeželja

Podprogram 2: Razvoj travniškega sadjarstva na Koroškem

Če želimo ohraniti avtohtonost koroške krajine in njene dediščine ter s tem povečati turistično privlačnost Koroške regije, moramo ohranjati in obnavljati tudi sadovnjake. S spodbujanjem razvoja sadjarstva na Koroškem želimo doseči predvsem gospodarski učinek – dodatni prihodek na kmetiji, ohranitev delovnih mest na kmetiji in spodbuditi razvoj novih delovnih mest v komplementarnih storitvenih dejavnostih.

Ukrep 1: Spodbujanje pridelave sadja – starih sort

Ukrep 2: Spodbujanje predelave sadja

Ukrep 3: Spodbujanje pridelave novih ekoloških proizvodov

Ukrep 4: Prvo pogozdovanje nekmetijskih površin

Projektne ideje:

- Pogozditev površin, neprimernih za kmetijsko obdelavo
- Spodbujanje pridelave sadja na Koroškem
- Razvoj predelave sadja v sadne izdelke in njihovo trženje
- CESTA MOŠTA – kot turistični produkt

Podprogram 3: Ekološko kmetovanje

Od leta 1997 pa do danes se je ekološko kmetovanje kar precej razširilo. Ekološki kmetje se povezujejo in združujejo v okviru združenja ekoloških pridelovalcev DETELJICA. Cilji podprograma so povečanje izobrazbene strukture pridelovalcev (razna izobraževanja), seznanitev s predpisi na področju trženja (označevanje, predelava...), motiviranje

specializiranih pridelovalcev k povečevanju pridelave oziroma motiviranje pridelovalcev za specializirano pridelavo, pomoč pri organiziranju trženja ekoloških pridelkov, pomoč pri vodenju evidenc in prilagoditvi pridelave standardom za ekološko kmetovanje. Prav tako pa pri potrošnikih želimo dvig osveščenosti in informiranosti potrošnikov (razna izobraževanja, dnevi zdrave prehrane, sejmi, prireditve...).

Ukrep 1: Spodbujanje ekološkega kmetovanja

Ukrep 2: Promocijske aktivnosti za ekološke proizvode

Ukrep 3: Osveščanje potrošnikov o pomenu zdrave prehrane in uporabi bio-proizvodov

Ukrep 4: Priprava in izvedba trženjske strategije za ekološke proizvode

Projektne ideje:

- Spodbujanje ekološkega kmetovanja na Koroškem
- Trženje ekoloških izdelkov

Podprogram 4: Gozdarstvo

Gospodarjenje z gozdovi na območju Koroške ima dolgoletno tradicijo. V preteklosti so bili gozdovi pomembni predvsem zaradi lesa, ki je bil pomembna surovina za razvoj različnih dejavnosti, danes pa postajajo vse pomembnejše ekološke in socialne funkcije, ki jih gozdovi opravljajo. Sodobno gospodarjenje z gozdovi temelji na načelih trajnosti, sonaravnosti in večnamenskosti. Pri gospodarjenju je potrebno poleg proizvodno-ekonomskih interesov upoštevati tudi ekološke in socialne funkcije gozdov, ki so v interesu širše skupnosti. Ne glede na lastništvo je potrebno z gozdom gospodariti tako, da ni ogrožena nobena od funkcij, ki jo opravljajo.

Ukrep 1: Izboljšanje gospodarske vrednosti gozdov

Ukrep 2: Dodajanje vrednosti gozdarskim proizvodom

Ukrep 3: Vzpostavitev kmetijsko – gozdarskih sistemov na kmetijskih površinah

Ukrep 4: Plačila v okviru območij NATURA 2000

Ukrep 5: Gozdno okoljska plačila

Ukrep 6: Obnavljanje proizvodnega potenciala gozdov in uvajanje preventivnih ukrepov

Projektne ideje:

- Gradnja in vzdrževanje infrastrukture za gospodarjenje z gozdovi
- Posodobitev opreme in mehanizacije zasebnih lastnikov gozdov za delo v gozdu
- Izboljšanje kvalitete gozdov in izkoriščenosti proizvodnih zmogljivosti gozdnih rastišč
- Sanacija od plina uničenih in poškodovanih gozdov v zgornji Mežiški dolini
- Ureditev ekstenzivnih planinskih pašnikov
- Pridobitev nadomestil lastnikom gozdov zaradi omejitev na območjih NATURA 2000
- Čiščenje zaraščajočih planin (Uršlja gora, Peca, Smrekovec)
- Krepitev varovalne vloge gozdov v prostoru...

Prioriteta 4: Infrastruktura

Podprogram 1: Vzpostavitev informacijsko komunikacijske infrastrukture

V regiji obstajajo številni neizkoriščeni razvojni potenciali hkrati pa tudi resni razvojni problemi in očitne razlike med mestom in vasjo, ki jih je zelo težko preseči. Ena izmed učinkovitih poti za dvig kvalitete življenja v oddaljenih območjih, za boljše in nove oblike izkoriščanja razvojnih potencialov, za zmanjševanje digitalne ločnice in dvig konkurenčnosti območja, je izgradnja informacijsko komunikacijske infrastrukture in uporaba informacijsko komunikacijske tehnologije v vseh vidikih dela, učenja, in bivanja.

Ukrep 1: Vzpostavitev infrastrukture za razvoj na informacijsko komunikacijski tehnologiji temelječih oblik dela, usposabljanja in poslovanja

Ukrep 2: Spodbujanje povezovanja, mreženja z uporabo informacijsko komunikacijske tehnologije

Ukrep 3: Razvoj novih, e-oblik dela, usposabljanja in poslovanja

Projektne ideje:

- Vzpostavitev širokopasovnega podatkovnega omrežja

Podprogram 2: Ureditev in posodobitev komunalne infrastrukture

Ukrep 1: Posodobitev cestnega omrežja

Ukrep 2: Ureditev področja komunalnih odpadkov

Ukrep 3: Izboljšanje oskrbe z vodo

Projektne ideje:

- Vodovod Reht, Topla, Žerjav
- Kanalizacijsko omrežje
- Rekonstrukcija regionalne ceste Prevalje – Poljana
- Rekonstrukcija lokalnih cest
- Rekonstrukcija lokalnih gozdnih cest
- Ureditev priključkov na regionalno cesto
- Rekonstrukcija posameznih ulic
- Asfaltiranje ceste
- Asfaltiranje pešpoti

4.3.5 Skladnost predvidenih ukrepov z ukrepi iz Strategije razvoja podeželja in Regionalnega razvojnega programa za koroško regijo

Ukrepi, ki so opredeljeni v Razvojnem programu podeželja Koroške regije so skladni z ukrepi, ki so opredeljeni v Regionalnem razvojnem programu za Koroško regijo, v glavnem programu« Kmetijstvo in podeželje« oziroma v njegovih podprogramih.

Politika razvoja podeželja bo podpirala predvsem prestrukturiranje kmetijstva, živilsko-predelovalne industrije in gozdarstva z izvajanjem ukrepov po štirih prednostnih nalogah (Razvojni program podeželja koroške regije – Mežiška dolina..., 2006):

- posodabljanje in prestrukturiranje kmetijstva;
- dvig dodane vrednosti in kakovosti v pridelavi in predelavi kmetijskih, živilskih in gozdarskih proizvodov;
- trajnostno in ekonomsko učinkovitejše gospodarjenje z gozdovi;
- dvig ravni usposobljenosti in povečanje zaposljivosti v kmetijstvu, živilstvu in gozdarstvu.

Strategija razvoja podeželja Slovenije 2007–2013 (NSN) s svojimi usmeritvami zagotavlja skladnost in komplementarnost znotraj osi ter med osmi, ki prispevajo k trajnostnemu razvoju podeželja.

Usmeritve 1. osi so namenjene uspešni prilagoditvi sektorjev, ki so ključne za izboljšanje konkurenčnosti in okoljske trajnosti sektorjev ter omogočajo zaposlitve v kmetijstvu, gozdarstvu in živilsko predelovalni industriji. Povečanje konkurenčnosti je povezano s prestrukturiranjem, tehnološkimi posodobitvami, večjo usposobljenostjo na kmetijskih gospodarstvih. Vsebine te osi so vselej skladne s sprejetimi EU in nacionalnimi standardi v kmetijstvu, gozdarstvu in pri predelavi. Usmeritve 1. osi NSN se medsebojno dopolnjujejo in prispevajo k splošnemu izpolnjevanju osnovnih standardnih zahtev s področja okolja, dobrobiti živali, higiene, varne hrane in ostalih standardov, ki so zahtevani pri pridelavi in predelavi. Te usmeritve tako dolgoročno izboljšujejo ekonomski položaj kmetijskih gospodarstev.

Usmeritve 2. osi skupaj vodijo k obdelanosti podeželskih območij z izvajanjem naravi prijaznih tehnologij v kmetijstvu in gozdarstvu. Pripomorejo k varovanju okolja, ohranjanju naravnih virov, proizvodnih danosti za kmetijstvo in gozdarstvo. Poseljenost podeželja in aktivnost prebivalstva na področju obdelave kmetijskih zemljišč in gospodarjenja z gozdovi je ključna za zagotavljanje trajnostnega razvoja podeželskih območij.

Usmeritve 3. osi spodbujajo podjetništvo na kmetijah ter so namenjene dvigu kvalitete bivanja na podeželju. To omogoča večjo zaposljivost in pozitivno vpliva na gospodarski razvoj podeželja ter ohranjanje naravne in kulturne dediščine. Koriščenje ostalih danosti na podeželju omogoča diverzifikacijo dejavnosti na podeželju. Aktivnosti tretje osi nadgrajujejo, dopolnjujejo in plemenitijo učinke prve in druge osi.

Podpora LEADER spodbuja razvojne aktivnosti, ki temeljijo na lokalnih potrebah, izhajajo iz lokalnih potencialov, omogočajo in vzpodbujajo partnersko sodelovanje na podeželskih območjih z aktivnim vključevanjem prebivalcev v pripravo in izvajanje aktivnosti. Izvajanje LEADER vključuje tudi usmeritve prve, druge in tretje osi.

Zastavljeni ukrepi v razvojnem programu podeželja za Koroško regijo so skladni s predstavljenimi ukrepi Nacionalnega strateškega načrta razvoja podeželja 2007 – 2013 in tudi z usmeritvami EU na področju razvoja podeželja v novem programskem obdobju.

Skladnost na področju okolja

V juniju 2005 je Vlada RS na podlagi zakona o varstvu okolja* sprejela nov predlog Nacionalnega programa varstva okolja (NPVO), ki določa cilje in prednostne naloge na tem področju in je skladen tudi z zahtevami EU na področju varstva okolja. Sestavna dela NPVO sta tudi Nacionalni program varstva narave in Nacionalni program upravljanja z vodami. Okolju prijazni načini pridelave, ki se odražajo v ohranjanju rodovitnosti tal, varovanju okolja, ohranjanju biotske raznovrstnosti in tradicionalne podeželske krajine pa so glavne prioritete, ki izhajajo tudi iz okoljskih strateških dokumentov na ravni EU in Slovenije ter jih upoštevamo tudi v Razvojnem programu podeželja za Koroško regijo.

Skladnost z gozdarsko strategijo EU

Z izvajanjem aktivne politike v gozdarstvu, ki temelji na zakonu o gozdovih* in podzakonskih aktih, bodo tudi gozdarstvo in gozdovi s svojo večnamensko vlogo bolj prispevali k ohranitvi in razvoju podeželja. Cilji in aktivnosti na področju razvoja gozdarske dejavnosti v Koroški regiji upoštevajo izhodišča gozdarske strategije EU, ki poudarja trajnostno gospodarjenje z gozdovi, temelječe na socialnih, ekonomskih, okoljskih, ekoloških, kulturnih in drugih funkcijah, pomembnih za razvoj družbe, še posebej na podeželju (Razvojni program podeželja koroške regije – Mežiška dolina..., 2006).

---

*Zakon o varstvu okolja UL RS, št. 41/2004

*Zakon o gozdovih UL RS, št. 30/1993

Inovativnost

Tudi inovativnost je usmeritev, ki so jo upoštevali pri pripravi Razvojnega programa podeželja za Koroško regijo. Inovativnost v smislu uvajanja novih tehnoloških procesov in tehnologij, novih proizvodov, novih oblik organiziranosti ali novih trgov dobrin in storitev, se neposredno odraža v zastavljenih ciljih, podprogramih in projektih.

V širšem kontekstu pa je inovativnost močno zastopana na področjih:

- trajnostnega gospodarjenja z naravnimi viri in okolju prijaznih načinov pridelave, ki se odražajo v ohranjanju rodovitnosti tal, varovanju okolja, ohranjanju biotske raznovrstnosti in tradicionalne podeželske krajine in omogočajo razvoj novih socialnih, ekonomskih, okoljskih, ekoloških, kulturnih in drugih funkcij podeželskega prostora, pomembnih za razvoj celotne družbe;
- uvajanja novih tehnoloških procesov in tehnologij, novih proizvodov, novih oblik organiziranosti ali razvoja novih trgov dobrin in storitev;
- spodbujanja prevzema in razširitve informacijske komunikacijske tehnologije (IKT) tehnologije v kmetijstvu, živilstvu in gozdarstvu kakor tudi v širšem kontekstu podeželja ;
- spodbujanja ekološkega kmetovanja in uporabe obnovljivih virov energije.

Informacijske in komunikacijske tehnologije

Nacionalni strateški načrt Slovenije vključuje področje IKT kot posebno obliko novosti, ki so se sicer razvile kot domena drugih področij a se vse bolj vključujejo tudi na področje kmetijstva in podeželja.

Ekološko kmetijstvo

Na področju ekološkega kmetovanja program upošteva pravne osnove ter zaveze s področja ekološkega kmetovanja na ravni EU. Ekološko kmetijstvo je v razvojni program vključeno z namenom prispevati k proizvodnji zdrave visoko kvalitetne hrane na okoljsko sprejemljiv način ter s pozitivnim vplivom na ohranjanje biodiverzitete. Načrt razvoja ekološkega kmetijstva v Sloveniji opredeljuje glavne cilje, ki so: povečati delež ekoloških kmetij, povečati delež kmetijskih zemljišč v uporabi, združevanje interesov različnih sektorjev za ekološko kmetovanje ter prodajo in promocijo ekoživil, povečanje javnega zaupanja v ekološka živila in ekološko kmetijstvo, vključevanje ekološkega kmetijstva v izobraževalne

in svetovalne programe, povečanje ponudbe kakovostnih, lokalno pridelanih in zdravju prijaznih živil/hrane na trgu, spodbujanje oblikovanja t. i. kratkih oskrbnih verig z ekoživili, povečati predelavo na kmetijah oz. v manjših podjetjih. V RPP so zastavljeni cilji, prioritete in projekti, s katerimi bomo spodbudili razvoj ekološkega kmetovanja.

4.3.6 Predvideni učinek skupnih aktivnosti na razvoj podeželja

Skupaj z zastavljenimi strateškimi in specifičnimi cilji programa je načrtovan učinek skupnih aktivnosti v koroški regiji razviti in nato vzdrževati konkurenčnost kmetij ter razvoj dolgoročno stabilnih delovnih mest v kmetijstvu in z njim povezanih dejavnosti. Če so bodo povezovali vsi akterji, ki delujejo na tem področju, z usklajevanjem, s koordinacijo in nadziranjem izvedbenih aktivnosti, bodo doseženi naslednji učinki (Razvojni program podeželja koroške regije – Mežiška dolina..., 2006):

za lokalne skupnosti oziroma regijo:

- povečano sodelovanje in skupno načrtovanje aktivnosti v regiji;
- obdelana zemljišča;
- ohranjena naravna dediščina;
- usmerjen in koordiniran razvoj na podlagi prepoznanih priložnosti in zastavljenih prioritet;
- sinergijski učinki pri zagotavljanju virov financiranja in podpornih instrumentov – s povezovanjem, združevanjem in usmerjanjem;
- boljše informiranje, seznanjenost, pretok informacij in s tem izkoriščenost vseh ukrepov, inštrumentov in pomoči, ki so na razpolago;
- povezovanje strokovnih delavcev z neposrednimi uporabniki – sodelovanje, skupne aktivnosti;
- boljša izkoriščenost že obstoječih potencialov in kapacitet – z njihovim identificiranjem, povezovanjem in večstranskim izkoriščanjem;
- širitev in nadgradnja že obstoječih aktivnosti, programov in projektov.

za podeželsko prebivalstvo:

- osveščenost kmetov za usmerjanje v dolgoročno in sonaravno kmetovanje; osveščenost kmetov za razvoj novih dejavnosti na podeželju;
- dostop do skupne infrastrukture in možnost njenega izkoriščanja;
- možnost skupnega izvajanja storitev: trženja, promocije, razvoja produktov;
- lažji dostop do obstoječih podpornih instrumentov;
- pomoč in podpora pri razvoju dopolnilnih in dodatnih dejavnosti;
- povezovanje in dopolnjevanje ponudbe;
- lažji dostop do informacij, virov financiranja in strokovne pomoči.

4.3.7 Načrt trajnega izvajanja programa in upravljanje

Za zagotovitev trajnega izvajanja, upravljanja, koordinacije in spremljanja Razvojnega programa podeželja Koroške regije je potrebno vzpostaviti primerno organizacijsko strukturo, pripraviti operativni načrt dela in definirati kazalce in načine spremljanja ter vrednotenja rezultatov in učinkov zastavljenih prioritet, ukrepov in podprogramov.

Organizacijska struktura

Spremljanje, usmerjanje in sodelovanje pri izvajanju aktivnosti načrtovanih v razvojnem programu bo opravljal Odbor za razvoj podeželja, ki je bil vzpostavljen pri Regionalni razvojni agenciji Koroška. Prednostne naloge odbora bodo:

- redno informiranje vseh pristojnih javnosti in akterjev o aktualnih zadevah na področju izvajanja Razvojnega programa podeželja, nacionalnih strateških usmeritev in določil s strani EU;
- povezovanje in usklajevanje interesov vseh akterjev na področju razvoja podeželja in kmetijstva v regiji;
- priprava in izvajanje operativnega načrta spremljanja in vrednotenja izvedbenih aktivnosti;
- redno poročanje o rezultatih, problemih in učinkih izvedbenih aktivnosti.

Lokalno akcijska skupina

V skladu z določili Uredbe EU in izvajanjem programa LEADER+, bo v regiji vzpostavljena lokalno akcijska skupina imenovana (K)LAS, ki bo sestavljena iz predstavnikov partnerjev javnega in zasebnega sektorja. (K)LAS bo imel dvojno vlogo, na eni strani bo odločal o tem, kateri projekti bodo dobili finančno podporo iz programa LEADER +, spremljal in koordiniral bo izvajanje in uresničevanje zastavljene strategije razvoja podeželja v regiji. Na drugi strani pa bo zagotavljal strokovno tehnično in administrativno podporo, svetovanje in pomoč izvajalcem projektov.

Operativni načrt dela

Načrt dela bo sestavljen za obdobje izvajanja programa in bo natančno definiral:

- vlogo in naloge posamezne institucije;
- terminski načrt;
- oblike in metode dela;
- način informiranja in oblike poročanja.

Spremljanje in vrednotenje rezultatov in učinkov aktivnosti

Izvedbene aktivnosti se bo vrednotilo in spremljalo z zastavljenimi instrumenti, kazalci in merili. Že pri samem načrtovanju aktivnosti bo potrebno definirati rezultate in učinke, ki jih želimo z njimi kazalce ter vire informacij, s katerimi bomo njihovo doseganje merili. Poleg sistema merjenja pa bo potrebno vzpostaviti tudi sistem vrednotenja učinkov in rezultatov, ki bodo temeljili na načrtovanih ciljih, primerjalnih podatkih in povzročenih spremembah v okolju (Razvojni program podeželja koroške regije – Mežiška dolina..., 2006).

4.4 Ukrepi za razvoj podeželja

Razvoj kmetijstva na Koroškem je zaradi naravnih danosti (relief, nadmorska višina, klimatske razmere...) dokaj omejen na tradicionalne proizvode z malo dodane vrednosti in na majhnih površinah, kar še dodatno povečuje stroške pridelave.

Za koroške kmetije je značilna dotrajanost mehanizacije, prepočasne generacijske spremembe, slabo stanje infrastrukture v gozdarstvu in infrastrukture za razvoj kmetijskih in gozdarskih dejavnosti, kar vpliva na manjšo učinkovitost rabe proizvodnih virov, nepovezanost med kmeti, neorganizirano trženje in z vstopom v EU tudi nedoseganje standardov skupnosti. Ne glede na vse slabosti pa ima koroško podeželje veliko neizkoriščenih človeških in naravnih razvojnih potencialov. Koroško podeželje bo lahko preživelo samo z razvojem novih dejavnosti, z vpletenostjo v turistično ponudbo, naravi prijazno proizvodnjo ter z razvojem alternativnih storitev. Podjetniška aktivnost na podeželju je še vedno slaba, kmetijstvo pa premalo specializirano v kakovostno pridelavo in predelavo.

V nadaljevanju je predstavljen regijski program razvoja podeželja, ki nadgrajuje dva razvojna programa podeželja. Sočasno sta nastala:

- razvojni program podeželja Dravske in Mislinjske doline ter
- razvojni program podeželja za območje Mežiške doline.

Skupne regionalne vsebine so opredeljene z naslednjimi regionalnimi ukrepi:

- razvoj in izobraževanje na podeželju;
- razvoj okolju prijaznega kmetovanja;
- gozd, les in energija;
- razvoj predelave in trženja produktov s podeželja;
- razvoj turizma na podeželju.

Osnovni cilj programa je ustvarjanje pogojev za ohranjanje obdelanosti zemljišč, razvoj dopolnilnih in dodatnih dejavnosti, ki bodo temeljile na izkoriščanju lastnih potencialov

(predelava lesa, ekološko kmetijstvo), naravni in kulturno-etnološki dediščini na podeželju in eko-turizmu (Razvojni program podeželja koroške regije – Mežiška dolina..., 2006).

4.4.1 Razvoj in izobraževanje na podeželju

Razvoj podeželja je tesno povezan s starostno in izobrazbeno strukturo podeželja, ki pa v regiji ni spodbudna. Za razvoj dopolnilnih dejavnosti so potrebna nova znanja in spretnosti, ki jih bo potrebno nuditi v posebnih oblikah formalnega in neformalnega izobraževanja. Zahteve po višji kakovosti proizvodov in tržni pogoji prodaje terjajo od nosilcev kmetijskih in dopolnilnih dejavnosti na podeželju vse več novih znanj s področja pridelave, predelave in trženja kmetijskih produktov in storitev. Znanje tako postaja bistven dejavnik za uspešnost, zato bo potrebno vzpostaviti koncept vseživljenjskega izobraževanja.

Cilji ukrepa (Razvojni program podeželja koroške regije – Mežiška dolina..., 2006):

- vzpostaviti osnovno infrastrukturo za usposabljanje in informiranje;
- pridobitve specialnih znanj in povečanje podjetniške inovativnosti.

Osnovne usmeritve za dosego ciljnega stanja bodo usmerjene v:

- izboljšanje osnovnega znanja o kmetovanju, o gospodarjenju z gozdovi, pridobitev novih znanj v kmetijstvu, gozdarstvu ter trženju kmetijskih proizvodov;
- pridobitev nacionalnih poklicnih kvalifikacij, certifikatov za opravljanje osnovne kmetijske, gozdarske in dopolnilne dejavnosti;
- pridobitev dodatnih splošnih in drugih znanj za podjetniški način gospodarjenja (davčno svetovanje, prijavljanje na javne razpise, spoznavanje novih predpisov, uvajanje novitet v kmetijstvu, gozdarstvu, računalniško opismenjevanje...).

4.4.2 Razvoj okolju prijaznega kmetovanja

Večina kmetij v regiji zaradi naravnih danosti in velikosti ne more krepiti kmetijske dejavnosti v smislu tržno donosne dejavnosti (visoki stroški pridelave), zato so potrebni različni ukrepi, ki bodo zagotavljali dodatne vire za preživetje in razvoj kmetijstva usmerjali v ekološke sprejemljive dejavnosti.

Cilji ukrepa (Razvojni program podeželja koroške regije – Mežiška dolina..., 2006):

- razvoj kmetijskih dejavnosti, ki bodo ohranjale naravno ravnovesje in biotsko raznovrstnost;
- usmerjanje razvoja dopolnilnih dejavnosti na področja, ki ne bodo razvrednotila podeželskega okolja.

Osnovne usmeritve za doseg ciljnega stanja bodo usmerjene v:

- prestrukturiranje kmetijstva v ekološko proizvodnjo;
- zmanjševanje uporabe kemičnih sredstev v kmetijstvu;
- povečati število kmetij v SKOP programu;
- selektivni razvoj dopolnilnih dejavnosti na naravovarstvenih območjih.

4.4.3 Gozd, les in energija

Gozdovi v regiji predstavljajo veliko naravno bogastvo, ki lahko ob primerni vključenosti v razvoj pripomorejo k preživetju kmetij v gorsko višinskih in strmih območjih. Na drugi strani pa ponujajo možnost razvoja ekološko sprejemljivih dodatnih dejavnosti v prostoru in s tem možnosti za nove zaposlitve. Poleg ekološke in socialne funkcije gozd ponuja pomembno osnovo za razvoj različnih dejavnosti, ki pa v tem prostoru še niso razvite (npr. eko-turizem). Kljub temu pa les tudi v prihodnosti ostaja bistveni vir iz katerega bo potrebno pridobiti več dodane vrednosti tako na podeželju kot tudi v industriji v regiji. Poseben poudarek bo dan povečanju koriščenja lesne biomase za produkte v industriji in obnovljive vire energije. Ob upoštevanju vidika konkurenčnosti oskrbe in zanesljivosti, bo energetska izraba lesa v prihodnje postala pomemben dejavnik za spodbujanje trajnostnega gospodarjenja z gozdovi v regiji.

Cilji ukrepa (Razvojni program podeželja koroške regije – Mežiška dolina..., 2006):

- povečati učinkovitost gospodarjenja z gozdovi in razviti priložnosti za razvoj dodatnih in dopolnilnih dejavnosti povezanih z gozdovi.

Osnovne usmeritve za doseg ciljnega stanja bodo usmerjene v:

- povečati predelavo in s tem vrednosti gozdarskim proizvodom;
- izboljšati osnovne pogoje za uspešno gospodarjenje z gozdovi;
- pripravo produktov iz lesa za obnovljive vire energije;
- vzpostavitev učinkovitega sistema trženja gozdarskih produktov;
- ureditev obratov kotlovnice za ogrevanje na lesno biomaso.

4.4.4 Razvoj predelave in trženja produktov s podeželja

Povečevanje števila kmetij v ekološko pridelavo bo učinkovito samo z razvojem predelave, oblikovanjem lastnih blagovnih znamk in vzpostavljanjem skupnega trženja blagovnih znamk. Ukrepi so namenjeni povečanju obsega pridelkov in izdelkov s preusmerjanjem kmetij v ekološko pridelavo ali predelavo v okviru kmetij ali v povezavi z drugimi in razvoj lastnih blagovnih znamk v regiji. Za boljšo prepoznavnost produktov in učinkovito trženje bo nujno potrebno povezovanje produktov v skupne blagovne znamke.

Cilj ukrepa (Razvojni program podeželja koroške regije – Mežiška dolina..., 2006):

- vzpodbuditi inovativnost pri ustvarjanju novih produktov predelave kmetijskih in gozdarskih surovin in povečati kakovost v predelavi in trženju.

Osnovne usmeritve za doseg ciljnega stanja bodo usmerjene v:

- izboljšanje kakovosti v predelavi in trženju;
- povečanje obsega proizvodnje produktov višje kakovosti;
- povečanje kvalitete in prodaje tradicionalnih lokalnih izdelkov in ekoloških izdelkov;
- promocija obstoječe blagovne znamke Dobrote izpod Pece in razvoj novih blagovnih znamk;
- nastanek skupnih predelovalnih obratov na območju (skupna klavnica...).

4.4.5 Razvoj turizma na podeželju

Razvoj turizma na podeželju predstavlja priložnost dodatnih virov prihodkov za obstoj kmetij, ki pa je pogojena z razvojem komunalne infrastrukture in osnovne turistične infrastrukture (urejena smučišča, zdraviliški objekti, označene poti in kulturna dediščina, razviti inovativni turistični produkti...). Razvoju turističnih potencialov Koroške je regionalni razvojni program za programsko obdobje 2007–2013 namenil veliko pozornosti, načrtovane so velike naložbe v osnovno turistično infrastrukturo in tudi v nočitvene kapacitete. Uresničevanje zastavljenih ciljev bo odprlo možnosti razvoja turizma na kmetijah v dveh smereh: možnost nudenja prenočitvenih kapacitet in penzionov v neposredni bližini turističnih kompleksov (Pohorja, Pece in Uršlje gore) in organizirana oblika nudenja ekološko pridelanih izdelkov in hrane iz celotne Koroške.

Cilj ukrepa (Razvojni program podeželja koroške regije – Mežiška dolina..., 2006):

- ob primerno razviti turistični infrastrukturi v regiji vzpodbuditi razvoj dopolnilne dejavnosti – ekološkega turizma na kmetijah.

Osnovne usmeritve za doseg ciljnega stanja bodo usmerjene v

- vzpostavljanje osnovnih komunalnih pogojev na posameznih območjih;
- podporo izobraževanja;
- oblikovanje in zagotavljanje skupnih promocijskih aktivnosti.

4.5 Ključni problemi koroškega podeželja

Demografske značilnosti območja (Razvojni program podeželja koroške regije – Mislinjska dolina..., 2006):

- strukturni in generacijski problemi, ni tradicije prenosa kmetij na mlade gospodarje ali pa se mladi ne zanimajo za kmetovanje;
- slaba starostna in izobrazbena struktura, povezana je s problemi sprejemanja informacij in specifičnimi znanji;
- premalo delovne sile na kmetiji;

- beg ljudi s podeželja in posledice tega v okolju;
- pomanjkanje podjetniških znanj, spretnosti in izkušenj gospodarjev kmetij.

Zakonodaja in možnosti financiranja (Razvojni program podeželja koroške regije – Mislinjska dolina..., 2006):

- togost pristojnih institucij in nedorečena zakonodaja;
- pomanjkanje stimulacij za razvoj novih dejavnosti;
- nestabilna podpora s strani države in težave pri načrtovanju razvoja in financiranja investicij;
- težave pri zagotavljanju lastne udeležbe finančnih sredstev s strani lokalnih skupnosti in drugih institucij;
- težko in drago prilagajanje veterinarskim, fitosanitarnim in okoljskim zahtevam (prilagajanje EU standardom);
- prezahtevni pogoji za uvajanje novih dejavnosti oziroma visoke zahteve za opravljanje dopolnilnih dejavnosti (formalna izobrazba, strogi zdravstveni in sanitarni pogoji, omejitve glede obsega proizvodnje...).

Organiziranost in sistematični pristop (Razvojni program podeželja koroške regije – Mislinjska dolina..., 2006):

- problem zastopanja interesov – združevanje ljudi s podobnimi interesi;
- pomanjkanje skupnih pobud za prevzem vodilne funkcije pri razvoju podeželja;
- nepovezanost in pomanjkanje koordinacije med akterji na področju razvoja kmetijstva;
- parcialnost pristopov – ni celovitih razvojnih konceptov in programov;
- nepovezanost in neučinkovita organiziranost za razvoj in trženje novih produktov ter za razvoj novih dejavnosti;
- prevelika odvisnost od trenutnih tržnih razmer in premalo aktivnosti pri iskanju novih možnosti trga preko organiziranih oblik (zadruga, organizacije proizvajalcev, združenja, blagovne znamke);
- pomanjkanje ponudbe specifičnih izobraževanj.

Značilnosti koroškega podeželja in kmetijstva (Razvojni program podeželja koroške regije – Mislinjska dolina..., 2006):

- številna osnovna kmetijska mehanizacija na kmetijah je zastarela, z vidika varnosti in racionalnosti neprimerna za hribovska in gorska območja;
- neizkoriščeni objekti na kmetijah;
- trajno upadanje prihodkov na kmetijah, znižanje odkupnih cen, visoki stroški pridelave;
- oddaljenost od večjih središč, omejen lokalni trg – slaba kupna moč, slabe nakupne navade;
- vedno večja odvisnost od plačil z naslova ukrepov skupne kmetijske politike (globalni pritiski na zniževanje subvencij);
- zaraščanje kmetijskih površin;
- ohranjanje kulturne krajine – specifičnost identitete koroške krajine;
- slaba infrastruktura – neuskkljeni interesi, slaba dostopnost kmetij;
- zazidljivost zemljišč na kmetijah – zaviralni faktor, ki otežuje razvoj nove dejavnosti ali razširitev obstoječe dejavnosti – gradnja prizidkov za turistične namene, za predelavo;
- primerne parcele niso opredeljene v prostorskem planu lokalnih skupnosti kot zazidljive;
- relativno malo kmetij z registrirano dopolnilno dejavnostjo predelava mleka, predelava mesa;
- zahtevni pogoji za registracijo dopolnilne dejavnosti;
- potrebna visoka vlaganja posameznika za zadostitev pogojem za proizvodnjo;
- nenačrtna promocija;
- pomanjkanje časa za trženje in iskanje kupcev,;
- neinformiranost, slab pretok informacij, nedostopnost virov informacij;
- obremenjenost okolja zaradi onesnaževanja v preteklosti;
- neizkoriščenost lokalnih potencialov – surovin: les, voda.

5 ZAKLJUČEK

Skupna kmetijska politika EU se je izoblikovala že pred 50 leti, ko so se ustanoviteljice EU že desetletje zavedale pomena pridelave hrane. SKP je uvedla subvencionirano proizvodnjo osnovnih živil in s tem zagotovila samozadostnost, povečala produktivnost in zanesljivost preskrbe s hrano.

Danes je največji poudarek skupne kmetijske politike EU na kakovostnih in ekološko pridelanih živilih ter na vlogi kmetijstva pri ohranjanju naravnih virov. Sodobni kmetje morajo biti konkurenčni in predvsem tržno usmerjeni.

Da bi kmetom omogočili dostojen življenjski standard, SKP dopolnjuje dohodek iz kmetijske dejavnosti. Za podporo pa je potrebno doseganje širših ciljev: higienski standardi na kmetijah, varnost živil, zdravje in udobno počutje živali, zdravje rastlin, ohranjanje tradicionalne podeželske krajine ter ptic in prosto živečih živali. SKP predstavlja kmetom tudi finančno varnostno mrežo v primeru naravnih nesreč in bolezni živali.

Širitev EU maja 2004 in januarja 2007 je povzročilo, da se je število kmetov v EU močno povečalo. Kmetje iz novih držav članic (tudi Slovenije) so se morali soočiti z velikim izzivom, ker so morali postati konkurenčni ostalim delom EU. Za take kmete je SKP poskrbela s finančno pomočjo kot so pomoč za predčasno upokojevanje, regije z omejenimi možnostmi, varstvo okolja, pogozdovanje, delno samooskrbne kmetije, usklajevanje s standardi EU glede hrane, higiene in dobrega počutja živali. Nekatera pravila SKP se uvajajo postopoma, da bi se kmetom omogočil čas za prilagoditev.

Prioriteta slovenskega predsedovanja EU na področju SKP je nadaljevanje reformnega procesa iz leta 2003 in pregled reforme SKP. Slovenija si skladno s cilji lizbonske strategije prizadeva za nadaljnje poenostavitve SKP ter zmanjševanje administrativnih bremen. Pregled reforme SKP mora dati odgovore, na podlagi katerih se bo EU lahko odločila, katera prilagajanja politike potrebujemo, da bi ta postala učinkovitejša in enostavnejša. Slovenija

se v času predsedovanja zavzema, da EU aktivno sodeluje v mednarodnih organizacijah, še posebej z Organizacijo združenih narodov za prehrano in kmetijstvo (FAO).

Za razvoj slovenskega podeželja so bistvena tri področja ukrepanja: konkurenčnost, okolje, diverzifikacija in kakovost življenja. Z določitvijo in izvajanjem nacionalnih prednostnih nalog bo Slovenija prispevala tudi k uresničevanju nacionalnih ciljev, ki so povezani z razvojem podeželja ter poskrbela za ravnovesje med posameznimi področji ukrepanja.

Aktivnosti 1. osi so namenjene izboljšanju konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja in bodo prispevale k dvigu produktivnosti in s tem konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja, posredno pa bodo vplivale na tudi na ohranjanje okolja in izboljšanje kakovosti življenja na podeželju. Aktivnosti 2. osi so namenjene izboljšanju okolja in podeželja ter vodijo k obdelanosti podeželskih območij in spodbujanju okolju prijaznih praks in izboljšanju dobrega počutja domačih živali. Aktivnosti 3. osi se osredotočajo na kakovost življenja na podeželju in gospodarski diverzifikaciji podeželskega gospodarstva ter so namenjene spodbujanju podjetništva in izboljšanju kakovosti življenja na podeželju. Aktivnosti 4. osi (LEADER) so namenjene razvoju posameznih podeželskih območij po pristopu od spodaj navzgor preko lokalnih akcijskih skupin. Z uvedbo pobude LEADER bodo odločitve o lokalnem razvoju prenesene na lokalno raven in bodo temeljile na razvojnih potrebah in potencialnih posameznega območja.

Že od leta 1990 je delež kmečkega prebivalstva v Sloveniji v upadu. Večina prebivalcev slovenskega podeželja se ne preživlja več s kmetijstvom, kljub temu pa je podeželje obdržalo značilne razvojne in kulturne vzorce. Vendar pa podeželje postaja vse privlačnejše okolje za življenje, delo in sprostitev, hkrati pa se krepi gospodarska povezanost in soodvisnost med urbanih območji in podeželjem. Čeprav ima podeželje možnosti za pestro paleto podjetniških aktivnosti, te ostajajo na podeželju slabše razvite kot v urbanih območjih.

Situacija na področju razvoja podeželja se na Koroškem ni bistveno spremenila, čeprav je ovrednotenje obstoječega programa pokazalo, da je bila večina načrtovanih aktivnosti izvedena in uresničena. Koroška se spopada z veliko problemi pri razvoju podeželja, še

vedno najbolj izstopajoči so: neugodna starostna in izobrazbena struktura prebivalcev podeželja, beg mladih s kmetij in podeželja, pomanjkanje finančnih sredstev za zagotavljanje lastne udeležbe pri pridobivanju sredstev iz nacionalnih in mednarodnih virov, nepovezanost, nesodelovanje in slaba organizacija aktivnosti med akterji na področju razvoja kmetijstva in podeželja, slabo stanje infrastrukture, neizkoriščenost lokalnih potencialov, pomanjkanje nosilcev za izvedbene aktivnosti...

Aktivnosti v programskem obdobju 2007–2013, ki so prikazane v nalogi, bodo namenjene uresničevanju zastavljenih prioritet in ciljev na področjih: razvojne aktivnosti (vzpostavitev LAS, povezovanje in združevanje na podeželju), spodbujanje podjetništva na podeželju (razvoj dopolnilnih dejavnosti, usposabljanje in svetovanje, razvoj in trženje podeželskega turizma), razvoj kmetijske in gozdarske dejavnosti (dvig konkurenčnosti kmetijstva, ekološko kmetovanje) in infrastruktura (vzpostavitev IKT, ureditev in posodobitev komunalne infrastrukture).

Tudi v prihodnosti bo SKP igrala pomembno vlogo, še posebej v smislu zagotavljanja javnih dobrin za varno in visoko kakovostno hrano, varstva okolja in ohranjanje kulturne krajine. Zato bo potrebno zagotoviti obsežno razpravo o multifunkcionalni vlogi kmetijstva v Evropi in znotraj tega najti soglasje za oblikovanje prihodnjih ciljev kmetijske politike. Čim prej pa bo potrebno odgovoriti na nove izzive, kot so: podnebne spremembe, naraščajoča potreba po obnovljivih energetskih virih, naraščanje svetovnega prebivalstva in druge, s katerimi se sooča svetovno, evropsko in slovensko kmetijstvo.

VIRI

Lisec, A. 2007. Vpliv izbranih dejavnikov na tržno vrednost zemljišč v postopku vrednotenja kmetijskih zemljišč. Doktorska disertacija, Ljubljana: 189 str.

Politika razvoja podeželja EU 2007–2013. 2006. Luxembourg, Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti: 21 str.

http://ec.europa.eu/agriculture/publi/fact/rurdev2007/sl_2007.pdf (19.1.2008)

Program razvoja podeželja Republike Slovenije 2007–2013. 2007. Ljubljana, MKGP: 321 str. http://www.mkgp.gov.si/si/program_razvoja_podezelja_2007_2013/ (12.1.2008)

Razvojni program podeželja Koroške regije – Mežiška dolina in občina Dravograd 2006–2013. 2006. Ravne na Koroškem, RRA Koroška, A.L.P. PECA, CELK – Zavod za razvoj podeželja, KGZS – KGZ Celje et al.: 65 str.

<http://www.rra-koroska.si/prikaz.php?iddok=5&tip=prpkr> (19.1.2008)

Razvojni program podeželja Koroške regije – Mislinjska in Dravska dolina 2007–2013. 2006. Slovenj Gradec, KGZ Celje, enota Slovenj Gradec, KGZ Ptuj, enota Radlje ob Dravi, Koroška kmetijsko gozdarska zadruga, Zavod za gozdove et al.: 97 str.

<http://www.rra-koroska.si/prikaz.php?iddok=4&tip=prpkr> (19.1.2008)

Regionalni razvojni program za koroško razvojno regijo 2007–2013. 2006. Dravograd, Regionalna razvojna agencija za Koroško: 145 str.

<http://www.rra-koroska.si/datoteke/RRP.pdf> (19.1.2008)

Regionalni razvojni program za koroško razvojno regijo 2001–2006. 2001. Ravne na Koroškem, Regionalna razvojna agencija za Koroško: 164 str.

Skupna kmetijska politika. Vladni portal z informacijami o življenju v Evropski uniji.

<http://evropa.gov.si/kmetijstvo/skp/> (19.1.2008)

Zgonec, U. (ur.) 2006. Razvoj kmetijstva in podeželja v letih 2007–2013: kako najbolje izkoristiti ponujeni denar iz EU. XXI. Tradicionalni posvet Kmetijske svetovalne službe. Ljubljana, Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije: 232 str.

Pomožni viri

Avsec, F., Juvančič, L. 2001. Pregled skupne kmetijske politike. 1. izdaja. Domžale, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko in Zadružna zveza Slovenije: str. 204-223.

Azarov, J., Barbič, A., Dekleva, J. et al. 1991. Prihodnost slovenskega podeželja. Novo mesto, Tiskarna Novo mesto - Dolenjska založba: 285 str.

Bavec, M. in sodelavci 2001. Ekološko kmetijstvo. Ljubljana, Kmečki glas, d.o.o.: str 9-16.

Bedrač, M. 2008. Leader – izziv in priložnost slovenskega podeželja. Kmečki glas, 65/1: str. 8.

Heric, D., Zemljič, D. 2007. Slovenija vstopa v novo obdobje. Kmečki glas, 64/31: str. 7.

Heric, D., Zemljič, D., Hrastar, K. 2006. Razvoj kmetijstva in podeželja v letih 2007–2013. Kmečki glas, 63/49: str. 5.

Hrustel Majcen, M. (ur.), Paulin, J. (ur.) 2001. Slovenski kmetijsko okoljski program 2001–2006. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano: 71 str.

Informativni povzetki dejavnosti Evropske unije. Kmetijstvo.

http://europa.eu/pol/agr/overview_sl.htm (9.4.2008)

Kavčič, S. (ur.) 2007. Slovensko kmetijstvo in podeželje v Evropi, ki se širi in spreminja. 1. izdaja, 4. konferenca DAES, Moravske Toplice, 8.-9. november 2007. Ljubljana, Društvo agrarnih ekonomistov Slovenije – DAES: str. 13-129.

Kladnik, D., Ravbar, M. 2003. Členitev slovenskega podeželja. Geografija Slovenije 8. Ljubljana, Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU: 196 str.

Klemenčič, M. M. (ur.) 2002. Podeželje na prelomu tisočletja: problemi in izzivi. Dela 17. Mednarodna znanstvena geografska konferenca, Ljubljana, 19.-21. septembra 2001. Ljubljana, Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani: 288 str.

Klopčič, M., Glavač, J. 2006. Izzivi in priložnosti evropskega kmetijstva. Kmečki glas, 63/46: str. 10.

Kovačič, M. 1996. Socio-ekonomska in velikostna struktura kmetij v Sloveniji v obdobju 1981–1991. Študije 2. Ljubljana, Inštitut za agrarno ekonomiko: 105 str.

Kovačič, M. (ur.) 1994. Pristop k razvoju podeželja. Zbornik predavanj, zvezek 2. Ljubljana, Družba za razvoj podeželja, d.o.o.: 161 str.

Nikoloski, T., Jančič, D. 2005. Zakonodaja v kmetijstvu in zagotavljanje kakovosti. 1. izdaja. Celje, samozal.: str. 11-35 in 149-151.

Program predsedovanja EU na področju kmetijstva in ribištva

http://www.mkgp.gov.si/si/predsedovanje_eu/program_predsedovanja_eu_na_podrocju_kmetijstva_in_ribistva/ (9.4.2008)

Smernice in priporočila za izvajanje pristopa Leader v Republiki Sloveniji v programskem obdobju 2007–2013. 2008. Ljubljana, MKGP: 43 str.

Zakon o denacionalizaciji UL RS, št. 27I/1991-I

Zakon o gozdovih UL RS, št. 30/1993

Zakon o varstvu okolja UL RS, št. 41/2004